PORTRETAI

PASCAL PIA

BODLERAS

liūdesio riteris

PASCAL PIA

BODLERAS

liūdesio riteris

Iš prancūzų kalbos vertė
Vitalija Gylikienė

VILNIUS

UDK 840:929Baudelaire
Pi-01

Pascal PIA
BAUDELAIRE
Seuil, 1995

ISBN 9986-16-171-1

Turinys

Bodleras apie save 7

Ta žiauri knyga... 9 / Geri laikai 11 / Mano gyvenimas buvo prakeiktas... 15 / Samuelis Krameris prie stalo 21 / Pirmieji pažeminimai 24 / Moters kvapas 27 / Mergšė ar tarnaitė 31 / Žana Diuval 32 / Ponia Sabatjė 37 / Tie du silpnapročiai 43 / Meilės muziejus 45 / Dendis 47 / Smok rožių priešui! 51 / Diupono vilionės 52 / Nuolat būti apsvaigus 54 / Įsitikinę yra tik nusikaltėliai... 55 / Bodleras pranašas 57 / Grožis visad būna keistas 60 / Kilnus aktoriaus menas 63 / Tai, kas yra tikra tik kitame pasaulyje 65 / Visad būk poetu 70 / Keistas įspėjimas 72 / Aš norėčiau nebemiegoti 74 / Poezijos tikslas yra tik ji pati 77 / Kryžius ir akademija 82 / Bodleras ir valdžia 84 / Prancūzija nekenčia poezijos 85 / Mirtis 87

Bodleras ir kai kurie kiti 89

Bodleras ir Viktoras Hugo 90 / Bodleras ir Sent Bevas 97 / Šatobrianas ir didžioji melancholijos mokykla 103 / Balzakas, arba aistringas svajotojas 105 / Moljeras ir Beranžė – progreso religijos patronai 107

Chronologija: 1821–1867 111

Bodleras apie save

1884 metais niekam nežinomas Morisas Baresas apie *Piktybės Gėles* rašė: „Jeigu kas nors manęs paklaustų, sakyčiau, kad tai paprasta ir visiems suprantama knyga". Norėdamas, kad jį išgirstų, kalbėjo šiek tiek įžūliai. Paprasta knyga? Blogiausiu atveju. Suprantama visiems? Ne. Kiek žmonių, žinančių Bodlerą tik iš *Piktybės Gėlių*, čia randa visko: žavesio, kraštutinumų, dirbtinumo, piktžodžiavimo, išties visko, išskyrus paprastumą. Paprasta knyga, tebūnie, bet kaip gali būti paprasta poeto, kurį viskas žeidžia, išpažintis. Bet kadangi šis poetas yra nuolatinis emocijų reiškėjas, sensualistas, kuris, regis, per daug nejuodindamas, galėjo kaltinti save „puoselėjus isteriją ir baimę", jo išpažintis galų gale pasirodo tokia sudėtinga ir tokia perkrauta, kad įgimtas nuoširdumas čia ne visada atpažįstamas. Iš tikrųjų *Piktybės Gėlės* suprantamos tik tiems, kurių skonis sutampa su Bodlero. Man regis, Morisas Sejė vykusiai apibrėžė poeto santykį su publika, sakydamas, kad „Bodlero skonis reikalauja ne tik savotiško palaiminimo arba paprastumo", bet ir turi „atitikti tokį gilų, tokį nesuvaldomą ir nepaaiškinamą poreikį, kuris prilygsta prabangos ir rizikos poreikiui. Jeigu tokio poreikio nėra, – priduria Sejė, – niekas negalės jo atstoti".

Piktybės Gėlių istorija tą išvadą patvirtina. Daugelis Bodlero amžininkų, galinčių geriausiai jį įvertinti, atrodo, labiausiai klydo dėl jo knygos ypatybių ir reikšmės. Nei Teofilis Gotjė, nei Sent Bevas, kurį Žozefo Delormo atminimas turėjo palenkti simpatijos Bodlero kūrybai pusėn, nepastebėjo, kad šis kūrinys, sklidinas tvykstelėjimų bei šviesos, parašytas jautriausio ir skausmingiausio prancūzų poeto. Be abejonės, jie atkreipė dėmesį į *Gėlių* spalvų įvairovę, bet nejuto jų kvapo. Juk nei vienas, nei kitas nebuvo neišmanėliai, bet šalia Bodlero, tikrai mažiau išmanančio nei jie, atrodo tikri storžieviai. Nepaisant jų išsimokslinimo ir patirties, prasiskverbti į Bodlero poeziją jiems sekėsi prasčiau nei kai kuriems jaunuoliams. Kad ir kaip apsiginklavę, Sent Bevas su svariais savo *Pirmadieniais*, Gotjė su keleto tūkstančių feljetonų našta, šalia *Piktybės Gėlių* atrodo menkesni nei jaunasis Svinbernas, jaunasis Malarmė, jaunasis Verlenas, kuriuos matai artėjančius prie Bodlero tuščiomis rankomis, bet sklidina širdim.

Ta žiauri knyga...

Skandalas dėl knygos 1857-aisiais, kai ji buvo išleista, vėlesnė jos šlovė, be abejonės, išdavė Bodlerą. Žinoma, jis buvo vienas iš tos išdavystės kūrėjų, viešai pripažinęs, kad menininkas nesukuria nieko vertinga, jeigu nesistengia išprovokuoti netikėtumo, gyrėsi, kad savo kūriniams jis mėgsta parinkti tik paslaptingus ir sensacingus pavadinimus. Bet gal reikia pripažinti, kad jo skaitytojai turės leistis įviliojami į nuostabos ir keistumo pinkles. *Piktybės Gėlių* spindesys nuolat nustumia šešėlin *Estetinių retenybių*, *Romantinio meno* ar *Paryžiaus Splino* lobius. Kalbant apie aplaidumą, dėl kurio jie nukenčia, Bodlerui labai tinka Šelio pranašystė, kurios rezonansas jį žavėjo. „Aš žinau, – rašė Šelis odėje, sukurtoje ant Neapolio įlankos kranto, – aš žinau, kad esu ne iš tų, kuriuos žmonės myli, o iš tų, kuriuos prisimena."

Bodleras pasidalys Šelio nemalone. Žmonės jį prisiminė, bet jeigu būtų tikrai mylėję, gal būtų geriau jį pažinę.

Dėl *Piktybės Gėlių* jis ketino pasiaiškinti antrojo leidimo pratarmėje, kur būtų išsklaidęs „nesusipratimą", lėmusį šešių jo poemų pasmerkimą. Bet redaguojant tą pratarmę, jį sulaikė suvokimas, kad ką nors aiškinti yra beprasmiška. Viename iš savo juodraščių jis rašo:

„...Šiandien rytą turėjau neatsargumo perskaityti keletą laikraščių; staiga visu svoriu mane prislėgė apatija, ir aš suvokiau, kaip beprasmiška ką nors kam nors aiškinti. Tie, kurie yra tai patyrę, mane supranta, o tiems, kurie negali ar nenori manęs suprasti, veltui stengčiausi išaiškinti".

Kitame pratarmės variante, irgi atsisakęs komentuoti save, ironiją jis atskiedžia akiplėšiškumu:

„Ši knyga visam gyvenimui išliks tarsi dėmė", – iš pat pradžių išpranašavo vienas iš mano draugų, didis poetas. Iš tikrųjų mane užgriuvo nelaimės. Bet aš esu vienas iš tų laimingųjų, kurie iš neapykantos išpeša naudą ir didžiuojasi niekinami. Velniškai aistringas kvailystės troškimas verčia mane atrasti ypatingą malonumą susidūrus su šmeižtu. Švarus kaip popierius, gaivus kaip vanduo, linkęs į pamaldumą lyg komunijos einanti mergaitė, bejėgis kaip auka – man visai patiktų, kad būčiau laikomas ištvirkėliu, girtuokliu, bedieviu ir žmogžudžiu".

Jeigu tai yra norai, bent kai kurie išsipildys. Bet nepaisant nesuge-

bėjimo suprasti, su kuriuo iš pradžių susiduria, vilties dėl savo kūrybos ateities Bodleras niekad neprarado. 1857 metų liepos 9 dieną, tai yra praėjus porai savaičių po to, kai buvo pradėtos pardavinėti *Piktybės Gėlės*, prieš prasidedant knygos persekiojimams, savo motinai jis rašė:

„Jūs žinote, aš visada maniau, kad literatūra ir menas siekia vieno tikslo, neturinčio nieko bendra su morale, ir kad man pakanka minties bei stiliaus grožio. Tačiau ši knyga, *Piktybės Gėlės*, pasako viską, ją gaubia, kaip pamatysit, pražūtingas ir šaltas grožis; ji buvo rašoma su įniršiu ir kantriai. Beje, įrodymas, kad ji reikšminga, yra visas tas blogis, kuris apie ją sakomas. Knyga siutina žmones.

...Išmonės prasme mane kaltina viskuo, netgi prancūzų kalbos neišmanymu. Nekreipiu dėmesio į visus tuos bukagalvius, žinau, kad ši knyga su savo privalumais ir trūkumais ras kelią apsišvietusios visuomenės sąmonėn šalia geriausios V. Hugo, T. Gotjė ir netgi Bairono poezijos".

Joks nusivylimas neišgins šio įsitikinimo iš bodleriškos jo dvasios. Savo motinai, savo globėjui, savo geriausiam draugui Malasi iki gyvenimo pabaigos jis nesiliaus teigęs:

„Mano *Piktybės Gėlės* išliks". (Laiškas Pulė-Malasi, 1859 m. gegužės 1 d.)

„Esu įsitikinęs, kad ateis diena, kai viskas, ką esu parašęs, bus labai brangiai parduota". (1860 m. spalio 11 d. laiškas motinai)

„Pirmą kartą gyvenime esu beveik patenkintas. Ši knyga [antras *Piktybės Gėlių* leidimas] visai nebloga ir ji, ši knyga, išliks kaip mano pasišlykštėjimo ir mano neapykantos visa kam įrodymas". (1861 m. sausio 1 d. laiškas motinai)

„Piktybės Gėlės... galbūt jas pradės suprasti po kelerių metų". (1866 m. vasario 18 d. laiškas Anseliui)

Galbūt kaip tik šiame laiške Anseliui, viename iš paskutiniųjų, kurį gebėjo parašyti, laisviausiai ir su didžiausiu įniršiu jis išsakė savo nuomonę apie šią knygą. Kadaise apie *Piktybės Gėles* motinai jis rašė kaip apie rinkinį, į kurį norėjęs "įlieti dalį savo pykčio bei melancholijos". (1857 m. gruodžio 25 d. laiškas) Bet tai tebuvo atviravimas. 1866 metų vasarį, nujausdamas, kad praranda gebėjimą rašyti ir kalbėti, jis parašo ir išsiunčia laišką Anseliui. Tai prasiveržęs išjuoktos širdies riksmas:

„Ar reikia Jums sakyti, Jums, kuris ne daugiau už kitus suprantate, kad į šią žiaurią knygą sudėjau visą savo širdį, visą savo švelnumą, vi-

są savo tikėjimą (iškreiptą), visą savo neapykantą? Iš tiesų parašysiu priešingai, prisieksiu kilniaisiais savo dievais, kad tai tikro meno, pamaiviška, žongleriška knyga, ir aš meluosiu per akis".

Geri laikai

Be abejonės, šį 1866 metų laišką rašė būsimas rimtas ligonis. Bet *Piktybės Gėles* 1841–1857 metais rašė tegu dar nepraradęs vilties, bet bent jau nepagydomas melancholikas. Per daug nesigilinant į Bodlero biografiją* reikia priminti, kad tėvo mirtis 1827 metų vasarį aptemdė jo vaikystę. Bodleras dar neturėjo nė šešerių metų. Jo tėvas Fransua Bodleras, gana pasiturintis pensininkas, mirė sulaukęs šešiasdešimt septynerių. Buvęs dvasininkas, per Revoliuciją metęs kunigystę, padarė karjerą administruodamas – tapo Perų rūmų kanceliarijos viršininku. 1820 metais, būdamas našlys, penkiolikmečio berniuko tėvas vedė Karoliną Diufė, jau kone senmergę, kuri dėl savo miesčioniško padorumo ir skurdo be jo būtų buvusi pasmerkta likti kuklia sena pana. Būtent iš šios santuokos 1821 metų balandžio 9 dieną gimė Šarlis Bodleras.

Kažin ar toji tokia nelygiavertė sąjunga nebuvo viena iš poeto neuropatijos, jo nuolatinių dvejonių ir neaiškiai tariamų vapaliojimų gyvenimo pabaigoje priežasčių. Hipotezė, kurios niekas negali įtikinamai paneigti, tačiau kurios, šiaip ar taip, nepatvirtina Klodo Alfonso Bodlero, jo brolio, gimusio iš to paties tėvo, gyvenimo pabaiga, kuris taip pat mirė pusiau paralyžiuotas, nors gimė iš geresnių sutuoktinių.

Tėvo, kurį taip anksti prarado, atminimas, tikriausiai visada įkyriai persekiojo Bodlerą. Dalį gyvenimo, nepaisant dažnų gyvenamosios vietos kaitaliojimų, jis saugos jo portretą, nutapytą Renjo. Valdant Šarliui X Fransua Bodleras išliko aštuonioliktojo amžiaus asmenybe, mokiniu filosofų, kurių kadaise klausėsi lankydamasis Otfėjuje pas ponią Helvecijus ir kurių įtakojamas, ko gero, nusigręžė nuo bažnyčios. Fransua Bodleras, būdamas dvidešimt trejų ar dvidešimt ketve-

* Jos santrauką, išdėstytą chronologine tvarka, rasite knygos pabaigoje.

rių metų, buvo įšventintas į kunigus, bet per Revoliuciją nebevilkėjo sutanos. Būdamas kunigaikščio de Šuazelio-Prasleno vaikų mokytoju, 1791 metais atsisakė parapijos Šampanėje. Apskritai menai, ypač tapyba, atitraukė jį nuo religijos. Pirmoji žmona, kurią vedė 1797 metais ir kuri mirė 1814-aisiais, buvo tapytoja mėgėja. Jis pats pasirašė keletą drobių. Jos puošė nedidelio namelio su bokšteliais Otvėjaus gatvėje, kur jis gyveno, sienas. Taip pat išpiešė albumą *Daiktų pamokos;* būdamas šešiasdešimties metų juo naudojosi – iliustravo pirmuosius lotynų kalbos pagrindus, kuriuos stengėsi įkalti į galvą mažajam savo berniukui.

Kokią vertę turėjo Fransua Bodlero darbai? Nedidelę, sakė poetas. Tačiau, kad ir kokie vidutiniški tie paveikslai, Šarlis Bodleras buvo prie jų sentimentaliai prisirišęs. 1857 metais jis susijaudina aptikęs vieną pas sendaikčių pardavėją. Ir rašo motinai laišką, kupiną priekaištingų žodžių:

„Noriu Jums pranešti vieną nemalonią smulkmeną, kurią būčiau mielai nuo Jūsų nuslėpęs, jeigu tai nebūtų buvęs ženklas, kad galėjo atsirasti ir kitų panašių klaidų. Prieš keletą mėnesių pas vieną pardavėją

Panoramos pasaže radau savo tėvo paveikslą (nuoga gulinti moteris sapne regi du nuogus kūnus). Aš neturėjau pinigų, netgi rankpinigiams, ir nepakeliama kasdienių smulkmenų lavina, užgriuvusi tuo metu, privertė mane tai pamiršti. Ar manot, kad esama ir daugiau panašių neapsižiūrėjimų? Mano tėvas buvo nepakenčiamas menininkas; bet visos tos senienos turi moralinę vertę". (1857 m. gruodžio 30 d.)

Matyt, Karolina Diufė atmintyje neišsaugojo tokio atsidavimo pirmajam savo vyrui kaip sūnus. 1828 metais, vos pasibaigus gedulo, kurio reikalauja padorumas, laikui, ji susituokė su smarkaus būdo karininku, majoru Opiku, kuris tebuvo ketveriais metais už ją vyresnis. Be jokios abejonės, šios skubotos vedybos mažajam Šarliui buvo savotiška nelaimė ir, be jokios abejonės, vėliau jis tai juto lyg tragišką neištikimybę. *Piktybės Gėlėse* yra dvi poemos, parašytos apie dvidešimtuosius jo gyvenimo metus, atskleidžiančios gyvus prisiminimus, kuriuos jis išsaugojo iš pirmųjų gedulo mėnesių, praleistų su motina ir jos tarnaite Marjete. 1827 metų vasarą ponia Bodler, našlaujanti nuo vasario mėnesio, keletui savaičių buvo pasitraukusi į Ternė ir Neji pakraštį, į mažytį kaimo namelį netoli Bulonės miško.

Būtent apie šį namelį ir Marjetę užsimenama dviejuose *Piktybės Gėlių* eilėraščiuose be pavadinimų:

Miestiška kaimyne, aš neužmirštu
Mažo mūs namelio, sienų jo baltų...
Pomona ten gipsinė, Venera ten senoji...
Abi nuogybę slepia nustekentam gojuj,
O saulė vakaropi įstabiai srovena
Už lango, kur pėdai javų stirena,
Lyg atverta į niūrų dangų didelė akis
Ji stebi mūsų pietus, ilgus ir tykius,
Ir lieja žvakės atšvaitus gražius
Ant seržinės užuolaidos ir staltiesės skurdžios.

Didžios širdies tarnaitė, pavydit jai vis viena,
Kuri dabar jau miega po amžina velėna,
Reikėtų vis dėlto atnešt jai keletą gėlių,
Nes guodžias mirusieji savu skausmu giliu.
Ir kai alsuoja Spalis, tas griaumedžių genėtojas,
Tarp marmurų jo vėjas svajingas sukinėjas...
Taip, jie galvoti gali: gyvieji nedėkingi
Ir savo lovose po audeklais užminga,

Tuotarp, kai praryti savų juodų svajų,
Be draugo lovoje ir be mielų pašnekesių,
Seni skeletai, apgraužti darbščiųjų kirminų,
Taip jaučias prislėgti sniegais visų žiemų...
O amžius teka, o nei šeimai, nei draugams nė motais,
Kad nors pakeistų plyšenas, kur svyra virš jų grotų...

Kai malkos šnypščia ir dainuoja apybrėkšma tylia,
Matau ją susigūžusią ir snaudžiančią krėsle,
Ir visą šaltą naktį gruodžio, po žydruma trapia,
Ji tyliai sėdi mano kambario kampe,
Jinai nueina sunkiai į gelmę lovos amžinos
Pažvelgt į vaiką didelį mamos senos.
Kažką ir besakyt tai sielai atsidavusiai sunku,
*Kada matau, kaip krinta ašaros iš jos tuščių vokų.**

* Čia ir toliau eiles vertė Ramūnas Kasparavičius.

Šiuose tylių, bet skausmingų dienų prisiminimuose, šiame sugrįžime į ilgus ir tylius pietus, šiame kaltinime nedėkingumu, kurį Bodleras, galima sakyti, skiria mirusiesiems, bet kurių nepamiršta, būtų sunku neįžvelgti priekaištų motinai, neparodžiusiai tokio pat prieraišumo ir atidavusiai įsibrovėliui dalį savo meilės.

Daug vėliau, 1858 metais, paskyręs savo motinai, vėl likusiai našle, abu eilėraščius, kuriuos ką tik perskaitėme, jis nustebo, kad neišgirdo iš jos nė žodžio.

„Juk Jūs neatkreipėt dėmesio, kad *Piktybės Gėlėse* buvo du eilėraščiai, susiję su Jumis ar bent jau užsimenantys apie intymias mūsų ankstesnio gyvenimo to našlystės laikotarpio, kuris man paliko keistus bei liūdnus prisiminimus, detales: „Miestiška kaimyne, aš neužmiršau..." (Neji) ir: „Didžios širdies tarnaitė, pavydit jai vis viena..." (Marjetė). Šie eilėraščiai be pavadinimo ir be aiškių nuorodų, nes man nemalonu naudotis intymiais šeimos reikalais". (1858 m. sausio 11 d. laiškas)

Dar vėliau, vėl užmezgęs su motina nuoširdžius santykius ir norėdamas su ja pasikalbėti, ją tujindamas, jis nusiųs jai šias švelnias ir jaudinančias eilutes:

„Kas žino, ar aš galėsiu dar kartą atverti Tau savo sielą, kurios Tu niekad nevertinai ir nepažinojai! Rašau tai nedvejodamas, nes žinau, kad tai tiesa.

Vaikystėje buvo laikas, kai karštai Tave mylėjau; klausyk ir skaityk be baimės. Aš Tau apie tai niekad tiek nekalbėjau. Pamenu pasivažinėjimą fiakru. Išėjai iš ligoninės, į kurią buvai paguldyta, ir, norėdama įrodyti, kad galvojai apie savo sūnų, parodei plunksna man nupieštus piešinius. Tau atrodo, kad mano atmintis siaubinga? Vėliau Sent Andrė Dezar aikštė ir Neji. Ilgi pasivaikščiojimai, nepaliaujamos glamonės! Pamenu krantines, kurios vakarais būdavo tokios liūdnos. O! Tai buvo motiniškų glamonių metas. Atleisk man, kad gerais laikais vadinu tą metą, kuris, be abejonės, buvo sunkus Tau. Bet aš visą laiką gyvenau Tavimi, Tu priklausei tik man. Buvai ir dievaitė, ir draugė. Galbūt nustebsi, kad galiu taip karštai kalbėti apie laiką, taip toli nugrimzdusį į praeitį. Aš pats stebiuosi. Galbūt seni dalykai taip aiškiai iškyla mano sieloje todėl, kad dar kartą pajutau, kaip trokštu mirties". (1861 m. gegužės 6 d. laiškas)

Iš tikrųjų seni prisiminimai, ir ypač ankstyvosios jaunystės prisiminimai, saugojo Bodlero sieloje ryškias spalvas, kokias iš pradžių regėjo. Ar reikia čia įžvelgti, kaip jis mums siūlo, sielos, kurią vilioja mirtis, pranašumus? Galbūt, nes mirtis jam dažnai atrodė vienintelis vaistas, galintis išgelbėti nuo vargų. Šiaip ar taip, ankstyvosios vaikystės įspūdžiai dažnai jį įkvėpdavo tiek kuriant eiles, eilėraščius proza, tiek *Žaisliuko moralę*, kurią turėsime galimybę pacituoti. Priešingai, pirmųjų metų, praleistų Opikų šeimoje, prisiminimai jį aplankydavo daug rečiau. Regis, Bodleras iš to laikotarpio išsaugojo tik nepasitenkinimą, kurį jautė būdamas patėvio išlaikytiniu. Žinomas anekdotas, kai antrųjų savo motinos vestuvių vakarą jis išmetė pro langą jaunavedžių miegamojo raktą; galbūt jis išgalvotas, bet draugai jį girdėjo iš jo paties lūpų ir būtent šiuo sarkastišku prasimanymu patvirtinama viskas, ką jis mums pasakojo apie savo vaikystę Opiko namuose.

Apie metus, praleistus koležų internatuose Lione, vėliau Paryžiuje, Bodleras irgi kalbėjo nedaug, bet tas truputis, kurį pasakoja, atskleidžia, kad jis išsaugojo nemalonius atsiminimus. Autobiografiniuose užrašuose jis rašė:

„Po 1830 metų – Liono koležas, smūgiai, grumtynės su mokytojais ir draugais, gilus liūdesys“.

Aštuoniolikos metų, gavus bakalauro diplomą, kyla konfliktas su namiškiais. Opikas, dabar jau generolas, norėtų, kad jis pasirinktų diplomato karjerą. Bodleras ryžtingai pareiškia norįs būti rašytoju ir tik rašytoju. Prisiminusi šį nesutarimą, ponia Opik Šarliui Aselino, kuris tuo metu sudarinėjo savo mirusio draugo rinktinę, prisipažįsta: „Koks netikėtumas mums, kad Šarlis atsisakė visko, ką norėjome jam padaryti, panoro eiti savo keliu ir tapti rašytoju! Koks nusivylimas asmeniniame mūsų gyvenime, kuris iki šiol buvo toks laimingas! Kaip liūdna!..“

Pati to nepastebėdama, ponia Opik tą dieną išryškina autobiografinį charakterį poemos, kuria po eilių „skaitytojui“ prasideda *Piktybės Gėlių* rinkinys:

Palaiminimas

Kada panoro to Aukščiausiasis Kūrėjas,
Poetą priėmė ši žemė vargana,
Jo motina grasino Dievui, o Jis jos gailėjos,
Ir taip ji piktžodžiavo išgąsčio pilna:

„Kad aš maitinčiau šitokį siaubūną!
Geriau mane įtrauktų koks gyvačių liūnas!
Prakeikiu ir tą naktį, ir tą menką malonumą,
Kada pajuto tokią bausmę mano kūnas.

Kodėl tarp daugel moterų pasirinkai
Mane, suniekinusią savo liūdną sutuoktinį,
Tarsi laiškelį meilės negaliu ugnin piktai
Įmest tą išgamą, tą monstrą paskutinį.

Ištrykštu neapykanta, kuri mane slogina
Ant įrankio visų tavų piktumų negerų
Ir laužysiu įsiutus medį tą vargingą,
Kad pumpurų neskleistų, sergančių maru".

Ji taip praryja putą savo keršto
Ir, nesuprasdama amžinasties ketinimų,
Dugne suranda Pragaro, gilaus ir karšto,
Nuodėgulius beprotės motinos nusikaltimui.

Tad po globa nematomąja Angelo
Tas Vaikas saule gyvastį svaigina.
Ir visame, ką geria, visame, ką valgo,
Atranda sau ambroziją, nektarą randa gryną.

Ir žaidžia jis su vėju, ir debesiui kloniojasi,
Ir svaigsta bedainuodams savo kryžiaus kelią,
Dvasia, kuri jį seka vargingose klajonėse,
Pravirksta, kai pamato linksmą kaip paukštelį.

Su baime stebi jį visi, ką nori jis mylėti,
Ar bent padrąsinti jo visiško ramumo

Vis ieško, kas galėtų jį priverst kentėti,
Ant jo išlieja protrūkius žiaurumo.

Į skirtą burnai vyną, jo burnai skirtą duoną
Jie beria pelenus ir spjauna – tegu laka!
Veidmainiškai jie numeta, ką tik jisai paduoda,
Ir kaltina save, kad pėdomis jo seka.

Žmona jo eina aikštėm, rėkdama balsu:
„Esu tokia graži, jis turi man aukotis,
Aš versiuos amatu senoviškų stabų,
Ir lygiai taip kaip jie aš noriu būti paauksuota.

Svaiginsiuos nardu, balzamu ir mira,
Keliaklupsčiavimais, mėsa, vynu,
Ir širdyje, kuri mane taip myli,
Užgrobti dieviškąją pagarbą einu.

Kada man nusibos bedieviškieji farsai,
Ant jo uždėsiu tvirtą trapiąją rankelę,
Nagai manieji – jie tokie kaip harpijos,
Mokės lig jo širdies praplėšti kelią.

Ir lyg paukščiuką, virpantį ir lėtą,
Išrausiu širdį, ką krūtinėj plaka,
Ir ja pašersiu žvėrį numylėtą,
Numesiu jam su panieka ant tako“.

Dangopi, link spindulingiausio sosto,
Poetas žvelgia pagarbiu žvilgsniu
Ir atšvaituos ryškiuos jo sveiko proto
Nublanksta nuomonė įtūžusių minių:

„O būk pagarbintas, o Dieve, teikiantis man kančią
Kaip stebuklingą vaistą mūsų nešvarybėms,
Geriausią, tyrą, nuostabią esenciją, –
Ją paruošė stiprieji šioms šventoms gašlybėms.

Gerai žinau, kad saugojat jam vietą
Garbingoj gretoje šventųjų Legionų,
Pakviesite į šventę amžiną poetą:
Dorybių, Sosto ir aukštų Valdovų.

Žinau, kad skausmas, vien tik jis kilmingas,
Kur nesirungia pragarai ir žemė kovoje be galo...
Kad mistiškoji karūna man būtų padabinta,
Visi laikai, visi pasauliai tam padėt privalo.

Bet netgi turtai iš Palmyros antikinės,
Anei nežinomi metalai, perlai jūros dugno,
Nors rankos dieviškos siųsti, bus per menki, nes
Ne jiems papuošt skaisčiausiąją karūną.

Nes bus ji nupinta vien iš šviesų šventų,
Iš spindulių, imtų iš židinio pirminio,
Ir mirtingųjų akys tarpe tų šviesų
Tebus vien veidrodžiai, aptemę ir verksmingi".

Jokio nesusipratimo nėra: šiame prakeiktame poete, kad ir koks idealistas jis būtų, Bodleras ragina mus jį atpažinti. Netgi vieta, kurią jam skiria, knygos pradžia, rodo, kad šis poetas *Piktybės Gėlėse* atliks išpažintį, nes Bodlerui Poetas, bevardis poetas, nebūtinai prakeiktasis. 1856 m. sausio 21 d. laiške Tuseneliui jis rašė: „Jau labai seniai sakiau, kad poetas yra „nepaprastai" protingas, kad jis yra tobuliausias „protas". Protas nebūtinai susijęs su nelaime. Prakeiktas poetas yra tik Banvilis, Bodleras sveikina jį – lyriką, kurio „poezija atspindi šviesiausias gyvenimo valandas, tai yra valandas, kai jautiesi laimingas galėdamas galvoti ir gyventi". Prakeikimą, apie kurį byloja, jis jaučia tarsi asmeninį ir galutinį atsisakymą vykdyti teisingumą. Apie tai vaizdingai rašė laiške savo motinai:

„Aš manau, kad mano gyvenimas buvo prakeiktas iš pat pradžių, ir toks bus visada". (1854 m. gruodžio 4 d. laiškas)

Tuo metu, kai taip rašė, jam buvo trisdešimt treji. Kada pabudo suvokimas, kad jo elgesys gali būti tik tragiškas? Sprendžiant tik iš jo

intymių dienoraščių, būtų galima pamanyti, kad dar jaunystėje. Iš tikrųjų nelaimė pasibeldė dar tada, kai jam tebuvo šešeri, ir atėmė iš jo tėvą, kurio atminimą visada brangino, o įsisuko į jo gyvenimą tik apie dvidešimtuosius gyvenimo metus ir ne iš karto buvo savo aukos pripažinta. „Labai stiprus gyvenimo ir malonumo troškimas", apie kurį Bodleras užsimena *Mano apnuogintoje širdyje*, išeinant iš koležo leidžia jam pasirinkti gyvenimo būdą, kuris šokiruoja ir kelia nerimą šeimai. Jis leidžia laiką tai bibliotekose, tai muziejuose, tai literatų ar merginų draugijose. Bendravimas su rašytojais bei menininkais, atrodo, kelia Opikų šeimai apmaudą ne mažiau nei naktys, kurias jis leidžia per daug laisvo elgesio moterų draugijoje. Norėdama atitraukti jaunuolį nuo proto ir jausmų šėlsmo, šeimos taryba nusprendžia daugeliui mėnesių išsiųsti jį iš Paryžiaus. 1841 metų birželio 9 dieną Bodleras Bordo uoste sėda į Pietų jūrų pašto ir keleivinį laivą, nugabensiantį jį į Maurikijaus ir Burbono salas, iš kur, neatsisveikinęs su kapitonu, kuriam buvo patikėtas, spalio mėnesį vėl išvyks, o 1842 metais sugrįš į Paryžių, prieš tai, regis, nusibeldęs iki Kolombo ir Kalkutos.

Būtent dėl šios priverstinės kelionės *Piktybės Gėlėse* atsiranda keli egzotiškumu išsiskiriantys eilėraščiai (*Ankstesnis gyvenimas, Egzotiškas kvapas, Kreolei, Labai toli nuo čia, Malabarietei*) ir daugybė padrikų vaizdų posmuose, kuriuose kalbama apie jūrą.

Banvilis, atkartodamas Bodlero žodžius, pasakojo, kad „vienoje Afrikos šalyje" poetui „gyvenant šeimoje, į kurią jį išsiuntė tėvai, greitai pabodo banalus šeimininkų būdas ir jis išėjo gyventi ant kalno su visai jaunute, aukšta tamsiaode mergaite, nemokančia prancūziškai ir gaminančia jam pikantišką ragu didžiuliame žvilgančiame variniame katile, aplink kurį spygaudavo ir šokinėdavo maži juodi negriukai. O, tie ragu! Kaip vaizdžiai jis apie juos pasakodavo ir kaip mielai būtume jais gardžiavęsi!" Galbūt Bodleras, norėdamas sužavėti draugus, šiek tiek pagražino. Tačiau tikra tiesa, kad Maurikijaus saloje pas p. Otarą de Bragarą jis susipažino su jaunute malabariete, indės iš Benareso dukterimi ir namų šeimininkės pieno seserim. Būtent poniai Otar de Bragar 1841 metų spalį Burbono saloje buvo parašytas sonetas *Kreolei*, kuris 1857-aisiais atsidūrė *Piktybės Gėlėse*, tačiau vis dėlto yra proginis – malonus konkrečiam asmeniui skirtas komplimentas. Mažiau pavykęs, perkrautas tuščiažodžiavimo ir šiek tiek sugadintas to, ką Bodleras vadino „vaikišku stiliumi", – eilėraštis *Malabarietei*, kuris į *Piktybės Gėles* pateko tik po jo mirties, labiau domina biografiniu požiūriu.

Tavieji klubai platūs, grakšti tavoji koja,
Tau visko pavydėtų gražiausioji baltoji,
Mąsliam artistui tavo kūnas švelnus tarsi plaštakės,
Juodesnės nei oda didžiulės tavo akys.
Tau tavo Dievas leido gimt karštuos žydruos kraštuos,
Tavoji pareiga yra degioti ponui pypkę nuolatos
Bei rūpintis flakonais šviežiausių kvepalų,
Būrius nuvyt nuo lovos uodų ir vabalų.
Ir, kai tik rytas uždainuos viršūnėse platanų,
Nupirkti turguj ananasą ir bananų...
Kiek nori vaikštai tu basa dienų dienas,
Niūniuoji sau senas nežinomas dainas,
Kai nusileidžia vakaras purpuriniu mantu,
Tu švelnų kūną paguldai gražiai ant demblio to,
Banguoja tavo sapnas, ten skraidžioja kolibrės,
Kaip tu pati, kas dieną žydinčios ir vikrios,

Dėl ko, laimingas vaike, į Prancūziją nori vykti,
Šis kraštas per žmoningas, jį gaubia kančios, pyktis?
Gyvybę patikėjus stipriems delnams jūreivių,
Ir savo tamarinams pamojavus naiviai.
Tu apsirengusi lig pusės vien muslinu plonu,
Drebėdama čionai tarp sniego ir šerkšnų,
Kaip šičia tu gailėsies švelnių gimtųjų vietų,
Kai šonus surakins tau brutalus korsetas?
Reiks rankiot vakarienę iš mūsiškų purvų,
Pardavinėt kvapsnius tavųjų apžavų.
Ir mūsų tvaiko miglose tau šmėsčios akyse
Kokoso palmių nesančių sumizgusi dvasia...

Atstumas neištrynė malabarietės paveikslo. Laikas taip pat. Būtent apie ją skaitome dar dviejuose eilėraščiuose, parašytuose daug vėliau: sonete, pavadintame *Labai toli nuo čia,* ir eilėraštyje proza *Gražioji Dorotėja,* kur ji pasirodo visu savo žavesiu:

„Ji eina, savo tokiu plonyčiu liemeniu minkštai supdamasi ant to-

kių plačių klubų. Jos glaudi šviesiai rausvų atspalvių šilko suknelė gyvai išskiria odos tamsumą ir tiksliai įformina jos ilgą juosmenį, gilią nugarą ir smailias krūtis.

Raudonas lietsargis, košdamas šviesą, meta ant tamsaus jos veido kruviną saulės atspindžių grimą.

Milžiniškų ir beveik mėlynų garbanų svoris lenkia atgal gležnutę galvą, jos išvaizdai teikdamas triumfuojančio tingumo. Sunkūs auskarai paslapčiomis čiauška kažką į dailutėlaites jos ausis.

Laikas nuo laiko jūros vėjas pakelia už kampo jos plevėsuojantį sijoną ir parodo puikią blizgančią blauzdą; ir jos pėda, panaši į Europos muziejuose laikomų uždarytų deivių marmurines pėdas, įspaudžia tikslią savo formą smiltyse. Nes Dorotėja yra tokia nuostabi koketė, jog malonumas žinoti, kad ja žavimasi, nugali išlaisvės išdidumą, ir ji, nors dabar nebe vergė, tebevaikščioja basa".*

Jeigu šis Dorotėjos portretas tikslus, galima numanyti, kad gražiosios malabarietės atminimas persekiojo Bodlerą kaip jam jau pažįstamas moters tipas. Bruožai, kuriuos jis suteikia Dorotėjai, nedaug skiriasi nuo bruožų Žanos Diuval, kuri sužavės jį vos jam sugrįžus į Paryžių, 1842-aisiais. Bet dar turėsime progą pakalbėti apie mulatę, kuri, kaip žinoma, buvo vienintelė meilužė, prie kurios poetas buvo prisirišęs ilgam.

Samuelis Krameris prie stalo

Tik sugrįžęs iš Burbono salos, Bodleras tampa pilnamečiu. Jį traukia naujos literatūrinės pažintys. Būtent tuo metu suartėja su dešimčia metų už jį vyresniu Teofiliu Gotjė ir su pora metų jaunesniu Teodoru de Banviliu. Jis reikalauja iš šeimos savo dalies tėvo palikimo, kuris įvertinamas šimtu tūkstančių frankų, tai yra maždaug dvidešimčia milijonų mūsų (1952 metų) frankų. Tais laikais, kai mašinų gamyba dar neskatino naujų poreikių ir nekėlė pagundų, kurias patiria dvidešimtojo amžiaus žmogus, tai buvo pakankamai didelė suma.

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Paryžiaus splinas*. – V., 1995, p. 137–139. Vertė A. Nyka-Niliūnas.

Žinodama, koks Bodleras išlaidus, Opikų šeima delsia atidaryti saugomas jo sąskaitas. Jau prasiskolinęs paveldėtojas toliau lenda į skolas. Dendizmas, kurį nori demonstruoti, brangiai kainuoja, nes reikalauja siekti tobulybės. Bodleras dendis nori dėvėti tik pagal jo nurodymus ir jo subrandintus sumanymus kirptus drabužius: mėlyną apdarą su metalinėmis sagomis, kurio modelį jam įkvėpė Gėtės portretas; juodą trumpą baskišką švarkelį gerokai į viršų platėjančiais atlapais, labai aptemptą aksominį vyrišką viršutinį drabužį, stipriai plevėsuojančias Kazimiro kelnes, nors mada, priešingai, siūlo labai prigludusias. Jis paprašo geriausių knygrišių tymu aptraukti mėgstamas knygas. Noras išsiskirti diktuoja nurodymus prie stalo; dendis būtinai turi būti gurmanas, kaip Pagyrūnės meilužis Samuelis Krameris, kurį vaizduodamas Bodleras nupiešė ir savo paties karikatūrą:

„Samuelio ir Pagyrūnės požiūriai į virtuvę ir mitybos, privalomos elito asmenybėms, sistemą visiškai sutapo. Prasta mėsa, prėska žuvis per šios sirenos vakarienes nebūdavo tiekiamos. Šampanas retai darė gėdą jos stalui. Garsiausi ir kvapniausi bordo vynai užleido vietą sunkiam ir tirštam burgundiškų, Overnė, Anžu ir Pietų, taip pat užsie-
22 nietiškų – vokiškų, graikiškų, ispaniškų – vynų batalionui. Samuelis buvo įpratęs sakyti, kad taurė tikro vyno turi būti tarsi juodųjų vynuogių kekė, kad būtų galima ir pavalgyti, ir atsigerti. – Pagyrūnė mėgo mėsą su krauju ir vynus, kurie svaigino. – Beje, ji niekad nepasigerdavo. – Abudu atvirai reiškė nuoširdžią pagarbą triufeliui. – Triufelis – tai paslaptingas Sibelės augalas, pikantiška liga, kurią ji slėpė viduriuose ilgiau nei brangiausią metalą, ši nuostabi materija, kuri drąsiai sukyla prieš agronomijos mokslą kaip auksas prieš Paracelso mokslą; triufelis, kuris skiria senąjį pasaulį nuo šiuolaikinio ir kuris prieš taurę *čio* reiškia tą patį, ką daugybė nulių po skaičiaus.

O padažai, ragu bei prieskoniai – rimtas klausimas, reikalaujantis solidaus, kaip mokslinis feljetonas, skyriaus. Galiu jus patikinti, kad jų nuomonės visiškai sutapo, ypač dėl būtinybės į virtuvę pasitelkti visą gamtos vaistinėlę. Kvapnūs ankštiniai pipirai, angliškieji milteliai, šafranai, kolonijų maistas, egzotiškos žiedadulkės, viskas, net muskusas ir smilkalai, būtų jiems tikę. Esu įsitikinęs, kad jeigu Kleopatra tebebūtų gyva, ji būtų norėjusi pagaminti jaučio ar stirnos nugarinę su arabiškais pagardais. Žinoma, gaila, kad šiuolaikinių „puikių virėjų" specialus geidulingas įstatymas nepriverčia išsiaiškinti cheminių medžiagų savybių ir ypatingais atvejais, pavyzdžiui, per

meilės šventę, jos nesugeba surasti greitai užsiliepsnojančių kulinarinių elementų, galinčių paveikti organizmą kaip kalio cianidas, išgaruoti kaip eteris".

Pasikartosim, kad, be abejo, taip vaizduojant Samuelį Kramerį, išryškinami bruožai, kuriuos jis pasisavina iš Bodlero; jis, kaip žinoma, niekad netroško būti naujuoju Apicijumi. Toks Kramerio, bent jau ieškančio stalo malonumų, vaizdavimas viešai deklaruoja epikūrizmą, kurio joks tikras dendis negalėtų išsižadėti.

Banvilis pasakojo, kaip iškalbingai Bodleras sugebėjo išliaupsinti ragu, kurį jam gamindavo gražioji Malabarietė. Daugelyje laiškų vietų mūsų rašytojas teikia patarimus apie maistą asmenims, kuriems nori padėti. Vinji, kurį stipriai kankina nesveikas skrandis, jis rekomenduos vieno iš geriausių Paryžiaus konditerių virtuvę:

„Vienas bičiulis man pasakė, kad Geras, anglas konditeris, kurio namas stovi Kastiljonės ir Rivoli gatvių sankryžoje, gamina mėsos drebučius su labai karštu vynu, savaime suprantama, su Madera arba Cheresu, kuriuos net silpniausi skrandžiai virškina lengvai ir su malonumu! Tai savotiška mėsos uogienė su vynu, vertingesnė ir maistingesnė nei koks nors sudėtingas patiekalas". (1862 m. vasario mėn. laiškas)

Tas pats Vinji iš Bodlero gaus patarimų, kaip išsirinkti alų:

„Būdamas šalia jūsų, Pone, taip užsimirštu, kad vakar pamiršau Jums pasakyti, koks elis * geras ir koks prastas. Kadangi norite jo paragauti, kaip maro saugokitės (visai neperdedu, buvau nuo jo susirgęs) bet kokio butelio su etikete „Harris". Tai siaubingas nuodas.

Nors „Allsopp" ir „Bass" yra puikūs gamintojai (ypač „Bass"), vis dėlto nereikia pasitikėti jų etiketėmis, nes tikriausiai yra padirbinėtojų. Protingiausia Jums būtų kreiptis į vieną iš dviejų padorių vietelių, kurias nurodysiu, ir pirkti elį be baimės". (Laiškas be datos, 1862-ųjų metų sausio pabaiga)

Štai kaip Sent Bevui siūlomi meduoliai ir duodamas draugiškas patarimas:

„Prieš keletą dienų, norėdamas Jus išvysti kaip Antėjas Žemę, ėjau Monparnaso gatve. Pakeliui praėjau meduolių krautuvėlę ir staiga mane persmelkė *idée fixe*, kad Jums turėtų patikti meduoliai. Sutikit, kad nėra nieko geresnio geriant vyną, desertui; ir aš jaučiau, kad už-

* Elis – angliškas alus.

griūsiu pas Jus per vakarienę. Man atrodo, kad nebūtumėt to meduolio gabalėlio, papuošto šventagaršve, palaikęs išdykėlišku pajuokavimu, tiesiog būtumėt jį suvalgęs.

Jeigu Jūsų skonis toks kaip mano, rekomenduoju Jums anglišką meduolį – labai storą, labai tamsų, tokį tankų, kad jame nebūtų nei skylučių, nei porų, gausiai pagardintą anyžiumi ir imbieru. Jis pjaustomas plonomis riekelėmis kaip jautienos kepsnys, ant jo galima užsitepti sviesto ar uogienės". (1860 m. liepos 1 d. laiškas)

Pirmieji pažeminimai

Bet tas meduolis tėra vargšo Bodlero dovana. 1842 metais jis jaučiasi turtingas. Gausiai vaišina draugus. Atidaro jiems savo piniginę; pasibaigus sumai, kurią mėnesiui skiria šeima, neskubanti perduoti turto, nes būgštauja, kad ji bus iššvaistyta, ją papildo palūkininkai. Nadaras, nuo jaunystės laikų susitikinėjęs su poetu, jautė malonumą primindamas apie jo kilnumą: „Būdamas dvidešimties metų, sakė jis, Bodleras gyveno pagal Reivenvudo devizą: dosni ranka".

Tas švaistymasis, suprantama, vyksta toli nuo Opikų šeimos, kurią Bodleras paliko vos grįžęs iš kelionės, akių. 1842-ųjų birželį jis persikrausto į namą Sent Luji saloje, Bėtun krantinė 10 (dabar 22), kur jis išsinuomojo vienintelį pirmame aukšte esantį erdvų ir aukštą kambarį. Jis išbus ten tik keletą mėnesių, ne ilgiau. 1843 metų balandį jau gyvena kitame pirmame aukšte Vano gatvėje. 1843-iųjų spalį sugrįžta į Sent Luji salą ir įsikuria Anžu krantinėje 17, viename iš Pimodano rūmų, buvusios Lozeno rezidencijos, kuri prieš trejus metus tapo barono Žeromo Pišono nuosavybe, butų. Trys būstai; per šešiolika mėnesių, be abejonės, jų būta daugiau, nes jo biografijoje tais metais yra spragų. Užsibūti ilgėliau neleidžia bohemiškumas. Jis tai prisipažino *Mano apnuogintoje širdyje* ir pasižadėjo išanalizuoti:

„Liguisto siaubo, apimančio namie, tyrinėjimas. Ligos priežastys. Lėtas ligos progresavimas".*

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 73. Vertė J. Mečkauskas-Meškela.

Bet šios analizės Bodleras taip ir neparašys, nes literatūrinius sumanymus keičia taip pat dažnai kaip ir gyvenamąją vietą. Gyvenime, kaip ir kūryboje, jis pasirodo esąs valkata; tai paprastas personažas. Silpniausias iš jo sugebėjimų – menas daryti karjerą. Netgi kai rimti argumentai ir interesai įpareigoja apsispręsti ir laikytis tam tikrų nuostatų, niekas jo neslegia labiau nei galutinis apsisprendimas. Galutinio apsisprendimo bijo lyg nuosprendžio; ar apsisprendimas nėra tolygus mirčiai?

Toli gražu nepakanka žinių apie ankstyvąją Bodlero kūrybą. Žinoma, kad 1843 metais jis bendradarbiauja su Praronu, jaunu jo amžiaus autoriumi, kuria eiliuotą dramą *Ideolus*, kuri taip ir liks neužbaigta. Jis pasiūlo laikraščiams *Tintamarre* ir *La démocratie pacifique* straipsnių, kurie dėl įžūlios satyros atmetami. Dalyvauja rengiant nedidelį anoniminį leidinėlį *Paryžiaus teatrų meilės paslaptys*, pluoštą nugirstų naujienų ir atgarsių, dėl kurių netrukus jo santykiai su vienu iš kreditorių, verteiva Arondeliu, bei su baronu Pišonu, kurio „Pimodano" viešbutyje jis nuomoja butą, taps subtilūs.

Bet tai tėra atsitiktinė literatūra, kuriai jis neteikia reikšmės. Labiausiai prie širdies poezija, kurios dar nesiūlo nei žurnalams, nei laikraščiams. 1843 metų pabaigoje jau turi parašęs apie penkiolika poemų, kurios vėliau atsidurs *Piktybės Gėlėse*, bet pasitenkina tik skaitydamas jas savo draugams. Laiko jas poezijos rinkiniui, apie kurį mąsto, kuris jo dėka turėtų „išlikti būsimoms kartoms kaip kelrodė žvaigždė".

Tuo tarpu pinigai slysta iš rankų, jis įsiskolina taip, kad šeima ima būgštauti, jog visas paveldėtas tėvo turtas netrukus gali būti užstatytas. Papildomų pajamų tikisi užsidirbti rašydamas romanus. 1844 metų pradžioje rašo motinai:

„Galiu Jus patikinti, kad kai parašysiu vieną ar porą romanų, žinosiu, kur juos parduoti. Pakaks poros mėnesių darbo. Dešimties feljetonų romanas vertas maždaug penkių šimtų frankų, dešimties lankų romanas žurnalui – tūkstančio".

Bet suma, kurią galėtų gauti už romaną, visai nesvarbu, nes jis taip ir mirė jo neišspausdinęs, ir, be abejo, niekad neparašys romano *Vyras Reisdalio paveiksluose*, nors apie greitą jo pasirodymą apie 1846 metus pranešė viename iš laikraščių. Iš tikrųjų tai tik fikcija, nes parašyti daugiau nei novelę jis negali ir dar, atrodo, dėl to nepatogiai jaučiasi. Jo genijus neturi nieko bendra su kūrėju, gebančiu įkvėpti gyvybę

daugybei personažų. Sunku įsivaizduoti autorių, subjektyvesnį už jį. Jis išvers Po tik todėl, kad poeto iš Baltimorės asmenyje atpažino pats save. Jeigu tarp visų menininkų, kurie patraukė jo dėmesį, Konstantinas Gizas yra tas, kuris jam geriausiai pasitarnaus, be abejo, to priežasties reikia ieškoti keistoje dvasinėje ir estetinėje giminystėje: jo paties piešiniai galėjo būti Gizo škicai, o Gizo siužetai tai, ką Bodleras piešėjas pats būtų pasirinkęs vaizduoti.

Kad ir kaip ten būtų, negalėdamas plunksna užsidirbti lėšų, kurių reikalavo gyvenimo būdas, Bodleras 1844 metais toliau tebesišvaisto, praskolina dvarą, kurį šeima stengėsi jam išsaugoti. Motinos budrumas jį suerzina:

„Man atrodo, – rašo jis motinai, – kad Tu blogai pasielgei atsiųsdama draugą ar perrengtą tarną prašyti, kad restorane man nebeduotų ilgalaikių kreditų. Apsaugok mane nuo tokios globos..." (1844 m. kovo 3 d. laiškas)

Tačiau priešingai – globa dar labiau sustiprėja. Opikų šeima pareiškia ketinanti perduoti Bodlero teises teismo patarėjui metrui Anseliui, Neji notarui. Slaptame laiške poetas maldauja motinos atsisakyti tokio jį žeidžiančio sumanymo; jis sutiktų, kad jo išlaidas kontroliuotų motina, bet valdyti tik trečdalį turto jam būtų viešas įžeidimas:

„Prašau Tavęs, perskaityk labai atidžiai, nes tai yra labai rimta ir tai – paskutinis kreipimasis į Tavo gerą valią ir Tavo švelnumą, tokį neapsakomą, kokį sakaisi man jaučianti. Perduodu šį laišką su slaptu antspaudu ir prašau Tavęs niekam jo nerodyti.

Be to, dėl Dievo meilės, prašyčiau neįžvelgti noro siekti patetikos ar sujaudinti kitaip nei keletu samprotavimų. Mūsų diskusijos, nuolat pasibaigiančios ginčais, kuriuose, man regis, dažnai nėra nieko tikra; nerimo būsena, kurią jaučiu; Tavo sprendimas daugiau manęs nebesiklausyti, – visa tai privertė parašyti laišką, kuriame noriu Tave įtikinti, kad, nors esi švelni, irgi gali klysti.

Rašau blaivia galva ir kai pagalvoju apie pykčio ir nuostabos sukeltą ligą, kuria sergu jau daugelį dienų, mąstau, kaip ir kokiais būdais galėčiau išgyventi tai, kas įvyko! Norėdama priversti mane nuryti piliulę, Jūs be paliovos kartojate, kad tai visiškai natūralu ir negėdinga. Gali būti, ir aš tuo tikiu; bet iš tikrųjų argi svarbu, ką tai realiai reiškia daugeliui žmonių, jeigu man tai atrodo visai kitaip. Sakai, kad stebi mano pyktį ir sielvartą kaip laikiną būseną, manai, kad tik kaip

vaikui darai „popą" mano gerovei. Betgi gerai įsikalk vieną dalyką, kurio, regis, niekad nežinojai: iš tikrųjų, savo nelaimei, aš esu ne toks kaip kiti žmonės. To, ką laikai aplinkybių būtinybe ir skausmu, aš negaliu, negaliu ištverti. Tai labai paprasta paaiškinti. Kai būname vieni, elkis su manim kaip tinkama, bet aš su įniršiu atmetu bet kokį pasikėsinimą į mano laisvę. Ar tai, kad priklausau nuo kažkokių žmonių, kuriuos tai vargina ir kurie visai manęs nepažįsta, sprendimų, nėra neįtikimai žiauru? Tarp mūsų kalbant, kas gali pasigirti, kad pažįsta mane ir žino, kur noriu nuvykti, ką noriu veikti ir kiek kantrybės turiu? Esu nuoširdžiai įsitikinęs, kad Tu labai klysti. Sakau Tau tai šaltai, nes jaučiuosi kaip Tavo nuteistasis, ir esu įsitikinęs, kad manęs neišklausysi, bet pirmiausia gerai įsidėmėk: Tu sąmoningai ir laisva valia suteiki man begalinį skausmą, kurio visos kančios neįsivaizduoji". (1844 m. laiškas be datos)

Jo maldavimai tikriausiai liko neišgirsti. 1844 metų rugsėjį Bodlerui buvo paskirta teismo metro Anselio, tikrai doro ir skrupulingo žmogaus, globa, tačiau jis, regis, kaip ir ponia Opik, nesugebėjo įvertinti poeto drąsos ir patausoti padidėjusio jo jautrumo. Paskirti Bodlerui teismo tarybos globą, spendžiant iš jo laiškų, reiškė versti kęsti viešą pažeminimą. Žaizdos, padarytos jam 1844 m. rugsėjį, toli gražu negydė laikas, ji ėmė gangrenuoti. Be to, tuo pat metu prie šios nelaimės netruko prisidėti ir nerimas dėl sifilio, kuris greitai apgydomas, bet tikriausiai niekad nebus išgydytas. Moterų pasaulio mėgėjui tai buvo paskutinis lašas: įžeistas dėl motinos sprendimo, jautėsi žiauriai įskaudintas savo pirmųjų meilių.

Moters kvapas

Tuo metu, kai pasijuto apleistas, 1862 metų sausį rašė Sent Bevui:

„Sykį viename netikusiame laikraštyje perskaičiau keletą eilučių apie savo atstumiantį bjaurumą, puikiai parašyta, gali užslopinti bet kokią simpatiją (tai buvo sunku vyrui, kuriam taip patiko moters kvapas)".

Retas Bodlero kūrinys nėra persmelktas to kvapo. Jį galima justi eilėse, eilėraščiuose proza, *Pagyrūnėje*, esė apie *Modernaus gyvenimo daili-*

ninką. Kiekvienas iš keturių berniukų, pavaizduotų eilėraštyje proza *Pašaukimai*, pagal kokį nors skiriamąjį bruožą yra artimas Bodlerui; vienas iš jų jau svaigsta nuo moters kvapo:

„Aš papasakosiu, kaip man atsitiko tai, kas jums niekad nebuvo atsitikę (...).

Prieš keletą dienų tėvai mane pasiėmė į kelionę, ir kadangi smuklėje, kurioje mes apsistojome, neužteko lovų mums visiems, buvo nutarta, kad aš miegosiu vienoje lovoje su aukle. – Jis prisitraukė visus arčiau savęs ir tylesniu balsu kalbėjo: – Tatai keistai veikia, na, negulėti vienam, bet vienoje lovoje su aukle, dargi tamsoje. Kadangi negalėjau užmigti, tad man buvo smalsu, auklei miegant, paliesti jos rankas, jos kaklą, jos pečius. Jos rankos ir kaklas daug stambesni negu visų kitų moterų, ir oda tokia švelni, sakytum popieris laiškams arba šilkinis popieris. Tatai man teikė daug malonumo, jog aš būčiau dar ilgai mėgavęsis, jei ne baimė: pirmiausia baimė ją nubudinti ir paskui baimė dar kažko. Po to galva įsirausiau į jos ant nugaros išdrikusius vešlius kaip karčiai plaukus, ir jie kvepėjo, aš jums sakau, kaip sodo gėlės šią valandą. Pabandykite, kai galėsite, tatai padaryti patys, ir pamatysite!

Atskleidžiant šį stebėtiną nuotykį jauno pasakotojo akys buvo plačiai atvertos nuo vis dar tebejaučiamo apstulbimo savo patirtim, ir besileidžiančios saulės spinduliai, slysdami per jo susivėlusių raudonų plaukų garbanas, užsidegdavo jose kaip sieringa aistros aureolė".*

Lakoniška pastaba iš intymių dienoraščių rodo, kad jaunasis Bodleras buvo ne mažiau jausmingas moterų kerams nei karštas *Pašaukimų* ručkis:

„Ankstyvas polinkis į moteris. Aš painiodavau kailių kvapą su moters kvapu. Prisimenu... Pagaliau aš mylėjau savo motiną už jos elegenciją. Taigi buvau anksti subrendęs dendis"** (*Blyksniai*).

Toks sensualistas kaip Bodleras visai nejaučia, kad nesugeba sužadinti savo apetito moterų pasauliui. *Piktybės Gėlės* taip pat rodo jį esant godų spektakliui; jį siūlančiai moteriai jis pasiryžęs skirti glamones ir smūgius. Jam užburti pakanka balso, plaukų kvapo – kad jį apsvaigintų. Šis seksualinis dendizmas aiškiai reikalauja smaližiaus subtilumo, kuris, pasak Bodlero, yra tikro menininko turtas; pavyzdžiui,

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Paryžiaus splinas*. V., 1995, p. 191–193.

** Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 30.

subtilumas, kurį jis įžvelgia Tomo de Kensė, vaikystėje apsupto vien tik moterų, asmenyje. Tai jis suprato vėliau *Dirbtiniame rojuje*:

„Vyras, kuris nuo pradžių buvo ilgai maudomas lepioje moteriškoje aplinkoje, lydimas jos rankų, jos krūtų, jos kelių, jos plaukų, jos besiplaikstančių drabužių kvapo,

Dulce balneum suavibus
Unguentatum odoribus,

įgauna subtilų epidermį ir ypatingą balso intonaciją, savotišką dvilytiškumą, be kurių šiurkščiausias ir vyriškiausias genijus tobulo meno atžvilgiu lieka nevisaverte asmenybe. Galų gale aš noriu pasakyti, kad ankstyvas potraukis moteriškam pasauliui, *mundi muliebris* iš visos tos nepastovios mirgančios ir kvapios sistemos padaro genijus pranašesnius".

Moters patrauklumas čia susipina su moteriško pasaulio patrauklumu, partnerės žavesys – su jos tualetų žavesiu. Kaip Malarmė (vienas iš jo dvasinių sekėjų), Bodleras galbūt būtų su malonumu leidęs madų žurnalą. Savo esė apie Gizą *Modernaus gyvenimo dailininkas* jis mielai stabteli ties muslino, gazo, spalvas keičiančių audinių, kurie yra „moteriškosios dievybės atributai ir pjedestalas", šūsnimis.

„Koks gali būti vyras, kuris gatvėje, teatre, miške nesavanaudiškiausiu būdu neatkreipė dėmesio į sumaniai sukurtą apdarą ir neišsaugojo atmintyje jo grožio taip iš abiejų, moters ir suknelės, sudarydamas neatskiriamą visumą?"

Piktybės Gėlėse dažnai minimi suknelių ir papuošalų įvaizdžiai yra susiję su karščiausių jausmų žavesiu:

Visų mieliausioji visai nuoga, žinodama, ką mėgstu,
Tepasiliko sau vien tik papuošalus skambius...
(Papuošalai)

Iš jos elastiškų plaukų alkovo
Smilkyklės lyg koks dūmas pamažu pakilo
Ir padvelkė kažkuo plėšriu ir laukiniu,

O iš drabužių – vien muslino ir aksomo –
Tyrosios jos jaunystės kvapas sklido
Brangiųjų kailių prašmatnių.
(Vaiduoklis: Kvapas)

Pagyrūnė, sukurta ne vėliau kaip 1846 metais, jau išreiškė polinkį į „moteriškąjį pasaulį", praturtintą tualetais ir sofistifikuotą skaistalais. Krameris, Pagyrūnės mylimasis, mėgsta „raudonus dažus ir švino baltalus, aukso imitaciją ir įvairiausius dirbtinius blizgučius. Jis mielai perdažytų medžius bei dangų, ir, jeigu Dievas jam būtų patikėjęs gamtos projektą, jis turbūt būtų jį sugadinęs".

Krameris išties labai primena savo kūrėją. Užrašų knygelėje, kuri atstoja tiek sąskaitų, tiek adresų knygelę ir kuri, regis, tarnavo 1861 ir 1863 metais, tai yra praėjus penkiolikai metų po *Pagyrūnės*, aptinkame Bodlero smulkiai aprašytus kažkokios Agatos, kurios tapatybė ligi šiol nenustatyta, tualetus:

AGATA.

Šukuosena vaikiška, plaukai susigarbiniavę ir išsidraikę ant nugaros.
Veido grimas. Antakiai, vokai, lūpos. Raudona, balta, dirbtiniai apgamai.
Auskarai, vėriniai, apyrankės, žiedai.
Suknelė gilia iškirpte, apnuogintos rankos. Krinolino nėra.
Labai plonos ažūrinės kojinės, juodos, jeigu suknelė juoda, arba rudos. Rausvos, jei suknelė šviesi. Bateliai nepridengti. Dailūs keliaraiščiai.
Maudymasis. Kojos ir rankos rūpestingai prižiūrimos. Visa išsikvepinusi.
Dėl šukuosenos, jei einam iš pokylio, išeina su gaubtuvu.

„Jeigu išeinam..." Tai verčia susimąstyti. Įsivaizduokite Bodlerą šios Agatos, elegantiškos tarsi Gizo loretė, glėbyje. Galbūt Agatai ir buvo skirtos šios eilės iš *Moesta et errabunda*:

Nekaltas rojus, kupinas slaptų džiaugsmų,
Ar jis toliau nei Indija ar Kinija?

Mergšė ar tarnaitė

Tas moters apsėstasis; kokios būna moterys, kurias jis išsirenka iš kitų, kurias paverčia ar tik svajoja paversti savo draugėmis ar meilužėmis? Savo *Patarimuose jauniems literatams*, rašytuose tada, kai jis pats tebuvo dvidešimt penkerių metų literatas, apie „rašytojams pavojingas" moteris parašė keletą aforizmų, kurių ironiškas ar paradoksalus tonas neturėtų leisti pamiršti, kad čia esama ir įsitikinimų.

„Jeigu noriu stebėti kontrastų, valdančių moralinę ir fizinę tvarką, dėsnius, prie moterų, pavojingų rašytojų klasei, aš esu priverstas priskirti „padorią moterį", išsilavinusią moterį ir aktorę; „padorią moterį" todėl, kad ji būtinai priklauso dviem vyriškiams, ir todėl, kad ji yra menkas penas despotiškai poeto sielai; išsilavinusią moterį todėl, kad ji yra nenusisekęs vyras; aktorę todėl, kad ji yra persisotinusi literatūros ir kalba žargonu – trumpai tariant, todėl, kad ji nėra moteris tikrąja to žodžio prasme, nes publika jai brangesnė už meilę.

Ar įsivaizduojate poetą, įsimylėjusį savo žmoną ir priverstą matyti ją persirengusią vaidinant? Man regis, jis turėtų padegti teatrą.

Ar įsivaizduojate jį priverstą rašyti vaidmenį talentu neapdovanotai savo žmonai?

Ar tas kitas, liejantis prakaitą epigramoms avanscenos publikai ir norintis sukelti skausmą, kurį toji publika suteikė jo brangiausiajai būtybei – tai būtybei, kurią rytiečiai prieš važiuodami į Paryžių studijuoti teisės užrakindavo trimis spynomis? Taip yra todėl, kad būna akimirkų, kai tikriems literatams literatūra atsibosta, laisvoms ir išdidžioms sieloms, išvargintoms sieloms septintąją dieną reikia atsipūsti, todėl aš manau, kad joms tinka tik dviejų tipų moterys: mergšės arba kvailos moterys, meilė arba mėsos troškinys. – Broliai, ar reikia aiškinti, kodėl taip yra?"

Minties, kad poetas turi rinktis arba mergšę, arba tarnaitę, Bodleras niekad neišsižadės. 1852 metais jis grįžta prie to savo studijoje apie Po, kur apie moteris sako, kad „jų nevaržomas auklėjimas, jų politinis ir literatūrinis neišprusimas trukdo daugeliui kūrėjų įžvelgti jose ne vien namų apyvokos rykus arba geidulingumo objektus".

Mano apnuogintoje širdyje jis vis dėlto klausia savęs:

„Kodėl protingas vyras mergšes myli labiau nei damas, nors vienos ir kitos vienodai kvailos? – Išsiaiškinti“.*

Žinoma, čia jis turi galvoje tik malonumų partneres, o ne tikras drauges. Ir, be abejonės, savo klausime atskleidžia atsakymo pradžią, tuoj pat pridurdamas:

„Esama moterų, panašių į Garbės legiono kaspiną. Negeidi, nes susitepusios su kai kuriais vyrais.

Dėl tos pačios priežasties nesimaučiau apatinėmis vyro, kuris apsikrėtęs niežais“.**

Vis dėlto šis paaiškinimas gyvuoja, bet tik iš dalies; tai, kad Bodleras ieškojo prieglobsčio pas Brėda kvartalo prostitutes šeštajame dešimtmetyje, galbūt ir yra ligos priežastis, kurios jis mums neatskleidžia.

Tačiau tikra yra tai, ką jis rašo laiškuose, ką liudija jo motina ir draugai, – kad Bodleras turėjo tik vieną tikrą ir ilgai trukusį ryšį su moterim, jauna mulate ar kvarterone, tuo metu nedidelio teatrėlio statiste; ta pačia, prie kurios prisirišo, kai jam buvo dvidešimt metų.

Žana Diuval

Žanos Diuval biografija niekada negalėjo būti parašyta. Manoma, kad tikras jos vardas buvo Žana Lemė, bet nesame įsitikinę. Norėdama išvengti kreditorių, ji, atrodo, daug kartų keitė pavardę; 1864 metais ji buvo panelė Prosper. Tačiau jeigu dėl tapatybės galime abejoti, tai jos ypatingos žymės yra gana tikslios – tiek iš portretų, kuriuose Bodleras ją pavaizdavo savo plunksna, tiek iš užuominų apie jos žavesį, tiek iš poeto bičiulių prisiminimų.

Žana Diuval išsiskyrė įspūdinga išvaizda, kuri, pasak Banvilio, turėjo savyje kai ką dieviška ir gyvuliška; ryškiai juodais – tokiais juodais, apie kuriuos sakoma „beveik mėlyni“, – plaukais vilnijančiomis garbanomis; didelėmis rudomis akimis, jausmingomis lūpomis ir, anot Bodlero, „smailiomis krūtimis“, kurios, sprendžiant iš *Piktybės Gėlių*, įkyriai persekiojo poetą.

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 72.

** Ten pat, p. 72.

Kalbant apie jos charakterį, iš to, ką žinome, atrodo, kad jis nebuvo iš tų, kurie praturtina bendrą gyvenimą. Žana Diuval turėjo visus trūkumus, apie kuriuos sakoma, kad tai metisų bruožas. Veidmainė, melagė, ištvirkėlė, švaistūnė, alkoholikė, be to, neišmanėlė ir kvaiša, ji galbūt būtų geriau pritapusi prostitučių pasaulyje nei menininkų draugijoje. Bodleras tikrai galvojo apie ją, kai 1851 metais straipsnyje apie *Padorias dramas ir romanus* lyg tarp kitko paskelbė, kad „paprastai poetų meilužės yra gana bjaurios kekšės, iš kurių pačios geriausios yra tos, kurios verda sriubą ir nemoka kitam meilužiui".

Tačiau, kad ir kokie būtų buvę Žanos trūkumai jos meilužio akimis, klaidos, netgi išdavystės, dėl kurių jis galėjo jai priekaištauti, ją pateisinant reikia pasakyti, kad gyvendamas su ja jis nesistengė ištraukti jos iš moralinio skurdo, ir pripažinti, kad galų gale ir pats Bodleras jautėsi jai nusikaltęs.

Kol tęsėsi tas ryšys, nuolat nutraukiamas ir vėl atnaujinamas, Bodleras turėjo daugybę progų pūstis prieš savo meilužės kvailumą. Bet anksčiau jį matėme rekomenduojant neišmanėles jauniems literatams. Ar tik jis, būdamas savo principų auka, nepasirinko Žanos ne tik dėl jos patrauklumo, bet ir dėl kvailumo? Savo *Paguodžiamų aforizmų apie meilę pasirinkime,* kurį jis išspausdino 1846 metų kovo mėnesį (laikraštyje *Le Corsaire-Satan*), yra eilutės, kur galbūt pasirodo jo susikurto Žanos paveikslo atspindžiai:

„Būna žmonių, kurie, vieną dieną pastebėję, kad mylėjo kvailą moterį, parausta. Tai pasipūtę neišmanėliai, sukurti ganytis nešvariuose kūrybos dagiuose, arba išsilavinusių moterų gerbėjai. Kvailumas dažnai yra grožio puošmena; būtent jis suteikia akims niūrų juosvą tvenkinio vaiskumą ir sočią tropinių jūrų ramybę. Kvailumas visada saugo grožį, atitolina raukšles, tai dieviška kosmetika, apsauganti mūsų dievinamas būtybes nuo įkandimų, kuriuos mąstymas primeta mums, bjauriems mokslinčiams!"

Šis snaudžiantis kvailumas Žanoje maišėsi su ištvirkimu, apie kurį aiškiai primena *Paguodžiamų aforizmų pasirinkimas,* nes nėra nieko, ko, kalbėdamas apie proto ir jausmų konfliktą, Bodleras neištrauktų iš savo paties gelmių.

„Aš nebūčiau taip greitai baigęs, jeigu būčiau norėjęs išvardyti visas gražiausias ir geriausias puses to, ką vadiname ydomis ir moraline bjaurastim; bet dažnai širdingi ir protingi žmonės susiduria su tokiu sunkiu ir nerimą keliančiu atveju, kaip tragedija, kai jie atsiduria tarp

paveldimos ir tėviškos moralės ir tironiško paniekos verto potraukio moteriai. Niekšiškos neištikimybės, viešnamių įpročiai, gėdingos ne laiku atskleistos paslaptys kelia siaubą dėl dievinamos būtybės, ir kartais atsitinka taip, kad džiaugsmas virsta šiurpuliu. Ir štai jūs visiškai susipainioję savo platoniškuose samprotavimuose. Dorybė ir išdidumas jums šaukia: bėk nuo jos. Gamta į ausį šnibžda: kur nuo jos bėgti? Siaubingas pasirinkimas, kur stipriausios sielos parodo visišką mūsų filosofinio auklėjimo nepakankamumą. Patys apsukriausi, matydami, kad jiems lemta vaidinti amžiną Manon Lesko ir Leonės Leonio romaną, išsisuko sakydami, kad panieka ir meilė – neatskiriama".

Ši išvada apie „apsukriausius" yra paties Bodlero. Ar *Pasmerktose moteryse*, viename iš *Piktybės Gėlių* eilėraščių, kurį jis dar juodraščiuose taisė 1857 metais, likus keletui dienų iki knygos pasirodymo, jis netvirtina, kad meilė ir moralė nesuderinami dalykai?

Prakeiktas amžiams bus svajoklis tuščiažiedis,
Kuris pats pirmas, rodydams bukumą,
Ir nesiliaudamas sterilumu gėrėtis,
Į meilės reikalus įpint dar nori garbingumą.

Kurs mistiškam akorde nori – paikos viltys! –
Sujungt šešėlį – kaitrą, naktį – dieną.
Žvelkit į tą kvailį:
Nebesušildys niekados paralyžiuoto kūno
Po saule raudona, kuri vadinas meilė.

Bodlerui, kurio įsitikinimų nepastovumas neapsaugojo jo nuo nuodėmės jausmo, kūnas susitapatina su Blogiu; meilė ir pareiga – priešingybės. Sąmonės ir malonumo atskyrimas suteikia geidulingumui kartelio, kurio skonį išsaugojo jo intymių dienoraščių aforizmai:

„Meilė atgrasi todėl, kad ji – nusikaltimas, neįmanomas be bendrininko"* (*Mano apnuoginta širdis*).

Jo santykių su Žana prigimtis, malonumų, kuriuos ji jam suteikia,

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 72.

kokybė, galėjo tik paryškinti prigimtinį Bodlero nerimą. Tarp jo meilužės ir jo nėra nieko bendra, išskyrus lovą. Tai toli gražu ne „žalias vaikiškų glamonių rojus". Priešingai, tai Pragaras, ir tuo viskas pasakyta. Žanos atminimui *Piktybės Gėlėse* skirta daug vietos, jis įdeda tiek eilėraščių, kad neįstengsime jų visų čia pateikti. Štai bent trys tiesiog persisunkę jas įkvėpusios esybės kvapo:

SED NON SATIATA

Keista dievybe, tarsi naktys tu ruda
Kvape, supintame iš muskuso havanos,
Kažkokio obio kūriny, vaikeli, Fauste iš savanos,
Ragane liemeniu ebeno, tamsi kaip valanda

Vidurnakčio. Dėl savo pastovumo dideliai –
Lyg opiumas patinka tavo lūpos, kur puikuojas meilė,
Kai karavanais traukia mano norų eilės,
Akių tavųjų link, jų šuliny atsigeria
Nuoboduliai.

Didelėmis juodom akim tava dvasia alsuoja,
O demone be gailesčio, pilk man mažiau liepsnos,
Nesu aš Stiksas, ne, kad devynkart tave paimčiau.

Deja! Ir negaliu megera libertiniška, ne, ne,
Aš tavo drąsą sudaužyti ir numest lojimams,
Ir tavo lovos pragare pavirst Prozerpina.

ŠUKUOSENA

O vilna, iki iškirptės dailiausiai garbanota!
Ekstazė. Kad apsigyventų tamsiame alkovo vakare
Prisiminimai – jų toje šukuosenoj miegota...
O garbanos! O kvapas, kupinas tingumo ūkanoto!
Aš noriu jas papurtyti kaip nosinę ore.

Ir ilgesinga Azija, ir Afrika kaitri,
Pasaulis visas tolimas, nebesantis, veik miręs,

Gyvena tankmėse kvapnios tavosios girios,
Manoji siela, mano meile, per kvapus tavuosius irias,
Kaip muzikoje plaukioja kiti...

Aš eisiu ten, kur medis ir žmogus, pilni jėgų,
Sau alpėja ilgai per klimatų karščius,
Galingos pynės, jūs mane pakelkit ant bangų,
O tu, o jūra, juodmedžio apakini miegu
Irkluotojus, bures, liepsnas, stiebus stačius.

Skambusis uostas, kur manoji siela geria
Iš didelės kvapų bangos – garsai ir spalvos ten yra,
Laivai, praslystantys pro auksą ir muarą,
Atvers didžiulį dangų, tviskantį ir švarų,
Šlovingą dangų, kur tevirpa amžina kaitra.

Panersiu savo galvą, įsimylinčią svaigumą,
Į šitą juodą vandenyną, kur antrasis uždarytas,
Supimas glamonėja mano proto subtilumą,
O jis mokės atrasti jus, vaisingasis tingume,
Balzamiškus laisvalaikius čiūčiuoti įprašytas!

O mėlyni plaukai, stogine sutemų slogių,
Jūs man grąžinsit dangų, apskritą ir putnų,
Ant šių krantų pūkinių, kuokštų pailgų,
Aš apgirstu karštai nuo tų kvapsnių sunkių,
Nuo kokoso aliejaus, muskuso, deguto...

Ilgai! Ir visados! Mana ranka ant tavo kūno paslapčia
Pasės safyrą, perlą ir rubiną,
Kad tik nebūtumei maniems geismams kurčia.
Argi tu ne oazė, kur sapnuoju, ir gertuvė netuščia?
Iš jos ilgai gurkšnoju atminimo vyną.

Leta

Eikš ant mano širdies, siaubūne išdidus,
Mieloji tigre, glauskis prie manęs,

Į tavo karčių tviskančias gelmes
Panersiu savo drebančius pirštus.

Sijonuos, tavo kvapo pilnuose,
Palaidot savo skaudžią galvą aš žadu,
Įkvėpti kvapą pūvančių žiedų
Manosios meilės kapuose.

Miegot labiau negu gyvent – laimingas būnu
Snaudulyje šiam abejingame mirties,
Aš glausiu bučinius be graužaties
Prie blizgančio kaip varis tavo kūno.

Už tavo guolį net bedugnės geresnės,
Nutildyti raudoms tyliosioms mano,
Ant tavo lūpų užmarštis didi gyvena,
Ir Leta teka tavo bučiniais.

Nuo šios dienos aš su džiaugsmu lengvu
Likimui atsiduosiu, nulemtasis,
Kaip kankinys ramus, nekaltas pasmerktasis,
Kurs bausmę uždega karščiu savu.

Gal mano širdgėlą užliet padės
Nuodai puikieji nuokanos laukinės,
Juos čiulpsiu nuo tavos karčios krūtinės,
Kur niekada nekalinai širdies.

Ponia Sabatjė

Poemos, kurias Bodleras dedikavo ponai Sabatjė, palyginti su tomis, kurias įkvėpė Žana Diuval, yra kaip pasaldintas vanduo su ugningu vandeniu. Retkarčiais jų tonas sušvelnėja, bet ne dėl tos, kuriai jos dedikuojamos, o paties poeto dėka. Iš tikrųjų iš dešimties ar vienuolikos eilėraščių, kurie *Piktybės Gėlėse* sudaro džiaugsmingąją *Valdovės* da-

lį, gal tik vienas yra šiek tiek aistringesnis: *Tai, kuri per daug linksma;* nepadorūs šeštojo administracinio teismo teisėjai jį laikė suteptu nepadorumu.

Žinoma, kad vos tik parašyti, daugelis eilėraščių, skirtų poniai Sabatjė, autoriaus „anonimiškai" buvo adresuoti jai. Atsitiktinumo dėka teisėjai, pasmerkdami *Tai, kuri per daug linksma,* pasirinko pirmąjį iš šios eilėraščių serijos, tai yra tą, kuris nustebino adresatę, kai ji rado jį savo pašto dėžutėje 1852 metų gruodžio 10 dieną, lydimą laiškelio, kurį kurdamas Bodleras rūpestingai pakeitė rašyseną:

„Personos, kuriai šios eilės buvo sukurtos, patinka jai ar ne, netgi jeigu jos pasirodytų juokingos, nuolankiai „maldaujama niekam" jų nerodyti. Gilūs jausmai paprastai slepia drovumą, kuris nenori būti pažeidžiamas. Ar parašo nebuvimas nėra to paslėpto drovumo įrodymas? Tas, kuris rašė šias eiles, paskendęs svajonėse, kur jį dažnai nuneša paveikslas tos, kurių objektas ji yra, aistringai ją myli ir, niekad neprisipažinęs, „visada" išsaugos jai švelniausią prielankumą".

Tai, kuri per daug linksma

38

Galva tavoji, judesys ir vaizdas,
Žavus kaip koks peizažas aušroje,
Juoku vis žaidžia tavo veidas
Lyg žydras šviežias vėjas danguje.

Praeivis varganas, kurį lieti,
Yra apšviestas sveikata,
Jinai ištrykšta kaip šviesa
Iš rankų tavo ir pečių. Junti? –

Skambiausios spalvos tavo meilios,
Kurias pasėji savo tualetais,
Į sielą įmeta poetams
Gėlių baleto paveikslėlį dailų.

Pakvaišę rūbai – tai emblemos, jas jaučiu
Ant tavo margaspalvio proto,
Tu tiek pamišus, kiek ir aš beprotis,
Tave myliu taip, kaip tavęs neapkenčiu.

Ir kaip dažnai gražiam gėlyne,
Kur savo valkioju agoniją,
Aš pajuntu tartum ironiją,
Kaip saulė plėšo man krūtinę.

Ir per pavasario žalumą
Taip man širdis susigraudino,
Ėmiau ir nubaudžiau žolyną
Už tą Gamtos žaviosios įžūlumą.

Taip aš norėčiau, kai naktis atklys,
Kai aidi valanda gašlumo,
Prie tavojo asmens spindulingumo
Prišliaužt be garso kaip bailys,

Sumaigyti krūtinę maloningą,
Nubausti kūną, linksmą ir malonų,
Ir ant besistebinčio tavo šono
Išpjauti žaizdą, gilią ir galingą.

Pro šias naująsias lūpas, kurios žioji
Ir švyti nuostabiausiu žavumu,
Norėčiau su švelniausiu švelnumu
Įpilti savo kraują, Seserie gražioji.

Kai Apolonija Sabatjė gavo tokį neįprastą prisipažinimą, jai buvo trisdešimt metų, ji buvo metais (be dviejų dienų) jaunesnė už Bodlerą. Prabangiai išlaikoma vieno bankininko sūnaus savo namuose, Frošo gatvėje, esančioje Barjer-Monmartro aikštės kampe (šiandien Pigalio aikštė), ji priimdavo gana gausią menininkų bei rašytojų draugiją. Visi, kurie buvo šalia jos, kaip ir Judita Gotjė, vienu balsu tvirtino: „Ji spinduliavo tris puikias savybes: grožį, gerumą ir džiaugsmą". Apskritai su ja lengva bendrauti.

1852 metų gruodį, kai laiškelio nepasirašęs Bodleras įtikinėja ponią Sabatjė jaučiąs jai „švelniausią prielankumą", jis irgi yra vienas iš jos lankytojų, netgi iš pačių artimiausių. Ar ji iškart atspėja, kad jis – po-

etas, kuris kaltina, kad ji varanti jį iš proto, negalime pasakyti. Bet galime numanyti, kad ji tikriausiai ilgai neabejojo.

1853 metų gegužę per šešias dienas ji gauna du eilėraščius, ir vėl anoniminius, dar neturinčius pavadinimų; vėliau juos ras *Piktybės Gėlėse*, ir jie vadinsis *Grįžtamumas* ir *Išpažintis*. Prie pastarojo pridedamas laiškelis, kuriame poetas, nedrįsdamas pasisakyti vardo, aiškina savo elgesį:

„Tikrai, Ponia, tūkstantį kartų prašau atleidimo už anoniminę rašliavą, kuri atrodo siaubingai vaikiška; bet ką daryti? Aš esu egoistas, tokie būna vaikai ir ligoniai. Kai kenčiu, galvoju apie žmones, kuriuos myliu. Paprastai mąstau apie Jus eilėmis, o kai eilėraščiai jau būna parašyti, negaliu susilaikyti neparodęs jų asmeniui, kuriam jie skirti. Taigi aš slapukauju kaip tas, kuris nepaprastai bijo pasirodyti juokingas. Argi meilėje nėra kažin ko išties komiško, ypač tiems, kurie jos nepatiria.

Bet prisiekiu, kad trukdau Jus paskutinį kartą; ir jeigu karšta mano meilė Jums truks dar tiek ilgai, kiek truko, kol ištariau Jums žodį, mudu pasensime.

Kad ir kaip absurdiškai atrodytų, įsivaizduokit, jog yra širdis, iš kurios negalėsit šaipytis be žiaurumo ir kurioje jūsų paveikslas gyvuos amžinai".

Apsisprendimas „nebetrukdyti" greitai išblėsta. 1854 metų vasarį anoniminiai laiškai eina vienas po kito. Maždaug per nepilnas dešimt dienų ponia Sabatjė gauna tris sonetus, kurie, kaip ir ankstesni eilėraščiai, atsidurs *Piktybės Gėlėse*, iš jų pacituosime bent paskutinį, kuriame atsiskleidžia dvasinės globos poreikis, atkakliai persekiojantis Bodlerą *Mano apnuogintoje širdyje*. Intymiuose dienoraščiuose iš tikrųjų matome jį kasryt kalbantį įprastą maldą, besikreipiantį „į savo tėvą, į Marjetę, į Po, kaip į užtarėjus". Čia kaip globėją poetas vaizduoja mylimosios idealą:

Ką pasakysi tu šį vakarą, jei aš tavęs paklausiu,
O vargše, vienišoji siela, nuvytusi Širdie,
Visų Gražiausiai ir Geriausiai, ir Brangiausiai?
Jos žvilgsnis dieviškas tau taip dažnai žydėjo...

Nevertas niekas jos valdžios švelnumo,
Tačiau puikybė mūsų ją pašlovint leis,

Jos akys rengia drabužiu tyrumo,
O jos dvasingas kūnas dvelkia Angelais!

Ar būtų tat vienatvėj, ar nakty,
Ar tai bebūtų gatvėje, ar sumaišty,
Kaip Fakelas Vaiduoklis josios šokdams eina...

Prabyla kartais, sako: „Aš esu „Graži", esu valdovė,
Vardan MANOSIOS Meilės jūs mane mylėsite kaip grožį vien".
Aš Sargas Angelas, ir Mūza, ir Madona.

Dėl savotiško žaidimo, kurį, viena vertus, valdė klasta, kita vertus, – drovumas, nei ponia Sabatjė, nei Bodleras tiesiogiai apie tas poemas tikriausiai nesikalbėjo, kol neiškilo *Piktybės Gėlių* byla, nors autorius pripažino jų autorystę, įdėdamas porą eilėraščių tarp pluoštelio, kurį 1855 metų birželį atidavė žurnalui *La Revue des deux Mondes.* Tiktai pradėjus pardavinėti *Piktybės Gėles,* ponia Sabatjė pagaliau gavo Bodlero laišką su parašu:

„Ar patikėsite, kad menkystos (aš kalbu apie tardytoją, prokurorą ir kt.) tarp kitų eilėraščių drįso išpeikti porą, kuriuos parašiau savo dievinamai būtybei.

...Tai pirmas kartas, kai rašau Jums nepakeitęs rašysenos. Jeigu nebūčiau užsivertęs darbais ir laiškais (poryt teismo posėdis), pasinaudočiau šia proga ir atsiprašyčiau Jūsų dėl tiek kvailysčių ir vaikiškų poelgių. Beje, ar Jūs nepakankamai atkeršijote, Jūs ir ypač mažoji Jūsų sesutė? O! Mažoji pabaisa! Vieną dieną ji atvėsino mane, kai sutikusi mus prapliupo garsiai juoktis ir pasakė: „Ar jūs vis dar tebesate įsimylėjęs mano seserį ir teberašote jai nuostabius laiškus?" – Visų pirma supratau, kad mėgindamas pasislėpti slapsčiausi labai nevykusiai, ir dar – kad po dailiu veideliu slepiate nelabai gailestingą sielą. „Įsimylėjėliai" būna plevėsos, bet poetai yra „stabmeldžiai", ir Jūsų sesuo, manau, sukurta ne tam, kad suprastų amžinus dalykus.

Taigi leiskite man, rizikuojant pralinksminti ir Jus, vėl imtis veiksmų, kurie taip pralinksmino mažąją pamišėlę. Įsivaizduokite svajonių, prielankumo, pagarbos tūkstančio vaikiškų poelgių, kupinų rim-

ties, mišinį ir turėsite visumą kai ko labai nuoširdaus, ko nesugebu geriau apibrėžti.

Neįmanoma jūsų pamiršti. Sakoma, kad buvo poetų, kurie nugyveno visą savo gyvenimą neatplėšdami akių nuo mylimo paveikslo. Aš tikrai manau (bet esu tuo per daug suinteresuotas), „kad ištikimybė – vienas iš genijaus požymių".

Jūs esate daugiau nei trokštamas ir mylimas paveikslas, Jūs esate mano „prietaringas tikėjimas". Kai darau kokią nors didžiulę kvailystę, sakau sau: „O, Dieve! Jeigu ji tai žinotų!" Kai darau ką nors gera, sakau sau: „Štai kas priartina mane prie jos – dvasioje".

O paskutinį sykį, kai man teko laimė (ne savo noru) sutikti Jus, – nes nežinote, kaip rūpestingai bėgu nuo Jūsų! – pamaniau: būtų keista, jei ši karieta jos palauktų, galbūt geriau eičiau kitu keliu. – O paskui: „Labas vakaras, pone!" tuo mylimu balsu, kurio tembras užburia ir jaudina. Visą kelią ėjau kartodamas: „Labas vakaras, pone!", mėgindamas pamėgdžioti Jūsų balsą.

...Prisiminkit, kad kažkas galvoja apie Jus, kad jo mintyse nėra nieko vulgaraus, ir tas kažkas truputį pyksta už jūsų vylingą „linksmumą".

Karštai maldauju Jūsų nuo šiol saugoti savyje visa tai, ką galėsiu Jums patikėti. Jūs esate kasdienė mano draugija ir mano paslaptis. Būtent šis intymumas, kurį jau taip seniai jaučiu, suteikė man drąsos tokiam familiariam tonui.

Likit sveika, mano brangioji Ponia, atsidavęs bučiuoju Jums ranką".

Šios meilingos draugystės epilogas per daug gerai žinomas, tad prie jo neapsistosime. Nors Bodlero biografijoje jis užima svarbią vietą, menkai padeda pažinti jo meną. Netgi būtų galima sakyti, kad 1857 metų rugpjūčio 30 dieną pagaliau įėjusi į Bodlero gyvenimą, Apolonija Sabatjė, pati to nesuvokdama, prarado įkvėpėjos vaidmenį, kurį iki tol vaidino. Jau kitą dieną Bodleras parašė jai laišką, patį vylingiausią, kokį didžiausias įsimylėjėlis galbūt kada nors būtų galėjęs parašyti, ir kuriame, kreipdamasis čia „tu", čia „jūs", su skausmingu įžūlumu griebiasi išvedžiojimų, nuo švelnumo eidamas prie cinizmo:

„...Vakar aš Tau pasakiau: Pamiršit mane; Jūs mane išduosit; tas, kuris Jus linksmina, Jums nusibos. – O šiandien priduriu: kentės tik tas vienintelis, kuris kaip kvailys rimtai žiūri į sielos dalykus. – Matot, mano gražiausia brangioji, aš turiu niekinamą išankstinę nuostatą moterų atžvilgiu. – Trumpai tariant, aš netikiu. Jūsų siela graži, bet vis dėlto tai moters siela.

...Ir pagaliau, pagaliau prieš keletą dienų Tu buvai dievybė, o tai yra taip patogu, taip gražu, taip neliečiama. Dabar Tu moteris.

...Pagaliau tebūnie taip, kaip yra. Aš esu šiek tiek fatalistas. Bet gerai žinau tai, kad man kelia siaubą aistra, nes pažįstu ją su visa jos gėda; ir štai mylimas paveikslas, kuris lėmė visus gyvenimo nuotykius, tampa per daug gundantis.

Aš nedrįstu dar kartą skaityti šio laiško, galbūt būčiau priverstas jį pataisyti, nes labai bijau Jus nuliūdinti; man atrodo, kad leidau kiaurai prasiskverbti kai kam iš bjauriosios savo charakterio pusės".

Iš šių kelių ištraukų suprantame, kad tokiam atsivėrimui – ne dėl tikėjimo, o dėl jo nebuvimo – reikia daugiau komentarų. Ponia Sabatjė Žanos Diuval atžvilgiu jautėsi paniekinta. Ji įkišo į savąjį *Piktybės Gėlių* egzempliorių Bodlero pieštą mulatės portretą ir, kaip pasakojama, užrašė: „Jo idealas!" Ji klydo, bet kur tiesa? Galimų paaiškinimų yra per daug, o tikro gal nėra nė vieno. Galbūt Bodleras pabudo iš šios meilės, „kaip pabundama iš miego". Aišku viena: jis gimė vienišiumi ir toks turėjo likti.

Tie du silpnapročiai

Mano apnuogintoje širdyje Bodleras prisipažįsta labai anksti pajutęs vienatvės jausmą:

„Nuo pat vaikystės – *vienatvės* jausmas. Šeimoje ir ypač tarp draugų – amžinai vienišos lemties jausmas".*

Labai įtikima, kad tėvo praradimas 1827-aisiais ir ypač kitais metais įvykusios antrosios jo motinos vedybos padėjo atsirasti šiam jausmui, kuris metams bėgant turėjo virsti įsitikinimu, o gyvenimas – įpročiu.

Po vienatvės šeimoje, kuri jau nebebuvo jo šeima, o virto majoro Opiko šeima, vėliau būta vienatvės koležuose, kur stebuklo dėka nestabili prigimtis būtų leidusi jam užmegzti glaudžius bičiuliškus santykius. Pasmerktas vienatvei ir kažkodėl įsitikinęs, kad tas pasmerkimas be atsako, jis elgėsi taip, lyg būtų iš anksto apsisprendęs būti vienišas bei kitoniškas ir šalintis bet kokios draugijos.

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 53.

Be abejo, visą laiką taip elgtis nebuvo galima; Bodlero gyvenime arba jo rašiniuose lengvai rasime faktų ar tekstų, kurie parodo jį visai kitokį nei atstumtasis ar stropus egoistas, kurį jis vadina „dendžiu". Iš viso to lieka tik vienatvė, iš pradžių patirta, o vėliau pasirinkta kaip iššūkis, kuris įkvepia ir sudaro jo kūrybos esmę.

Nei meilė, nei menas neatitolina vienatvės jausmo. Tai visiškai nepakeičia jo pasirinkimo būti vienam. Priešingai, sąmonė dėl jo atsiskyrimo ir to atsiskyrimo pobūdžio leidžia bendraujant su kitu asmeniu – meilėje, mene, politikoje – įžvelgti „prostituciją"; ir jeigu tiesa, kaip spėjo kai kurie tyrėjai, kad plačiąja prasme, kurią jis suteikia „prostitucijai", tas žodis reiškia paperkamumą ar ištvirkimą, galima bent jau numanyti, kad niekinama jo elgsena nebuvo svetima pasirinkimui ir papročiams, kurių jis laikėsi.

Beje, nors *Blyksniuose* jis rašė, kad „meilė – tai troškimas parsiduoti", tai toli gražu nereiškia, kad meilės viršūne jis laiko visišką išsižadėjimą ir savęs dovanojimą. Priešingai, *Mano apnuogintoje širdyje* matome jį atskleidžiant apgavystę, kurią, jo akimis, reiškia poros bendrumas:

„Meilėje, kaip ir beveik visuose žmonių reikaluose, širdžių santarvė tėra nesusipratimų išdava. O tasai nesusipratimas yra malonumas. Vyras alpsta: o, mano angele! Moteris burkuoja: mama, mama! Ir abu idiotai įsitikinę, kad galvoja sutartinai. Neperžengiama pragarmė, kurią sukuria vienas kito nesupratimas, yra neįveikiama".*

Bet jeigu meilė nėra savęs dovanojimas, jai telieka likti „natūralia", tai yra „nuodėme". Iš čia tiek pastabų ir intymiuose puslapiuose, ir eilėraščiuose proza, ir prozoje, kur smerkdamas meilę Bodleras išsako giliai slypinčią neapykantą moterims, ir tuo gyvybingesnę, kuo labiau jį kankina moteriškojo pasaulio alkis.

Blyksniuose skaitome:

„Berods savo užrašuose jau minėjau, kad meilė labai panaši į kankinimą arba chirurginę operaciją. Tačiau šią mintį galima išplėsti pačia skaudžiausia linkme. Net jei abu labai mylėtų vienas kitą ir būtų pilni besiveržiančių geismų, vienas visada bus ramėlesnis, mažiau apsėstas nei kitas. Tasai arba toji – chirurgas arba budelis; kitas – pacientas, auka. Ar jūs girdite tuos dūsavimus, nešlovingos tragedijos preliudą, tas aimanas, tuos klyksmus, tą kriokimą? Kas gi taip nedejavo, kas neplėšė tokių aimanų iš kito? Ar atrasite ką nors baisesnio už klausimą,

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 88.

užduotą sumanaus kankintojo? Lunatiko akys išsprogsta, raumenys įsitempia ir sustingsta, tarsi po elektros šoko. Girtumas, kliedėjimas, opiumas, gresiantys žiauriausiais padariniais, tikrai nepateiks jums tokių neįtikėtinų, tokių kraupių pavyzdžių. O žmogaus veidas, kurį Ovidijus manė esant sukurtą žvaigždėms atspindėti, štai jis, iškreiptas pamišėliško žvėriškumo arba sustingęs lyg miręs. Iš tikrųjų apkaltinčiau save šventvagyste, tokį darkalą pavadinęs ekstaze.

Siaubingas žaidimas, reikalaująs, kad vienas iš žaidėjų prarastų savitvardą!

Kartą mano akivaizdoje buvo užduotas klausimas, koks didžiausias iš meilės malonumų. Kažkas įprastai atsakė – imti, o kitas – atsiduoti. Vienas sako – malonu valdyti, kitas – malonu nusižeminti. Visi tie nepraustaburniai kalbėjo lyg pagal *Jėzaus Kristaus sekimą*. Pagaliau atsirado begėdiškas utopistas, pareiškęs, kad didžiausias meilės malonumas – auklėti tėvynei piliečius.

O aš sakau: vienintelis ir didžiausias meilės malonumas yra įsitikinimas, kad *kankini*. Ir vyras, ir moteris iš prigimties žino, kad kančioje slypi visi malonumai".*

O *Mano apnuogintoje širdyje*:

„Kiekvieną akimirką bet kuris žmogus meldžiasi arba Dievui, arba Šėtonui.

Malda Dievui arba dvasingumas – tai noras tobulėti; malda Šėtonui arba gyvuliškumas – tai nuopuolio džiaugsmas. Pastarajam privalu priskirti meilę moteriai ir intymius pokalbius su gyvuliais – šunimis, katėmis etc."**

MEILĖS MUZIEJUS

Be abejonės, reikia priminti, kad ką tik pacituoti tekstai yra iš paskutiniojo dešimtmečio, kuris buvo pats juodžiausias Bodlero gyvenime: Žakas Krepė užrašo galutinę *Blyksnių* datą – 1855–1862 metai, *Mano apnuogintos širdies* – 1859–1866 metai. Bet nuo 1846-ųjų kovo mėnesio, tai

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 10, 11.

** Cit. iš: Ten pat, p. 58.

yra tuomet, kai Bodleras galėjo rašyti savo motinai, kad jis dar niekad nebuvo „kupinas tokių aiškių vilčių", viename jo *Salono* skyriuje, skirtame meilės temoms, randame puslapių, kurių gyvumas nebūtų privertęs pamiršti jau švelniai karstelėjusio per daug pagedusio vaisiaus skonio:

„Ar Jums, kaip ir man, teko pajusti gilų nusiminimą, ilgas valandas praleidus bevartant nešvankias graviūras? Ar pagalvojate apie patrauklumo, kurį kartais pajuntame bevartydami tuos gašlumo metraščius, paslėptus bibliotekose ar užsimetusius kartoninėse prekeivių dėžėse, priežastį, o kartais apie prastą nuotaiką, kurią jie sukelia? Malonumas sumišęs su sielvartu, kartėlis, kurio visada trokšta lūpos! – Malonumas matyti visomis formomis pavaizduotą patį svarbiausią prigimtinį jausmą; ir pyktis, kai randi jį taip prastai suklastotą arba taip kvailai apšmeižtą. Ilgais žiemos vakarais, kampe prie ugnies, laisvu laiku per didelę kaitrą stiklių krautuvėlių kampe, tų piešinių vaizdai perkėlė mane į nesibaigiančių svajonių pasaulį, maždaug taip, kaip nepadori knyga skubina mus mistinio žydrynės vandenyno link. Daugybę kartų jaučiau, kaip patyrus to jausmo žavesį mane apima troškimas, kad poetas, smalsuolis, filosofas galėtų suteikti vienas kitam džiaugsmą meilės muziejaus, kuriame viskas – nuo nerūpestingo šventos Teresės švelnumo iki didžiausių nuobodžiaujančių amžių lėbavimų – turėtų savo vietas. Be abejo, atstumas, skiriantis *Išvykimą į salą* nuo *Siterės*, nuo varganų paveikslėlių, pakabintų mergšių kambariuose, virš įskilusio puodo ir siūbuojančios lentynėlės-stalelio, yra milžiniškas; bet tokio reikšmingo siužeto viskas yra svarbu. Be to, genijus viską apgaubia šventumu, ir jeigu tie siužetai būtų priimami rūpestingai ir su būtinu susikaupimu, jie tikrai nebūtų išniekinti pasipiktinimą keliančio nešvankumo, labiau primenančio pagyras nei tiesą.

Tegul moralistas per daug neišsigąsta; aš sugebėsiu išlaikyti saiką, o mano svajonės, beje, atsiriboja nuo šios didžiulės meilės poemos, nupieštos švelniausiomis Engro, Vato, Rubenso, Delakrua rankomis, troškimo! Linksmos ir elegantiškos Vato princesės šalia rimtos ir pailsėjusios Engro Veneros, spindintis Rubenso, Džordano tyrumas ir niūrios Delakrua grožybės, tokios, kokias tik įmanoma įsivaizduoti: aukštos blyškios moterys, paskendusios atlasuose!

Taigi norėdamas visiškai nuraminti išgąsdintą skaitytojo nekaltybę, pasakysiu, kad į meilės siužetus įdėčiau ne tik visus paveikslus, kurie kalba būtent apie meilę, bet ir kiekvieną meile alsuojantį paveikslą, nors tai būtų tik portretas.

Šioje neaprėpiamoje ekspozicijoje įsivaizduoju grožį ir meilę, išreikštą garsiausių visų kraštų menininkų; nuo pamišusių lengvabūdiškų ir nuostabių būtybių, kurias mums paliko Vato jaunesnysis savo madingose graviūrose, iki tų Rembranto Venerų, kurioms tvarkomi nagai ir kurios šukuojamos didžiulėmis buksmedžio šukomis kaip paprastos mirtingosios.

Panašūs siužetai yra toks svarbus dalykas, kad beveik nėra menininko, nežymaus ar žymaus, pradedant Žiuliu Romenu, baigiant Deverija ir Gavarni, kuris paslapčia ar viešai to nebūtų įkūnijęs.

Iš tikrųjų didžiulis jų trūkumas yra tai, kad jiems trūksta naivumo ir nuoširdumo.

Tačiau aš prisimenu vieną litografiją, vaizduojančią, – deja, ne per daug subtiliai, – didžiąsias laisvos meilės tiesas. Jaunuolis, persirengęs moterim, ir jo meilužė, apsivilkusi vyriškais drabužiais, sėdi vienas šalia kito ant „sofos“, – sofos, kuri jums matyta, sofos iš baldais apstatyto namo, iš privataus kabineto. Jaunoji moteris mėgina kilstelėti savo meilužio sijonus. – Šis gašlus puslapis idealiame muziejuje, apie kurį kalbu, būtų atsvara daugybei kitų, kur meilė reiškiasi tik pačia subtiliausia forma“.

Jeigu šis pamąstymas apie meilės muziejų turėtų būti įspraustas po viena iš įprastų antraščių, būtų galima abejoti, ar tai etika, ar estetika. Iš tikrųjų jis kyla iš mokslo, priklausančio mūsų autoriui, – dendizmo. Tai iš tiesų dendis, o dendis, pasak Bodlero, – žmogus, išreiškiantis pats save. Tik šis vienintelis žmogus, jautrus ir turintis laiko personažas galėjo vaizduotėje susikurti tokį sumanaus ir subtilaus erotizmo muziejų, kuriame sugretinamos Areteno pozos, išgraviruotos Žiulio Romeno ir Karačio, Fragonaro pikantiškos scenos, Engro odaliskos bei Gavarni persirengėliai.

Dendis

Bet kas iš tikrųjų, pasak Bodlero, yra „dendis“? Šis žodis nuolat išsprūsta iš po jo plunksnos ir yra žinoma, kad jis buvo tvirtai pasiryžęs paskirti jam visą esė. Jeigu tas sumanymas ir nebuvo įgyvendintas, pradžia buvo padaryta viename *Modernaus gyvenimo dailininko* skyriuje, kur Bodleras gana išsamiai išplėtojo savąją dendizmo teoriją.

Tie puslapiai čia tinka, nes taip apibūdintas dendis turi disponuoti turtu ir ramybe, kurios Bodleras neturėjo, ir yra aišku, kad šis išskirtinis personažas yra tik idealus Bodlero atspindys, toks, kokį jį suvokė pats Bodleras.

Dendis, arba laimingas Bodleras.

„Turtingas, dykinėjantis žmogus, kuris netgi visko persisotinęs neturi jokio kito užsiėmimo, kaip kopti į laimės viršūnę; žmogus, augintas prabangoje ir nuo pat jaunystės įpratintas paklusti kitiems žmonėms, pagaliau tas, kurio vienintelė profesija yra elegancija, visais laikais išsiskirs savo nepaprasta išore, bus visiškai kitoks. Dendizmas – tai neaiški institucija, tokia pat keista kaip dvikova, labai sena, nes jau Cezaris, Katilina, Alkibiadas pateikia mums stulbinamus jų prototipus, labai apibendrintus, nes Šatobrianas aptiko jį Naujojo Pasaulio giriose ir ežerų pakrantėse. Dendizmas, laisva institucija, turi griežtus įstatymus, kuriems tiksliai pavaldūs visi jo subjektai, kad ir kokie, beje, būtų jų charakterio polėkiai ir nepriklausomybė. Anglų romanistai labiau nei kiti plėtojo *high life* romaną, o prancūzai, kurie, kaip p. de Kiustenas, norėjo rašyti būtent meilės romanus, pirmiausia pasirūpino, ir labai sumaniai, suteikti personažams didžiulius turtus, kad jie galėtų nesvyruodami apmokėti savo fantazijas; be to, jie atleido juos nuo bet kokios profesijos. Tos būtybės turi vienintelį tikslą – brandinti savyje grožio idėją, tenkinti aistras, jausti ir mąstyti. Taigi jie turi savo valioje ir begalę laiko, ir pinigų, be kurių fantazija, ribojama atsitiktinių svaičiojimų, beveik negali virsti veiksmu. Deja, tikra teisybė, kad neturint laisvo laiko ir pinigų, meilė tegali būti prasčiokiška orgija arba santuokinės pareigos vykdymas. Vietoj jaudinančios ar išsvajotos užgaidos ji tampa atstumiamu „naudingumu".

Kalbėdamas apie dendizmą, kalbu apie meilę, nes meilė yra natūralus dykinėtojų užsiėmimas. Bet dendžiui meilė nėra ypatingas tikslas. Apie pinigus kalbėjau todėl, kad pinigai yra būtini žmonėms, susikuriantiems savo aistrų kultą; dendis netrokšta pinigų kaip pagrindinio dalyko, jis perleidžia šią barbarišką aistrą paprastiems mirtingiesiems; jam pakaktų nesibaigiančio kredito. Dendizmas netgi nėra, kaip daugeliui mąstyti nelinkusių žmonių gali pasirodyti, besaikis tualetų ir materialinės elegancijos troškimas. Tie daiktai tikram dendžiui tėra aristokratiško jo sielos pranašumo simbolis. Taip pat jo, įsimylėjusio bet kokį „išskirtinumą", akimis, tualetų tobulumas reiškiasi visišku paprastumu, kuris iš tikrųjų yra geriausias būdas išsiskirti. Kas toji

aistra, kuri, virtusi doktrina, sukūrė iš valdingų sekėjų šią neįteisintą instituciją, suformavusią tokią pasipūtėlių kastą? Tai pirmiausia ugningas poreikis susikurti originalumą ir turinį išsaugant išorinį padorumą. Tai savotiškas savęs paties kultas, kuris gali pranokti laimės ieškojimą kitame asmenyje, pavyzdžiui, moteryje; jis netgi gali pranokti visa tai, kas vadinama iliuzijomis. Tai malonumas stebinti ir išdidus pasitenkinimas niekad nebūti nustebintam. Dendis gali būti persisotinęs žmogus, gali būti kenčiantis žmogus, bet šiuo atveju jis kentės kaip Lakedemonietis įkandus lapei.

Matome, kad tam tikra prasme dendizmas yra artimas spiritualizmui bei stoicizmui.

Bet dendžiu niekada negali būti šiurkštus žmogus. Jeigu jis padarytų nusikaltimą, galbūt nepultų, bet jeigu to nusikaltimo paskatos niekšiškos, nešlovės neišvengtų. Tegul skaitytojas nesipiktina dėl šio tuščio griežtumo ir teprisimena, kad beprotystėje esama didybės, kraštutinumuose – jėgos. Keistas spiritualizmas! Tiems, kurie jo dėka tampa ir šventikais, ir aukomis, visos sudėtingos materialinės sąlygos, kurioms jie paklūsta, pradedant nepriekaištingais tualetais bet kuriuo paros metu, dieną ar naktį, baigiant pavojingais sportiniais triukais, tėra gimnastika, reikalinga valiai ugdyti ir sielai drąsinti. Iš tikrųjų aš ne visai klydau laikydamas dendizmą savotiška religija. Griežčiausia vienuoliška taisyklė, nesugriaunama „Kalnų Senio“, liepdavusio nužudyti pasigėrusius savo mokinius, tvarka nebuvo despotiškesnė ar nuolankesnė nei ši elegancijos ir originalumo doktrina, kuri savo ambicingus ir nuolankius, energija trykštančius sektantus, žmones, dažnai kupinus polėkio, aistros, drąsos, irgi priverčia laikytis baisios taisyklės: *Perinde ac cadaver!**

Nors šie žmonės ir tampa vadinamaisiais rafinuotais, nepaprastais, gražiais – liūtais ar dendžiais, – visi yra tos pačios kilmės; visi jie priešinasi ir yra maištingi; visi turi tai, kuo žmogus labiausiai gali didžiuotis, – poreikį kovoti ir sugriauti banalumą, – šią savybę retai turi nūdienos žmonės. Tai sąlygoja dendžių kastai būdingą pasipūtėlišką elgesį, netgi šaltumo iššūkį. Dendizmas ypač reiškiasi pereinamuoju laikotarpiu, kai demokratija dar nėra visagalė, o aristokratija ne visai pašlijusi ir nuvertinta. Tais neramiais laikais keletas deklasuotų, persisotinusių, dykinėjančių, bet įgimta jėga apdovanotų žmo-

* Klusnus kaip lavonas (*lot.*).

nių gali sumanyti įkurti naują aristokratijos rūšį, sunkiai sunaikinamą, nes ji remsis brangiausiomis, labiausiai nepageidaujamomis savybėmis ir dangiškomis dovanomis, kurių negali suteikti nei darbas, nei pinigai. Dendizmas yra paskutinis heroizmo protrūkis nuosmukio laikotarpiu; ir dendžio, kurį keliautojas atrado Šiaurės Amerikoje, tipas jokiu būdu nepaneigia šios idėjos, nes niekas netrukdo manyti, kad gentys, kurias vadiname „laukinėmis“, yra didžiųjų dingusių civilizacijų likučiai. Dendizmas – tai besileidžianti saulė; kaip gęstanti žvaigždė ji nuostabi, nešildo ir yra kupina liūdesio. Bet deja! Kylantis demokratijos potvynis, apimantis viską ir viską niveliuojantis, diena po dienos skandina paskutinius žmogiško išdidumo atstovus ir užlieja užmaršties bangomis šiuos milžiniškus pigmėjų pėdsakus. Dendžių pas mus vis retėja, o mūsų kaimynų anglų socialinė valstybė ir konstitucija (tikra konstitucija, kuri pasižymi dorovingumu) dar ilgai paliks vietos Šeridano, Briumelio ir Bairono sekėjams, jeigu vis dėlto atsiras tokių, kurie būtų to verti“.

Esė apie Gizą, iš kurios cituojami šie puslapiai apie dendizmą, buvo parašyta 1859 metų pabaigoje ir pirmomis 1860 metų savaitėmis. Čia išsakoma nuomonė, pasirodo, beje, ir *Blyksnių* bei *Mano apnuogintos širdies* puslapiuose, rašytuose tuo metu ar anksčiau nei studija apie Gizą. Taigi Bodlero polinkis į dendizmą išliks iki paskutiniųjų jo gyvenimo metų. Beje, Bodlero elgesys visuomenėje rodo, jog, kad ir kokie svarbūs ir neatidėliotini būtų jo piniginiai poreikiai, niekas nekamuos jo labiau, nei rūpestis išsaugoti, netgi kai sąlygos blogiausios, išskirtinumą, kurio dėka dendis tampa tikru dvasios princu.

Mano apnuogintoje širdyje jis rašo:

„Dendizmas. – Kas yra žmogus, už kitus pranašesnis?

Tai ne specialistas.

Tai laisvas ir visapusiškai išsilavinęs žmogus“.*

Ir truputį toliau:

„Iš dalies aš subrendau laisvės dėka.

Didelei mano nelaimei, nes laisvė beturčiui didina skolas ir pažeminimus, kurie yra skolų padarinys.

Tačiau sykiu ir didelei mano laimei – jeigu turėsime omeny jautrumą, susimąstymą, gebėjimą būti dendžiu ir diletantu“.**

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 71.

** Ten pat, p. 93.

Ar specialybės neturėjimas ir nesuvaldomas polinkis slampinėti būtų padarę iš jo dendį, koks būti jis troško, jeigu turtas būtų atėjęs jam į pagalbą? Ne visai, nes dar būtų reikėję visiškos ramybės, kurios jis reikalavo iš dendžio. Kai *Mano apnuogintoje širdyje* jis rašo: „Dendis be atvangos privalo tobulėti. Privalo gyventi ir miegoti priešais veidrodį"*, jis nekalba apie tokį, kokį mato save, bet apie tokį, koks norėtų būti.

Smok rožių priešui!

Dendžio priešingybė – tai tas, kuris griežčiausiai priešinasi išskirtinei ir išsilavinusiai asmenybei, tai minia (suprantama, ir buržuazija, priklausanti tai miniai). O ar nenuostabu, kad Bodleras, sumanęs kritiškai įvertinti liaudį, labai greitai pradeda negailestingai su ja elgtis:

„Ar įsivaizduojate dendį, sakantį kalbą liaudžiai, – nebent tyčiotųsi."** (*Mano apnuoginta širdis*)

„...O liaudį, įsimylėjusią bukinantį čaižymą". (*Piktybės Gėlės, Kelionė*)

„Tikras šventasis yra tas, kuris čaižo ir žudo liaudį pačios liaudies labui".*** (*Blyksniai*)

Intymūs užrašai rodo, kad jam didelį poveikį padarė aštrus Žozefo de Mestro stilius, įžūlumas ir neapykanta moterims. *Naujų nepaprastų istorijų* vertimo pratarmėje jis su malonumu cituoja Edgaro Po, pasak kurio, „liaudžiai nereikalingi įstatymai, jeigu jie jiems nepaklūsta", kalbą. Tamsuomenės nosis yra jos vaizduotė; būtent už tos nosies visada bus galima lengvai ją vedžioti". Beje, *Blyksniuose* jis pažymi: „De Mestre'as ir Edgaras Poe mane išmokė mąstyti"****.

Jo bjaurėjimasis demokratija yra toks, kad išankstinis nusistatymas, kurį jai jaučia, pamažu sustiprėja iki netikėtų argumentų. Pavyzdžiui, *Blyksniuose* skaitome:

* Ten pat, p. 47.

** Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 61.

*** Ten pat, p. 20.

**** Ten pat, p. 118.

„Lengva nuspėti, kodėl demokratai nemėgsta kačių. Katė graži, ji primena prabangą, švarą, goslumą, etc. ...“*

Gali kilti pagunda prie daugelio Bodlero nesėkmių, – *Piktybės Gėlių* pasmerkimo, visuotinio šio kūrinio nepripažinimo, – priskirti tai, kaip jis elgiasi. Tikėtina, kad tos nesėkmės formavo jo pažiūras, bet tik jos galėjo jį grūdinti. Yra žinoma, kad tuo metu, kai „viltis dar ruseno pro užeigos langus“, būtent 1846 metų pavasarį, kai vargo su savotišku entuziazmu, jis jau atiduodavo spausdinti puslapius, kurie visiškai neprieštaravo žiauriems jo paskutinių lapų aforizmams.

Nuo 1846 metų banalumas mene jam suteikia progą pareikšti panieką liaudžiai, grožio priešui. Panieka, kuri tada, be abejo, atmiešta daugiau ironija ir bufonadomis nei šiurkštumu, – vis dėlto yra panieka.

„Ar patyrėte jūs, tie, kuriuos dykinėtojo smalsumas dažnai nusviesdavo į maištą, tokį pat džiaugsmą kaip ir aš, žiūrėdamas į visuomenės miego saugotoją – miesto ar municipaliteto policininką, tikrą armiją, daužančią vieną respublikoną? Kaip ir aš, širdyje pamanėte: „Smok, smok šiek tiek stipriau, daužyk, daužyk, mylimas mano pareigūne, nes tokį tave aš dievinu ir tu man primeni Jupiterį, didįjį teisuolį. Žmogus, kurį tu muši, yra rožių ir gardžių kvapų priešas, namų rakandų fanatikas; tai Vato priešas, Rafaelio priešas, aršus prabangos, menų ir literatūros priešas, prisiekęs barbaras, Veneros ir Apolono budelis! Jis nebenori dirbti, nusižeminęs ir bevardis darbininkas, visų akivaizdoje prie rožių sklindant gardiems kvapams; jis nori būti laisvas, nemokša, bet nesugeba įsteigti naujų gėlių ar parfumerijos atelje. Stipriai smok anarchistui per mentes!“

„Taigi filosofai ir kritikai privalo negailestingai naikinti „meniškas“ beždžiones, emancipuotus darbininkus, kurie nepakenčia genijaus jėgos ir nepriklausomybės“. (*1846 metų Salonas*)

Diupono vilionės

Įdomaus susitikimo dėka 1846 metais, kai pasigirdo Bodlero balsas, raginantis visomis jėgomis „naikinti respublikoną“, tais pačiais metais jis sušvelnėja vertindamas darbininkišką skurdą. Nejaugi būtų

* Ten pat, p. 31.

pasukęs į kitą pusę ir prisijungęs prie broliškos stovyklos dar prieš tai, kai ten persimetė Hugo? Trumpame rašinyje apie savo draugą dainų kūrėją Pjerą Diuponą Bodleras mums atsiskleidžia iš labiausiai netikėtos pusės, – neištikimas sau, savo estetikai, savo poezijai, savo polinkiui į vienatvę ir susimąstymą, – galima sakyti, neištikimas visiems, išskyrus draugystę su Diuponu!

Šį kartą jau nekalbama apie tai, kad reikia sumušti „nusižeminusį bevardį darbininką", priešingai, patariama pasiūlyti jam rožių, kurių tas bukagalvis nebenorėjo auginti dendžio malonumui. Šiek tiek paklausykime Bodlero – socialisto, įkvėpto beklausant Pjero Diupono eilių:

„Kai išgirdau nuostabų skausmo ir liūdesio riksmą [*Darbininkų Giesmė*, 1846], buvau sužavėtas ir sujaudintas. Kiek metų jau laukėme stiprios ir tikros poezijos! Kad ir kokiai partijai priklausytum, kad ir kokiais prietarais būtum buvęs maitintas, neįmanoma išlikti nesujaudintam šios liguistos minios, alsuojančios dirbtuvių dulkėmis, ryjančios medvilnę, mirkstančios švino baltaluose, gyvsidabryje ir visuose nuoduose, kurie reikalingi šedevrams sukurti, miegančios tarp parazitų kvartaluose, kur nuolankiausios ir didžiausios dorybės klesti šalia šiurkščiausių ydų ir katorgos vėmalų; šios dūsaujančios ir suvargusios minios, kuriai „žemė skolinga už savo stebuklus", kuri jaučia „raudoną ir neramų kraują tekant jų venomis", kuri meta liūdesio kupiną žvilgsnį į saulę ir į didžiulių parkų šešėlį ir kuri, norėdama pakankamai nuraminti save ir paguosti, visa gerkle kartoja gelbstintį priedainį: „Mylėkim vienas kitą!.."

Nuo tada Diupono likimas tapo aiškus: jam reikėjo tik žingsniuoti keliu, kurį pasirinko. Pasakoti apie profesijos džiaugsmus, skausmus ir pavojus; atskleisti visus tuos ypatingus aspektus ir visus tuos įvairiausius žmogaus kančios ir darbo horizontus guodžiama filosofija, – tokia pareiga jam atiteko ir jis ją kantriai atliko. Ateis laikas, kai *Marselietės* darbiniai akcentai eis iš rankų į rankas kaip masonų slaptažodis ir kai tremtinys, bedalis, pasiklydęs klajūnas, kad ir kur būtų, – po plėšriu tropikų dangumi ar sniego dykumoje, – išgirdęs tą stiprią melodiją, iškvepinančią orą jo įgimtu kvapu,

Visi mes, kurių algos nepastovios, menkos,
Mes, kurių lempas įžiebia ankstyvas rytas,
Link priekalo mus veda aušrai slenkant,
Aižus skardus gaidžių trimitas.

galės pasakyti: man nebereikia nieko bijoti, aš esu Prancūzijoje.

...Kokia yra didžioji Diupono paslaptis ir iš kur randasi ta jį gaubianti simpatija? Didžioji paslaptis, tuoj ją jums atskleisiu, yra labai paprasta; ji slypi patirtyje, išradingume, kūrybos įgūdžiuose, didesnėje ar mažesnėje procesų, kurių menininkas sėmėsi iš visuotinių žmogiškojo pažinimo gelmių, kiekybėje; jis tarpsta dorybės bei žmogiškumo meilėje ir tame, nežinau, kaip tatai pavadinti, kas be paliovos liejasi iš jo poezijos, tai, ką aš mielai pavadinčiau begaliniu Respublikos troškimu".

Būtų gan pikantiška palyginti šias eilutes apie Diupono altruizmą ir simpatiją, kurią įkvepia ši kilni širdis, su sarkazmu, kuriuo Bodleras pasinaudojo vėliau, komentuodamas Hugo dedikaciją. 1865 metų spalio 28 dienos laiške Eduarui Manė jis pasako savo nuomonę apie kelis žodžius, kuriuos Hugo jam įrašė į *Gatvių ir miškų dainas* („Šarliui Bodlerui, *jungamus dextras*"):

„Man atrodo, tai reiškia ne tik: "Ištieskime vienas kitam pagalbos ranką". Aš suprantu lotyniškas Viktoro Hugo užuominas. Tai reiškia ir: „Susikibkime rankomis, kad išgelbėtume žmonių giminę". Bet man nusispjaut į žmonių giminę, o jis to nepastebėjo".

Bet nei 1846-aisiais, kai jį jaudino Diupono *Darbininkų Giesmė*, nei 1851 metais, kai kūrė savo entuziastingus rašinius apie Liono dainių, Bodleras iš de Mestro dar nebuvo „išmokęs daryti išvadų". Jis neatsispyrė, kaip visada elgdavosi netgi mąsliausiomis akimirkomis, poreikiui interpretuoti savo emocijas, jį jaudino – tai atsiminė net 1861 metais – „nuostabus balsas" Diupono, jam giedančio *Darbininkų Giesmę*.

Nuolat būti apsvaigus

1848 m. vasario įvykiai paveikė Bodlerą panašiai: neramumai sužavi jį taip pat, kaip sužavėjo daina. Vienas iš jo bičiulių pamato jį dvidešimt ketvirtos dienos vakare Biusi sankryžoje tarp sukilėlių, ką tik nusiaubusių ginklų krautuvėlę. Jis nešasi, pasakoja Žiulis Biuisonas, „puikų dvivamzdį šautuvą ir nuostabią geltonos odos šovininę" ir rėkia, kad reikia „eiti sušaudyti generolą Opiką". Elgesys, visiškai nesiderinantis su dendizmu ir jo flegmatiškumu.

Be abejonės, jo simpatijos tuo metu buvo respublikonų pusėje, tačiau neatrodo, kad būtent jos tomis vasario dienomis lėmė jo elgesį. Greičiau pasakytum, kad jis atsiduoda vienam iš tų svaigulių, kurio būtinumą pabrėžia vienas iš jo *Eilėraščių proza* (*Svaiginkitės*):

„Reikia visad būti girtam. Girtume yra viskas: tai vienintelis klausimas. Kad nejustumėte šiurpulingos Laiko naštos, kuri laužo jums pečius ir lenkia prie žemės, reikia be perstojo svaigintis.

Bet kuo? Vynu, poezija, dorybe – kiekvienam savaip. Tik svaiginkitės".*

1848 m. vasarį jam artimiausias revoliucijos svaigulys. Jaudulį, kurį patiria, dar labiau skatina nesuvaldomas noras iškrėsti šunybę savo patėviui generolui Opikui, kuriam, orleaniečių padedamam, pavyko padaryti greitą karjerą ir gauti Politechnikos mokyklos viršininko vietą.

Beje, keletu lakoniškų pastabų iš *Mano apnuogintos širdies* jis vėliau prisipažins, kad jokie politiniai įsitikinimai tomis vasario dienomis jo neįkvėpė:

„Mano apkvaišimas 1848 metais.

Kokios prigimties buvo tas apkvaišimas? Keršto skonis. Natūralus malonumas, patiriamas griaunant. Literatūrinis svaigulys; prisiminimai to, kas skaityta".**

Tada, trečiojoje Revoliucijoje, jis norės įžvelgti tik istorinį epizodą, „žavų juokingų bruožų gausumu". Niekas, išskyrus tris eilutes iš *Mano apnuogintos širdies,* nepaaiškina jo gruodžio 2 dienos poelgio:

„Mano įniršis valstybės perversmo metu. Kiek kartų aš lindau po šūviais! Dar vienas Bonapartas! Kokia gėda!"***

ĮSITIKINĘ YRA TIK NUSIKALTĖLIAI...

Bet tai, ką jis galėjo pasakyti apie politiką, puikiai rodo, kad visada skyrė jai dėmesį tik priešokiais, kaip gana abejingas įvykių stebėtojas, vertinantis juos tik iš tam tikro aukščio ir tam tikro atstumo. 1852

* Charles Baudelaire. *Paryžiaus splinas*. V., 1995, p. 205.

** Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 50.

*** Ten pat, p. 50.

metų kovo 5 dienos laiške teismo patarėjui metrui Anseliui, tuometiniam Neji merui, kuris buvo įtrauktas į rinkėjų sąrašą, jis rašo:

„Jūs nematėte manęs balsuojančio; aš taip apsisprendžiau. Gruodžio 2-oji mane fiziškai depolitizavo. Nebėra pagrindinių idėjų. Iš tikrųjų visas Paryžius – orleaniečiai, bet tai manęs neliečia. Jeigu būčiau balsavęs, būčiau galėjęs balsuoti tik už save. Galbūt ateitis priklauso „deklasuotiems" žmonėms?"

Nuo to laiko jis visada laikysis principo, kad reikia šalintis visų partijų ir visų grupuočių, nesvarbu kokios – politinės, filosofinės ar literatūrinės – jos būtų. 1848 metų vasarį Blanki parengtame „Centrinės respublikinės draugijos" projekte jis suformulavo įstojimo į ją tvarką, kurios nepaisė, kai po kelių dienų tas projektas pradėjo veikti. Po gruodžio 2-osios jau nebedarys tokios kvailystės. Vien mintis, kad jį norima priskirti kokiai nors grupuotei, jį siutina. 1855 metų pabaigoje nepatenkintas, kaip galima suprasti iš Šanfleri perskaityto pareiškimo, kad solidarizuojasi su pastaruoju ir su Kurbė gindamas „realizmo mokyklą", jis parengė straipsnio, pavadinto *Kadangi realizmas egzistuoja...*, projektą, kuriame aiškiai reiškiamas jo pasibjaurėjimas partijomis ir nenoras priklausyti kokiai nors grupuotei:

„...Visi partijos įkūrėjai nori nenori atsiduria blogoje draugijoje.

Buvo klaidų, keisčiausių nesusipratimų. Pasakė, kad man suteikta garbė... nors visada labai stengiausi jos nenusipelnyti.

Beje, aš būsiu – dėl to perspėju partiją – liūdna dovana. Man labai trūksta įsitikinimo, paklusnumo ir kvailumo".

Be abejonės, būtent dėl šių savybių stokos *Mano apnuogintoje širdyje* jis rašo:

„Suprantu, kad įmanu išduoti vieną, norint sužinoti, ką patirsi tarnaudamas kitam".*

Beje, jis siūlėsi pakomentuoti ir motyvuoti savo įsitikinimų stoką viename iš *Mano apnuogintos širdies* skyrių, kurio bent jau metmenis paliko:

„*Politika.* Neturiu įsitikinimų, kaip juos supranta šio šimtmečio žmonės, nes neturiu ambicijų.

Neturiu įsitikinimų pagrindo.

Padoriems žmonėms būdingas savotiškas bailumas, greičiau – savotiškas minkštumas.

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. – V., 1996, p. 44.

Vien nusikaltėliai yra įsitikinę – kuo? Kad jiems būtinai turi pasisekti. Todėl jie ir pasiekia tikslą.

Kodėl man turėtų pasisekti, jei aš net nenoriu bandyti?

Šlovingos imperijos gali būti grįstos nusikaltimais, o kilnios religijos – apgaule.

Tačiau turiu kelis tauresnius įsitikinimus, kurių negali suprasti mano laiko žmonės". *

Bodleras pranašas

Kad ir kokia dviprasmiška būtų ši paskutinė frazė, ji aiškiai rodo, kad „keletas įsitikinimų", kuriuos Bodleras gyrėsi turįs, buvo ne politiniai, o moraliniai. Galbūt niekas nebūtų sugebėjęs geriau jų atskleisti, kaip reikšmingiausi ir labiausiai užbaigti po mirties išleisti užrašai, pavadinti *Blyksniais:*

„Artėja pasaulio pabaiga... Vienintelė priežastis, dėl kurios jis dar galėtų pratęsti savo egzistenciją, yra ta, kad pasaulis gyvas. Kokia menka ši priežastis, palyginti su visomis kitomis, kurios pranašauja priešingus dalykus, būtent: ką nuo šiol pasaulis galėtų veikti po dangaus skliautu? Jeigu tarsime, kad jis tęs savo materialią egzistenciją, turime paklausti, ar ta egzistencija bus verta tokio vardo ir istorinio žodyno. Nesakau, kad pasaulis bus priverstas griebtis laikinų priemonių ir bus įstumtas į Pietų Amerikos respublikose klestinčią pajuokos vertą netvarką, kad galbūt netgi mes sugrįšime į laukinę būklę ir vaikščiosime su ietimi rankoje užželusiais mūsų civilizacijos griuvėsiais ieškodami maisto. Ne. Tokia įvykių eiga dar leistų galvoti apie gyvybinę energiją, paveldėtą iš pirmykščių amžių. Kaip naujas pavyzdys ir nauja nepermaldaujamų dvasios dėsnių auka, mes žūsime ten, kur manėme pradėję klestėti. Technika mus taip suamerikietins, progresas taip atrofuos mūsų esybės dvasinę sritį, kad jokia iš kruvinų, šventvagiškų ar prieštaraujančių gamtai utopistų fantazijų negalės prilygti šiems pozityviems rezultatams. Prašau kiekvieno mąstančio žmogaus pasakyti man, kas liks iš gyvenimo. Manau, kad apie religiją

* Ten pat, p. 52.

iš viso neverta kalbėti nei ieškoti jos liekanų, kadangi pastangos, dedamos Dievui paneigti – vienintelis pablogėjimas, dar įmanomas šioje srityje. Nuosavybė greičiausiai išnyks, panaikinus vyresniojo teisę; bet ateis laikas, kai žmonija tarsi kerštingas žmogėdra išplėš paskutinį kąsnį iš tų, kurie mano gavę teisėtą paveldą iš revoliucijų. Bet tai dar nebus didžiausias blogis.

Žmogaus vaizduotė be didesnio vargo gali suvokti respublikas ar kitas visuomenines santvarkas, vertas šiokios tokios šlovės, kai joms vadovauja šventi žmonės, tam tikri aristokratai. Bet visuotinis krachas arba visuotinis progresas pasireikš ne politinių institucijų pavidalu: ne pavadinimas svarbu. Jis reikšis dvasios nuopuoliu. Ar man reikia sakyti, kad tai, kas išliks iš visuomeninės tvarkos, bergždžiai mėgins išsivaduoti iš visuotinio gyvuliškumo gniaužtų, o valdantieji, norėdami išlikti valdžioje ir sukurti tvarkos regimybę, bus priversti griebtis priemonių, kurios pašiurpins dabartinę tokią atbukusią visuomenę. Tada sūnus bėgs iš šeimos sulaukęs ne aštuoniolikos metų, bet dvylikos, nes jo brandą pagreitins godumas; jis pabėgs iš namų ne herojiškų nuotykių ieškodamas, ne bokšte įkalintos gražuolės vaduoti, ne didingais kūriniais norėdamas įamžinti vargana lūšną, bet trokšdamas imtis prekybos, praturtėti ir tapti konkurentu savo niekingo tėvelio, įkūrėjo ir akcininko laikraščio, kuris švies visuomenę ir vertins „Amžių“ kaip prietarų garbintoją. Tada elgetaujančios ir deklasuotos moterys, turėjusios kelis meilužius ir todėl kartais vadintos Angelais, dėkojant joms už jų suklydimą, kuris tarsi atsitiktinis spindulys šviečia jų protingai sutvarkytame gyvenime nelyg nuopuolis, taigi šios moterys taps negailestinga išmintimi, išmintimi, kuri pasmerks viską, išskyrus pinigus, viską, netgi jausmų paklydimus. Tada visa, kas bus panašu į dorybę, ką ten ir kalbėti, visa, kas nebus aistra Plutui, bus laikoma baisiai juokingu dalyku. Teisingumas, jeigu toje šlovingoje epochoje išliks koks nors teisingumas, uždraus gyventi piliečiams, kurie nesugebės pralobti. O tavo žmona, Miesčioni, dorovingoji tavo antroji pusė, kurios teisėtas turėjimas sudaro tavo poeziją, pavers legalią santuoką nepriekaištingu begėdiškumu, jinai, mylinti ir budri tavo turtų skrynios sergėtoja, taps išlaikytinės idealu. Tavo duktė, subrendusi jau vaikystėje, svajos lopšyje parsiduodanti už milijoną, o tu pats, Miesčioni, praradęs poetiškumą labiau nei šiandien, net neturėsi už ką jos smerkti – nesisielosi dėl nieko, nes žmoguje esama dalykų,

kurie stiprėja ir klesti, kai kiti – menkėja ir nyksta. Įsiviešpatavus tokiems laikams, iš tavo vidaus tepaliks žarnynas! Šie laikai galbūt jau arti. Kas žino, ar jie jau neatėję ir ar tik mūsų storžieviškumas nebus vienintelė kliūtis, trukdanti įvertinti tą aplinką, kurioje gyvename.

O aš kartais jaučiuosi pajuokos vertu pranašu: žinau, kad neatrasiu savyje gailesčio, reikalingo gydytojui. Pasiklydęs tame niekingame pasaulyje, minios stumdomas, esu tarytum pervargęs žmogus, kuris atsigręžęs į praėjusių metų gelmę temato prarastas iliuzijas ir nusivylimą, o prieš akis – vien audrą, kuri nežada nieko naujo – nei patirčiai, nei kančiai. Vakare, kai tas žmogus pavogė iš lemties kelias malonias valandas ir, liūliuojamas popietinės ramybės, užmiršo – kiek įmanoma užmiršti – praeitį, patenkintas dabartimi ir susitaikęs su ateitimi, apsvaigęs nuo savo šaltakraujystės ir dendizmo, didžiuodamasis, kad nėra taip žemai puolęs, kaip prašaleiviai, galvoja sau, svajingai stebeilydamas į vinguriuojantį cigaro dūmą: „Bene man svarbu, kur eina šie žmonės?"

Berods būsiu nukrypęs, anot reikalą išmanančių žmonių, į antraeilius dalykus. Tačiau paliksiu šiuos puslapius, nes noriu pažymėti savo liūdesio gimimo laiką".*

Vietoj žodžio „liūdesys", ties kuriuo baigiasi ši apokalipsė, Bodleras iš pradžių buvo parašęs „pyktis". Šioje pataisoje, kurioje Ernestas Reno mėgino įžvelgti širdies pokyčius ir sąžinės graužatį, galbūt būtų protingiau pamatyti tik didėjantį nerimą, kurį paskutiniaisiais jo gyvenimo metais sustiprina visi poeto veiksmai ir netgi nedrąsūs mėginimai. Kuo labiau artinasi paralyžius ir mirtis, tuo labiau jį veikia nuolatinis energijos silpnėjimas. Tai patvirtina pyktis, virstantis liūdesiu, kuris galiausiai kasdieniame jo gyvenime užleidžia vietą nuolankumui. Be pykčio, yra dar vienas būdas priešintis nepagydomai ligai. Galbūt pyktį, padiktavusį kai kuriuos santykius, būtų galima išmesti iš pranašystės, kurią ką tik perskaitėme, kad ji įgautų tikrąją prasmę.

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 36–40.

Grožis visad būna keistas

Nors menas ir grožis pilnuose jo raštuose užima labai svarbią vietą, negalima sakyti, kad Bodleras tiesiogine prasme būtų buvęs estetas. Beje, ar ne jis pats pasirinko savo kritinių studijų rinkiniui pavadinimus: *Estetinės retenybės* bei *Estetinis šlamštas,* kurių paprastumas pakankamai įrodo, kad jis matė juose tik galimos estetikos fragmentus! Nors užbaigto estetikos traktato ir nėra, jis bent jau parodė tiek supratingumo ir įžvalgumo meno tema, kad būsimosios kartos pasijuto natūraliai atvestos patvirtinti savo pasirinkimo. Jis iš tikrųjų yra pirmasis prancūzų rašytojas, džiaugsmingai kalbėjęs apie meną.

Nuo vaikystės jo gyvenimas buvo paženklintas būtinu grožio troškimu – netgi būtų galima pasakyti, pavergtas grožio troškimo. Mažas berniukas, kokį jis prisimena buvus ir kokį vaizduoja savo *Žaisliuko moralėje,* jau elgėsi kaip aistringas diletantas. Bet visi vaikai yra godūs stulbinamų naujovių, tuo tarpu jaunuoliai greitai išmėgina ir ne tokias naivias retenybes ir ieško naujų. Taigi kad ir koks gyvas galėjo būti jo, dvidešimtmečio, gyvenimo bei malonumo troškimas, Bodleras išlieka vaikas, įsimylėjęs estampus, apie kuriuos kalbama pirmame eilėraštyje *Kelionė;* jis pasirašo lupikiškus vekselius, norėdamas nusipirkti graviūrų ir paveikslų. Menas, kaip ir poezija bei meilė, buvo jo gyvenimo dalis ir todėl – nepaisant daugybės kritikų, kurie, nors ir eikvodami tiek proto ir įžvalgumo, vis dėlto nepasitikėjo savim – jis visur ir visada, kalbėdamas apie meną ir grožį, išliko objektyvus.

„Netaisyklingumas, – rašo jis *Blyksniuose,* – tai yra netikėtumas, staigmena, nuostaba, yra esmingi ir charakteringi grožio bruožai“.* Neverta net kalbėti, kokio pasisekimo ši idėja susilaukia septyniasdešimtųjų metų pradžioje Malarmė, Rembo, Korbjero poezijoje, impresionistų tapyboje; bet Antrojoje Imperijoje, nepaisant romantizmo precedento, nepaisant Petruso Borelio ir Buzinjotų, tai dar nebuvo priimta idėja. Bodleras ją interpretuoja vienoje esė, parašytoje 1855 metais Naujuose Meno Rūmuose Montenio prospekte parodos atidarymo proga.

„Visi be vargo suvokia, kad jeigu žmonės, įpareigoti išreikšti grožį, taikytųsi prie prisiekusių profesorių taisyklių, grožis dingtų nuo žemės paviršiaus todėl, kad visi tipai, visos idėjos, visi pojūčiai susimaišytų į vie-

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai.* V., 1996, p. 21.

ną erdvią visumą, monotonišką ir beasmenę, neaprėpiamą kaip nuobodulys ir nebūtis. Įvairovė, gyvenimo *sine qua non** , būtų nutrinta nuo žemės paviršiaus. Tiesa yra tik tai, kad įvairialypėje meno produkcijoje visada yra kažkas nauja, kas niekada nepaklus mokyklinėms taisyklėms ir analizei! Nuostaba – vienas iš didžiausių malonumų, kurį suteikia menas ir literatūra, tai įvairovei pasitelkia netgi žmones ir pojūčius. „Profesorius – prisiekusysis", savotiškas tironas – mandarinas, man visada atrodo tarsi bedievis, tapatinantis save su Dievu.

Eisiu dar toliau, tai patinka per daug išdidiems sofistams, žinias įgijusiems iš knygų, ir, kad ir kokia subtili ir sunkiai išreiškiama būtų mano mintis, aš neprarandu vilties, kad man tai pavyks. „Grožis visada yra keistas". Aš nenoriu pasakyti, kad jis yra sąmoningai, šaltai keistas, nes tokiu atveju tai būtų monstras, nuriedėjęs nuo gyvenimo bėgių. Aš sakau, kad jis visada turi savyje truputį keistumo, naivaus, neišgalvoto, nesąmoningo keistumo, ir kad būtent dėl to keistumo jis tampa ypatingu Grožiu. Tai yra jo imatrikuliacija, jo charakteristika. Apverskite sakinį ir pasistenkite suvokti „banalų grožį"! Tad kaip tas keistumas, būtinas, prasiveržiantis, įvairus iki begalybės, priklausantis nuo sluoksnių, klimato, papročių, rasės, religijos ir menininko temperamento, gali kada nors būti valdomas, taisomas, pritaikomas utopinėms taisyklėms, suprantamoms kokioje nors mokslinėje planetos šventyklėlėje be mirtino pavojaus pačiam menui? Ta keistumo dozė, kuri sudaro ir apibrėžia individualumą, be kurio grožio nėra (tegul šio palyginimo tikslumas pateisina banalumą), mene yra tas pats, kas skonis ar prieskonis patiekaluose, patiekaluose, kurie skiriasi vieni nuo kitų tik savo naudingumo ar maistingosios materijos kiekio abstrakcija, tik „pojūčiu", kurį jie sukelia liežuviui".

Savo esė apie 1859 metų Saloną Bodleras, vėl patvirtindamas principą, kurį suformulavo prieš ketverius metus, mėgina užkirsti kelią galutinėms išvadoms, kurias būtų galima iš to padaryti:

„Aš ką tik kalbėjau apie menininkus, kurie stengiasi nustebinti publiką. Troškimas nustebinti ir būti nustebintam yra labai teisingas. *It is a happiness to wonder* – „laimė būti nustebintam"; bet taip pat: *it is a happiness to dream* – „laimė svajoti". Klausimo esmė, jeigu Jūs reikalaujate, kad aš suteikčiau titulą menininkui ar dailės mėgėjui, yra žinoti,

* Būtina sąlyga (*lot.*).

kokiais procesais norite sukurti ar pajusti nuostabą. Todėl, kad Grožis „visada“ stebina, būtų absurdiška manyti, kad viskas, kas stebina, „visada“ yra gražu. Vadinasi, mūsų publika, kuri yra keistai bejėgiška pajusti susimąstymo ar susižavėjimo džiugesį (menkų sielų požymis), nori būti nustebinta priemonėmis, kurios yra svetimos menui, ir paklusnūs menininkai prisitaiko prie jos skonio; jie nori ją priblokšti, apstulbinti, pritrenkti niekingomis apsukriomis gudrybėmis, nes žino, kad ji nesugeba žavėtis natūralia tikro meno taktika“.

Kalbant apie Grožį, būdingą Bodlerui, jis pats jį apibrėžė *Blyksniuose*. Be abejo, sumaniausi ir atidžiausi jo tyrinėtojai, šviesios atminties Žakas Krepė ir p. Žoržas Blinas, pastebėjo, kad tai nebuvo grynai asmeninis jo apibrėžimas ir kad jis atsirado dėl Edgaro Po įtakos. Bet yra žinoma, kad Bodleras teisėtai didžiavosi savo artumu Po, o dėl polinkio į melancholiją, kurio jis neperėmė iš nieko, galima pasakyti, kad tai, ką jis kalba apie grožį, nėra vien tik jo perskaitytų tekstų aidas:

„Radau Grožio – savojo Grožio – apibrėžimą. Tai kažkas aistringa ir liūdna, kažkas neapibrėžta, kas teikia erdvės vaizduotei. Jei norite, savo mintis pritaikysiu regimam objektui, pavyzdžiui, pačiam įdomiausiam visuomenės objektui, moters veidui. Žavingas ir dailus veidas, turiu omenyje moters veidą, yra toks, kuris vienu metu dvelkia goslumu ir liūdesiu, skleidžia melancholiją, nuovargį ir netgi sotį arba priešingai – aistrą, gyvenimo geismą, susiliejusį su atslūgstančiu kartėliu, tarsi atsiradusiu iš nevilties ir dėl išsižadėjimų. Paslaptis, sielvartas – taip pat Grožio bruožai.

Gražiam vyro veidui nebūtinas tas goslumas (savaime suprantama, žiūrint vyro akimis, galbūt kitaip atrodytų moteriai), kuris moters veide yra tuo didesnė pagunda, kuo melancholiškesnis veidas. Bet toks veidas taip pat spindi kažkuo aistringu ir liūdnu – dvasiniu alkiu, užgniaužtomis ambicijomis, kunkuliuojančiomis, bet nepanaudojamomis dvasios galiomis, kartais kerštinga nejautra (kadangi, kalbant šia tema, negalima pamiršti idealaus tipo dendžio), paslaptimi, nes tai vienas įdomiausių grožio bruožų, ir pagaliau (kad išdrįsčiau prisipažinti, koks modernus esu estetikos srityje) *Nelaime*. Nesakau, kad Džiaugsmas negalėtų susilieti su Grožiu, tik manau, kad jis – vienas iš prasčiausių jo komponentų, o Melancholija yra, taip sakant, jo šaunioji bičiulė, kadangi visiškai nesuvokiu (ar mano protas nebus užburtas veidrodis?) tokio Grožio, kur neatsispindi Nelaimė. Rem-

damasis, kiti pasakytų, – apsėstas tokių minčių, – sunkiai susilaikyčiau, nepriėjęs prie išvados, kad idealiausias vyriško Grožio tipas yra *Šėtonas* Miltono maniera".*

Kilnus aktoriaus menas

Kaip žaislas ar paveikslas, teatras irgi gali būti vienas iš pirmųjų grožio pažinimo instrumentų. Savo eilėraštyje proza *Pašaukimai* jis prabyla mažo berniuko lūpomis:

„Vakar mane nuvedė į teatrą. Dideliuose liūdnuose rūmuose, kurių gilumoje matosi dangus ir jūra, vyrai ir moterys, rimti ir taip pat liūdni, bet labai gražūs ir daug geriau apsirengę už tuos, kuriuos visur matome, kalba dainuojančiais balsais. Jie grasina vieni kitiems, maldauja, nusimena ir dažnai pasiremia ranka ant už diržo užkišto durklo. Ak, kaip visa tai gražu! Moterys daug aukštesnės ir daug gražesnės už tas, kurios laikosi pas mus, ir nors su savo didelėmis įdubusiomis akimis bei degančiais skruostais jos atrodo baisios, negali susilaikyti jų nemylėjęs. Baisu, norisi verkti, ir vis dėlto esu patenkintas... Ir tada, o tai yra dar keisčiau, tu nori būti taip apsirengęs, sakyti ir daryti tą patį, kalbėti tokiu pačiu balsu..."**

Susižavėjimas, kurį pats patyrė, pasiūlė Bodlerui vieną iš jam būdingų temų:

„Nebūtų nuostabu, – rašo jis *Žaisliuko moralėje*, – kad vaikas, kurį tėvai dažnai vedasi į teatrus tam, kad jis galėtų vienas toliau gėrėtis spektakliu ir lėlėmis, priprastų laikyti teatrą subtiliausia grožio forma".

Mano apnuogintoje širdyje rašo:

„Mažas būdamas svajojau tapti popiežium, bet karo popiežium, protarpiais aktoriumi.

Džiaugsmai, kuriuos man teikė šiedu regėjimai".***

Beveik galima stebėtis, kad savo intymiuose dienoraščiuose jis norėjo pripažinti tik „tris pagarbos vertas būtybes: dvasininką, karį ir

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 24, 25.

** Cit. iš: Charles Baudelaire. *Paryžiaus splinas*. V., 1995, p. 189.

*** Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p.105.

poetą" ir kad nepakėlė aktoriaus į šį rangą. Tačiau savo 1859 *metų Salone* užsipuola tuos, kurie daro „šventvagystę" užgauliodami „kilnų aktoriaus meną", o esė apie Gizą, sukurtoje tų pačių 1859 metų pabaigoje, rašo apie aktorę, kad „jeigu, viena vertus, ji primena kurtizanę, antra vertus, stovi šalia poeto", – o tai negali būti banalaus mandagumo frazė.

Pagyrūnėje, kur, kaip minėjome, Bodleras suteikė keletą savo paties bruožų poetui Samueliui Krameriui, jis daro iš šio ekscentriško personažo savotišką portretą-šaržą, kuriame išryškina mimetizmo ir pasipūtimo sugebėjimus, tai yra polinkį išdykauti ir vaidinti komediją:

„Vienas iš pačių natūraliausių Samuelio trūkumų buvo laikyti save lygų su tais, kuriais gebėjo žavėtis; perskaičius gražią knygą, jo nevalinga išvada būdavo: Štai kas yra pakankamai gražu, kad galėtų būti mano! Iš to galima suprasti: Taigi tai yra mano, – mus skiria tik brūkšnys.

Iš prigimties labai garbingas žmogus ir truputį niekšiškas, kai pramogauja, – sprendžiant iš temperamento, aktorius – jis pats sau vaidindavo nenusakomas tragedijas ar, tikriau pasakius, tragikomedijas.

Reikėtų gerai pamąstyti, ar jausdavosi apimtas linksmumo, bet šis žmogus mokėsi garsiai juoktis. Kai kažką prisiminus jo akių kamputyje sužibėdavo ašara, eidavo prie veidrodžio pasižiūrėti į save verkiantį. Jeigu kokia nors mergina, ištikta žiauraus ir vaikiško pavydo priepuolio, jam bakstelėdavo adata arba kišeniniu peiliuku, Samuelis gėrėdavosi peilio dūriu, o prasiskolinęs kokius varganus dvidešimt tūkstančių frankų, džiaugsmingai sušukdavo:

– Koks liūdnas ir apverktinas likimas genijaus, kurį įkyriai persekioja milijonas skolų!

Beje, tik nemanykit, kad jis nesugebėjo jausti tikrų išgyvenimų ir kad aistra tik įdrėksdavo jo epidermį. Būtų pardavęs paskutinius marškinius dėl žmogaus, kurį vos pažinojo, o pažvelgęs į kaktą ir ranką, pavadindavo jį artimu draugu... Jis būtų kovęsis dvikovoje dėl rašytojo ar menininko, mirusio prieš porą amžių. Buvo karštai tikintis, bet ir aistringas ateistas. Jam didelę įtaką darė visi menininkai, kuriuos studijavo, ir visos knygos, kurias buvo perskaitęs, tačiau, nepaisant šių artistinių gabumų, išliko originalus. Visada buvo švelnus, aikštingas žmogus, tinginys, siaubūnas, gudruolis, neišmanėlis, nevaleika, koketas Samuelis Krameris... Dėl draugo kraustėsi iš proto kaip dėl moters, mylėjo moterį kaip draugą. Visi geri jausmai paklus-

davo logikai, jis buvo išėjęs visų klastų mokslą, tačiau jam niekad niekur nesisekė, nes per daug tikėjo tuo, kas neįmanoma. Kas čia nuostabaus? Jis visada buvo tai besuvokiąs".

Kaip prieš Kramerio mimetizmą neprisiminsi šių Po eilučių, kurias Bodleras cituoja rašydamas apie aktorių Ruvjerą ir apie kurias sako, kad jos verčia jį "svajoti apie garsių aktorių meną": "Kai noriu sužinoti, kiek kas nors yra apdairus ar kvailas, kiek geras ar piktas, apie ką jis dabar mąsto, iš pradžių mintyse atkuriu jo veidą, paskui savąjį taip tiksliai, kaip įmanoma, o tada laukiu, norėdamas sužinoti, kokios mintys ir kokie jausmai rasis mano sieloje ar širdyje, tarsi norėčiau sulyginti ir suderinti su savo fizionomija".

Išvada iš jo pastabų apie Ruvjerą leidžia numanyti, kokį intelektualinį pasitenkinimą Bodleras pats būtų pasiekęs dramos mene, jeigu atsitiktinumas būtų lėmęs jam tapti aktoriumi, kuriam būtų pritikusios vaikiškos jo svajonės:

„Kai didis aktorius, mokantis savo vaidmenį, apsirengęs, nusigrimavęs stovi prieš veidrodį, bjaurus ar žavingas, gundantis ar atstumiantis, ir kai jis įdėmiai stebi tą naują asmenį, kuriuo keletui valandų turi tapti, iš to tyrinėjimo jis patiria išbaigtumo, savotišką atkričio magnetizmo jausmą. Tada magiška operacija baigta, objektyvumo stebuklas įvyksta, ir artistas gali ištarti „Eureka". Meilės tipažas ar siaubūnas, jis gali eiti į sceną".

TAI, KAS YRA TIKRA TIK KITAME PASAULYJE

Daug kalbėdamas apie Delakrua tapybą, Gizo piešinius ar Vagnerio muziką, apie savo poetinį meną, jis mums atskleidė nedaug paslapčių. Ta tema antrojo bei trečiojo *Piktybės Gėlių* leidimų pratarmės juodraščiai parodo jį nebylų arba linkusį pajuokauti. Pavyzdžiui, ten skaitome:

„Tegul poezija jungiasi su tapybos, virtuvės ir kosmetikos menais savo gebėjimu išreikšti bet kokias švelnumo ar kartėlio, palaimos ar siaubo emocijas, sujungiant tam tikrą daiktavardį su tam tikru būdvardžiu, panašiu ar priešingu; „kaip remdamasis mano principais ir naudodamasis mokslu, kurį aš apsiimu jam išdėstyti per dvidešimt pamokų, bet kuris žmogus sugebės sukurti tragediją, kuri nebus la-

biau nušvilpta nei bet kuri kita, ar sueiliuoti būtino ilgumo poemą, tokią nuobodžią kaip bet kuri žinoma epinė poema".

Norint išgirsti Bodlerą kalbant apie savo meną, reikia vėl grįžti prie jo užrašų ir susirašinėjimo. Straipsnio, parašyto 1855 metais, apmatuose jis pateikia labai apibendrintą, tačiau labai asmenišką apibrėžimą:

„Poezija yra tai, kas realiausia, tai, kas yra visiškai tikra tik „kitame pasaulyje".

1860 metų vasario 18 d. laiške Liono kritikui Armanui Fresui jis pritaria palankiai nuomonei, kurią pastarasis ką tik pareiškia apie Sulari sonetus, bei savo ruožtu taip pagiria sonetą, – galbūt ne tiek dėl to, kad išreikštų ypatingą prielankumą tokio pobūdžio poemai, bet jausdamas priešiškumą ilgiems aleksandrinams, kurių daugžodžiavimo ir tauškalų baiminasi, ir nors, beje, kai kurios iš jų jam pavyko, jis nėra jomis patenkintas. „Todėl, kad forma yra nenatūrali, – sako jis, – mintis skleidžiasi intensyviau". Ir priduria: „Sonetui tinka viskas: bufonada, koketiškumas, aistra, svaičiojimai, filosofinė meditacija. Jame yra metalo ir gerai apdoroto mineralo grožio. Ar pastebėjote, kad lopinėlis dangaus, kurį matote pro langą tarp dviejų siaurų kaminų, dviejų uolų ar pro arkadą ir t. t., suteikia stipresnį begalybės pojūtį nei plati panorama, atsiverianti nuo kalno viršūnės? Kalbant apie ilgus eilėraščius proza, mes žinome, kokio vertinimo jos nusipelno; tai priemonė tų, kurie nesugeba parašyti trumpų.

„Viskas, kas reikalauja daugiau, nei žmogus gali sukoncentruoti į poetinę formą, nėra „eilėraštis proza".

Įvairios būsenos, žinomos iš daugelio Bodlero eilėraščių proza, rodo kantrų ir varginamą kūrybinį darbą, kurį nudirbti jis dažnai turėdavo prisiversti. Bodleras nėra lyros virtuozas. Jaunasis Baresas buvo teisus, sakydamas, kad „į sunkias eiles jis įdėdavo nuostabios prozos". Kai gražios eilės skamba jo sieloje, jis jas užrašo:

„Tu purvą savo man davei, aš paverčiau jį auksu", – bet jam ne visada pavyksta įrašyti eilutę ten, kur turėtų būti jos vieta. Kartais tik vargais negalais pavyksta išlaikyti saiką ir rimą ir netgi suvaldyti juos tik įsigilinus į tautologiją (ypač pirmame *Šokančios gyvatės* posme). Beje, tai neturi reikšmės tuomet, kai patyrę poetai, tokie kaip jo bičiuliai Gotjė ir Banvilis, beveik neturi mums ką pasakyti, o tai, ką mums kalba Bodleras, beveik visada priverčia suklusti ir sujaudina.

1855 metų balandžio 5 dieną pasakodamas motinai apie piniginius rūpesčius, dėl kurių praranda būstą, jis sušunka:

„O juokingumo viršūnė, kad tarp tų nepakeliamų mane sekinančių sukrėtimų dar rašau eiles, dirbu mane labiausiai varginantį darbą".

Išvakarėse, prieš pasirašant sutartį dėl *Piktybės Gėlių*, 1857 metų gegužės mėnesį jį raginančiam savo leidėjui ir bičiuliui Pulė-Malasi, jis rašo:

„Aš grumiuosi su trisdešimčia nebaigtų eilėraščių, silpnų, blogai parašytų, prastai surimuotų. Nejaugi manote, kad turiu Banvilio patirtį?"

Įkvėpimas, sako jis, aplanko tik retkarčiais. 1857 metų gruodžio trisdešimtą, praslinkus keturiems mėnesiams po to, kai buvo pasmerkti šeši jo eilėraščiai proza, jis rašo Malasi:

„Ar žinote, kad nutariau visiškai paklusti nuosprendžiui ir parašyti šešis naujus eilėraščius proza, daug gražesnius nei atmestieji. Bet kada ir vėl mane pagaus poetinė nuotaika?"

Būdamas tokios nuotaikos abejoja tuo, ką ji jam įkvepia. 1859 metų birželį matome jį Žanui Moreliui, *La Revue française* redaktoriui, siūlantį eilėraštį proza, pavadintą *Paryžietiškos šmėklos*, ir be entuziazmo komentuojantį eiles:

„Viskas, ką apie tai manau, yra tai, kad vargas, kurį per jas patyriau, visiškai neatspindi jų kokybės; tai pirmas naujos serijos, kurią noriu pamėginti, numeris, ir aš labai bijau, kad paprasčiausiai man pavyko peržengti ribas, nubrėžtas Poezijai".

Šmėklų kokybe jis taip abejoja, kad prieš atiduodamas šį kūrinį antrajam *Piktybės Gėlių* leidimui, pavadinęs jį *Septyniais Seniais*, dar taisys.

Ir priešingai, 1860 metų kovo mėnesį revanšuodamasis energingai gina dvi savo poemas (*Meilė melui* ir *Paryžietiškas sapnas*) nuo Alfonso de Kalono, *La Revue contemporaine* redaktoriaus, reikalavusio pataisymų:

„Deja! Jūsų kritikai tikrai kimba prie žodžių, ketinimų, minčių, kurios man atrodė pačios geriausios".

Ir paaiškinęs savo žodžių pasirinkimą, vietą bei metaforų nuoseklumą, priduria:

„Patikinu Jus, kad visa tai buvo labai ilgai dėliojama".

Bet toks pasitikėjimas savimi jam nėra būdingas. Dviem eilėraščiais proza, kuriuos laiko užbaigtais, jis niekad nebus patenkintas! Netgi atmesdamas de Kalono pastabas, atvirai pasisako Malasi, kad dvidešimt penki nauji eilėraščiai, kuriuos jau perdavė antrajam *Gėlių* leidimui, neatrodo užbaigti:

„Aš ką tik perskaičiau tuos dvidešimt penkis eilėraščius, juose vis dar yra sunkių vietų ir prasto stiliaus... Ką Jūs manote apie du paskutinius pirmojo *Šmėklos* soneto tercetus?“

Tačiau kad ir būdamas reiklus pats sau, tegu ir sutikdamas, o kartais ir pasiginčydamas su leidėjais bei žurnalo redaktoriais dėl siūlomų tekstų, Bodleras neleidžia, kad jie taisytų jo rankraštį. Kritika – tebūnie. Cenzūra – ne. Šiuo atžvilgiu niekas negalėtų geriau apibūdinti jo elgesio, kaip laiškas, kurį 1863 metų birželio 20 dieną adresavo Žervė Šarpantjerui, *La Revue nationale* redaktoriui, priėmusiam du jo eilėraščius proza:

„Pone, aš ką tik perskaičiau abu eilėraščius (*Gundymai* ir *Dorotėja*), įdėtus į *La Revue nationale.* Radau neįprastų pakeitimų. Būtent todėl, Pone, taip vengiu laikraščių ir žurnalų.

Aš Jums pasakiau: „Išmeskit „visą gabalą“, jeigu nepatinka „vienas kablelis“, bet neišbraukit kablelio; jis ten turi būti“.

Visą gyvenimą praleidau mokydamasis sudarinėti sakinius ir sakau nebijodamas būti išjuoktas, kad tai, ką atiduodu spaustuvei, yra „visiškai užbaigta“.

Nejaugi tikrai manote, kad pasakymas „jos kūno formos“ yra lygiavertis pasakymui „jos tiesi nugara ir smailios krūtys“? Ypač kai kalbama apie juodąją rytų pakrančių rasę.

Ir nejaugi manote, kad sakyti, jog „vienuolikos metų“ mergina yra „subrendusi“ – tai „amoralu“, kai žinoma, kad Aiša (negrė, gimusi tropikuose) buvo dar jaunesnė, kai ją vedė Mahometas?

Pone, aš trokštu nuoširdžiai Jums padėkoti, kad taip gerai mane priėmėte, „bet aš žinau, ką rašau“ ir rašau tik tai, ką mačiau“.

„Jeigu būčiau buvęs laiku perspėtas, būčiau galėjęs išbraukti visą gabalą“.

Iš tikrųjų šis labai svarbus laiškas buvo šiek tiek pagyrūniškas, nes jeigu Bodleras nebūtų davęs leidėjams nieko, kas parašyta paskubomis, negali būti, kad savo darbu būtų buvęs nepatenkintas. Iki sutarties pasirašymo ir netgi po to jis abejoja, peržiūri savo tekstus iš naujo ir juos taiso.

Kiekviena nauja publikacija jam suteikia progą taisyti. Viskas arba beveik viskas iš to, kas išeina iš po jo plunksnos, jam atrodo ne visai užbaigta. Bodleras – tai Sizifas rašytojas.

Ir priešingai, kad ir kaip paskubomis būtų pareikštos pretenzijos, kurias jis išsako savo laiško Šarpantjerui pabaigoje, jos nėra labai ka-

tegoriškos. Bodleras turi teisę pasakyti žinąs, ką rašo. Jis tai žino geriau nei kas nors kitas, nes iš kelių temų, kurias pasirenka, nėra nieko, kas neitų iš jo vidaus arba – turint galvoje Po, – ko jis nebūtų asimiliavęs sisteminiu kraujo perpylimu.

Fernanui Denuajė, kuris 1885 metais labai prašo jo dalyvauti kolektyviniame rinkinyje apie Fontenblo ir jo mišką, jis tegali pasiūlyti asmeninių pojūčių ar visai miesčioniškų eilėraščių. Išskyrus keletą egzotiško pobūdžio eilėraščių proza, jo kūryboje beveik nėra gamtos. Jam nelabai rūpi pastoralės, ir jis netrunka apie tai pranešti p. Denuajė:

„Mano mielas Denuajė, Jūs prašote manęs eilėraščių apie „Gamtą", ar ne? Apie girias, didžiulius ąžuolus, žalumą, vabzdžius ir, žinoma, apie saulę. Bet juk Jūs puikiai žinote, kad aš nesugebu graudintis dėl augalų ir kad mano siela priešinasi šiai keistai naujajai religijai, kuri visad turės, man taip atrodo, kiekvienai dvasingai būtybei, net nežinau, kaip pasakyti, kažką *shocking*. Niekad nepatikėsiu, kad „dievų dvasia gyvena augaluose", o jeigu ji ten ir gyventų, aš nelabai ja domėčiausi ir savąją vertinčiau daug labiau nei pašventintų daržovių dvasią. Aš visada netgi maniau, kad „gamtoje", žydinčioje ir atsinaujinančioje, yra kai kas begėdiška ir sielvartinga. Visiškai neturėdamas galimybės Jūsų patenkinti pagal griežtai apibrėžtus programos terminus, siunčiu Jums du poezijos gabalėlius, išreiškiančius beveik visas svajones, kurios mane įkyriai persekiojo prieblandų valandomis.* Miško gelmėje, apgaubtas tų skliautų, primenančių zakristijų ir katedrų skliautus, mąstau apie nuostabius mūsų miestus, ir stebuklinga muzika, vilnijanti viršūnėmis, man primena žmonių aimanų atgarsius".

Matėme Bodlerą išsakant mintį, kad grožis gali būti tik keistas, kad mene negali būti grožio be nuostabos. Jo poezija išryškina tą patį principą. Nekreipiant dėmesio į epiteto „skandalingas" reikšmę, kurią jam suteikia etimologija, galima pasakyti, kad Bodlero poezija buvo sąmoningai skandalinga: parašyta norint nustebinti.

1852 metais jis rašo Teofiliui Gotjė, kurio padedamas tikisi įteikti žurnalui *La Revue de Paris* kelis eilėraščius iš būsimųjų „Piktybės Gėlių":

„Stipriai mane paglobok. Jeigu prieš šią poeziją per daug neburbės, duosiu dar „ryškesnės".

* Kalbama apie du eilėraščius proza: *Ryto prieblandą* ir *Vakaro prieblandą*.

„Ryški“ poezija: tas pats terminas kartojasi jo laiške Malasi dėl *Piktybės Gėlių*, kurių rankraštis tuoj bus atiduotas spausdinti:

„Mes turime sudaryti tomą, kuriame būtų vien tik geri dalykai: medžiaga, kurios, atrodytų, yra daug ir kuri būtų labai ryški, iš tikrųjų yra nedaug“. (1856 m. gruodžio 9 d.)

Taip pat tebesirūpinama eilėraščiais, skirtais antrajam rinkinio leidimui papildyti:

„Aš dirbu prie *Piktybės Gėlių*. Po kelių dienų gausite pluoštą [naujų eilėraščių] ir paskutinį gabalą, arba epilogą, skirtą Paryžiaus miestui, jis nustebins ir Jus, jei tik vykusiai užbaigsiu (pompastiškais tercetais)“. (Laiškas Malasi, 1860 m. birželis)

Bet Bodleras to epilogo niekad taip ir neužbaigė.

VISAD BŪK POETU

Kilnia idėja, kaip Bodleras įsivaizdavo poeziją, galima paaiškinti tai, kad, nepaisant begalės pastangų, jis parašė tik vieną eilėraščių tomą. Kaip ir Malarmė, jį paralyžiavo tobulybės siekis.

Jau iš pat pradžių kūryboje poezijai jis skyrė pirmą vietą. Jam buvo vos 25-eri, kai 1846 m. savo *Patarimuose jauniems literatams* pranašavo jai tolimą ateitį:

„Tiems, kurie sėkmingai atsiduoda ar yra atsidavę poezijai, patariu niekad jos neapleisti. Poezija yra vienas iš menų, kuris daugiausia duoda; bet tai yra savotiškas investavimas, kurio procentus, ir labai didelius, gauni daug vėliau.

Aš drąsiai stoju prieš pavyduolius, mininčius gerus mano eilėraščius, kurie sužlugdė kokį nors leidėją.

Moraline prasme poezija taip aiškiai nubrėžia liniją tarp aukščiau ir žemiau stovinčių sielų, kad pati miesčioniškiausia publika neišvengia šios despotiškos įtakos. Pažįstu žmonių, kurie skaito Teofilio Gotjė feljetonus tik todėl, kad jis parašė „Mirties komediją“; be abejonės, jie nejaučia viso šio kūrinio grožio, bet žino, kad jis yra poetas.

Tai argi kelia nuostabą tai, kad bet koks sveikas žmogus nevalgęs gali išbūti dvi dienas, o be poezijos, – nė vienos?

Menas, kuris patenkina patį didžiausią poreikį, visada bus labiausiai gerbiamas“.

Gyvenimas pasistengs išsklaidyti šią iliuziją. Mirtinai įžeistas Bodleras šauks apie tai 1866 metų vasario mėnesio laiške: „Prancūzijai tikra poezija kelia pasišlykštėjimą". Čekis, kurį jis 1846 metais gavo už savo dar neišleistas eiles, kada nors turėjo būti apmokėtas, bet tai įvyko per vėlai: tą sumą su procentais pasiėmė leidėjas Mišelis Levi.

Tačiau poezija, gerbiama publikos ar ne, buvo Bodlerui įstatymas. *Mano apnuogintoje širdyje* po dvidešimties nusivylimo metų, tuomet, kai užplūsta baisios nelaimės nuojauta, jis apie tai liudija su tokia pat meile kaip ir anksčiau:

„Iš visos žmonių giminės dideli tėra poetas, kunigas ir kareivis. Dainuojantis žmogus, žmogus, kuris aukoja ir aukojasi pats".*

„Visados būk poetas, netgi prozoj".**

„Visados poetas", nes Bodlero sukurta poezijos koncepcija atskleidžia universalumo, kuris mūsų amžiuje yra suprantamas, tačiau prieš šimtą metų nebuvo taip paprastai pripažintas, charakterį. *Piktybės Gėlių* proceso išvakarėse Sent Bevas, norėdamas padėti Bodlerui apsiginti, teigia, kad „poezijoje viskas leistina", kad Lamartinas rašė apie dangų, Hugo – apie žemę ir ne tik apie žemę, Lapradas apie miškus, Miusė apie aistrą, Gotjė apie Ispaniją ir jos spalvas, kiti apie šeimą, kaimo gyvenimą ir kad tokiu būdu temas, kurias lietė, įkvėpė vienintelės jam prieinamos aplinkybės. Žinoma, juridine prasme argumentas nebuvo labai rimtas ir Sent Bevas, be abejo, nieko iš to nesitikėjo, tačiau bent jau laikė natūraliu dalyku pamaloninti publiką, kuri pageidauja, kad kiekvienas rašytojas turėtų savo žanrą.

Bodleras mano priešingai: tikram menininkui, dailininkui ar poetui nėra temų, kurių jis negalėtų imtis. Jis tai vaizdingai išsako trumpoje studijoje apie Hugo:

„Tas, kuris nesugeba nutapyti rūmų ar lūšnų, švelnumo ar žiaurumo, jausmų, prisirišimo prie šeimos ir visuotinio gailestingumo, augalo grakštumo ar architektūros stebuklų, viso to, kas švelniausia, ir viso to, kas siaubingiausia, intymaus jausmo ar išorinio kiekvienos religijos grožio, bet kokios tautos moralinio ir fizinio veido, visko, nuo matomo iki nematomo, nuo dangaus iki pragaro, sakau, kad tas nėra tikras poetas plačiausia šio žodžio prasme iš Dievo malonės. Apie vieną Jūs sakote: tai „intymus" poetas arba šeimyninis poetas;

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 82.

** Ten pat, p. 120.

apie kitą: tai meilės poetas; o dar apie kitą: tai šlovės poetas. Bet kokią teisę turite taip apibrėžti talento galimybes? Ar norite pasakyti, kad tas, kuris apdainavo šlovę, nesugeba apdainuoti meilės? Taip sumenkinate visuotinę žodžio „poetas" reikšmę. Jeigu tenorite, kad būtų sužinotos aplinkybės, kurios nepriklauso nuo poeto, „iki šiol" įkalinusios jį profesijoje, aš visada manysiu, kad kalbate apie vargšą poetą, ne visai poetą, kad ir koks patyręs jis būtų savo srityje".

Keistas įspėjimas

Kalbėdamas apie save, *Piktybės Gėlių* autorius tokio priekaišto išvengia. Nors tepaliko vienintelį eilėraščių rinkinį, neįmanoma čia peržvelgti visų jo temų. Skirtingai nei antrarūšiai poetai, kurių kiekvieną knygą vienija ta pati tema ir kurios jie stropiai laikosi, Bodlero asmenybė imponuoja skirtingais elementais, kuriuos jis sukuria. Jo *Piktybės Gėlės* – ne toks užbaigtas kūrinys kaip intymus poeto dienoraštis, ypač jautrus ir atskleidžiantis jo emocijas, nors jis tam paaukojo savo gyvenimą. Sent Bevas, kuris, beje, nesugebėjo objektyviai įvertinti *Piktybės Gėlių* reikšmės, puikiausiai pripažino jų prigimtį. Perskaitęs rinkinį, jis Bodlerui pasakė: „Mano vargšas vaikeli, turbūt daug kentėjote".

Kad ir nepripažinta, kančia pastebima kiekviename Bodlero eilėraščio proza filigrane. Buvo suskaičiuota, kad „praraja" jo knygoje paminėta aštuoniolika kartų, lyg jis būtų nujautęs galvos svaigulį, versiantį svirduliuoti ir griebtis už baldų tarsi per daug įkaušusį žmogų, kuris viešbučio kambaryje Briuselyje jį užklups po kelerių metų. Visi jo sekėjai mintinai žino pranašišką užrašą iš *Mano apnuogintos širdies*, kur likus penkeriems metams iki mirties poetas rašo apie savo gyvenimo pabaigą:

„Dvasiniame gyvenime, kaip ir fiziniame, visad jaučiau bedugnę – ne tik miego bedugnę, bet ir veiklos, sapno, prisiminimų, geismo, graužaties, atgailos, grožio, skaičiaus etc.

Džiaugsmingai ir pasibaisėdamas puoselėjau savo isteriją. Dabar aš nuolat apsvaigęs, o šiandien, 1862 metų sausio 23 dieną, buvau keistai įspėtas – palietė mane silpnaprotystės sparnas".*

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 116.

Sakoma, kad tas „keistas įspėjimas“ nepasakė jam nieko nauja, ko dar nebūtų žinojęs. Galbūt sonetą *Praraja* jis ir parašė gavęs tą įspėjimą; šiaip ar taip, poema apie *Nebūties skonį* pasirodė po trejų metų. Štai ir vienas, ir kitas:

Nebūties skonis

Niaurusis protas, kažkada įsimylėjęs kovą,
Viltis, kurios pentinas kursto tau kaitrumą,
Tavęs apžergt nebeįstengia. Gulkis be drovumo,
Arkly senasis, koja tavo vis kur nors užkliūva.

Nurimk, širdie. Miegoki savo miegą grubų.

Nugalėtasis šlubas prote! Tau, senas marodieriau,
Jau meilė nebeturi skonio – it pašnekesys.
Sudie, varinės dainos, fleitos spangesy!
Negundykit, džiaugsmai, tamsios ir pasipūtusios širdies!

Ir mylimas pavasaris kitaip kvepėt pradės.

O Laikas ryja vis mane minutė po minutės
Kaip slenkantis sniegynas stangrų kūną.
Stebiu iš aukštumos apvalų gaublį liūdną,
Jame neieškau prieglobsčio tarsi kalnų pirkutėj.

Lavina, ar tu nori krisdama numest mane į žūtį?

Praraja

Turėjo savo prarają Paskalis, ji su juo judėjo,
Deja! Bedugnė viskas – veiksmas, geismas, svajos,
Ir žodis. Man plaukai tuoj stojas
Kiekvieną kart, kai pajuntu praskriejant baimės vėją.

Aukštai, žemai, visur. Gelmėj išsivagos
Tyla, erdvė baisi ir grobianti, naktų
Dugne rūstusis Dievas visa žinančiu pirštu
Įvairiaspalvį siaubą piešia, ir be atvangos.

Bijau aš sapno taip, kaip bijoma skylės,
Pilnos tuščios grėsmės – kur ji nuvest galės?
Visuos languos aš tematau vien begalybes...

Ir mano protas nuolatos apglumęs
Pavydžiai ilgis nebūties nejausmingumo.
– Ak! Neišeis iš ten nei Skaičiai, nei Būtybės!

Aš norėčiau nebemiegoti

Išties, teigdamas žurnalo redaktoriui: „Aš rašau tik apie tai, ką mačiau", Bodleras nesigiria. Prabėgančio laiko persekiojimas nėra tik paprasta poetinė banalybė, lamartiniškos drovaus ir senatvės sulauksiančio poeto kalbos. Jis ir vėl kartojasi intymiuose užrašuose, *Mano apnuogintoje širdyje, Blyksniuose:*

„Sako, kad man trisdešimt metų, bet jei aš tris minutes išgyvenau per vieną, ar nebus man devyniasdešimt?"*

Ir iš tikrųjų Briuselyje, būdamas keturiasdešimt penkerių, su žilų plaukų vainiku jis atrodo kaip senis.

Laiko persekiojimas? *Paryžiaus spline* jis vadinasi *Dvigubu kambariu*:

„Šiame ankštame pasaulyje, kur tiek daug kas kelia šleikštulį, vienas vienintelis daiktas man šypsosi: tai opiumo bonkutė, sena ir gąsdinanti draugė; kaip visos draugės, deja! derli glamonėjimų ir išdavysčių.

O! Taip! Laikas vėl pasirodė; jis dabar viešpatauja suvereno teisėmis. Su šiuo šlykščiu seniu grįžo visa jo demoniškų palydovų eisena: Atminimai, Gailesiai, Mėšlungiai, Baimės, Košmarai ir Neurozės.

Aš užtikrinu jus, kad sekundės dabar tvirtai ir iškilmingai akcentuojamos, ir kiekviena jų, trykšdama iš laikrodžio, šaukia: „Aš esu Gyvenimas, nepakeliamas, nepermaldaujamas Gyvenimas!"

Yra tik viena sekundė žmogaus gyvenime, kurios užduotis – paskelbti gerą naujieną, *gerąją naujieną*, sukeliančią neišaiškinamą baimę kiekvienam.

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 33.

Taip, Laikas viešpatauja; grįžo brutalioji diktatūra; ir jis mane varo, badydamas dvišakiu akstinu, lyg aš būčiau jautis. „Tad nuo! Į dešinę, asile! Gyvenk tad, prakeiktasis!“*

Laiko persekiojimas? *Piktybės Gėlėse* jis juntamas visur; eilėraštyje *Moesta et errabunda:*

Kaip jūs toli, kvapnieji rojai...

Priešuose:

O skausme, skausme! Laikas ryja būtį.
Tamsusis Priešas mūsų širdį ėda,
Stiprėja, auga, siurbdamas mums kraują.

Bokšto laikrodyje:

Laikrodi! Niūrusis dieve, nejautrus, baisiausias,
Kurio mums pirštas graso, sako: „Atsimink!“
Tuoj virpantys Skausmai įsmigs kaip taikinin
Į tavo širdį, pilną pikto siaubo.

Pabėgs link horizonto begaruojąs Malonumas
Taip, kaip lengva silfidė gilumon kulisų,
Kiekvienas mirksnis palaimingai ryja tave visą,
Tuos gabalus, ką davė amžius žmogui kiekvienam.

Tris tūkstančius šešissimtkart per valandą Sekundės
Vis šnibžda: „Atsimink!“ – Vylinga ir greita
Tau sako vabzdžio balseliu Dabar: – Esu aš Kitada,
Ir tavo būtį pripūčiau sava triūba. Ko skundies?

Remember. „Atsimink“, švaistūne. Es to memor. Aš nelauksiu.
(Visom kalbom manasis metalinis balsas kalba vienas.)
Minutės, o išdykėli mirtingas – gyslinės uolienos,
Kurių nereik išmest, neišsijojus viso aukso.

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Paryžiaus splinas*. V., 1995, p. 25–27.

„Tu atsimink", jog Laikas – toks gobšus lošėjas,
Kurs laimi nesukčiaudamas, tuoj pat. Toksai įstatymas.
Diena trumpėja, o naktis ilgėja. Matom mes:
Bedugnė visada ištroškusi, o klepsidra tuštėja.

Tuoj, tuoj ir Dieviškasis Atsitiktinumas atkaklus
Arba aukšta Dievybė, tavo nekaltoji sutuoktinė,
Ar Atgaila, tai užeiga tavoji paskutinė!
Arba visi kartu ištars: – Mirk, sens baily! Jau per vėlu.

Laiko persekiojimas, nerimas, slegiantis poetą taip, kad jis nedrįsta atplėšti savo laiškų, galų gale turėjo sujungti visas įmanomas fizinio ir moralinio žlugimo apraiškas. Be vargo Bodlero kūryboje galima rasti turtingiausią baisios nelaimės leksiką. Išdraskytos širdys, bespalvės lūpos, bedančiai žandikauliai, supuvę kūnai, puolusios sielos, pūlių maišai, įskilusios sienos – nėra tokio sielvarto, kurio jis nevaizduotų. Keturi eilėraščiai iš *Piktybės Gėlių* (*Maita, Pomirtinės graužatys, Laimingas numirėlis, Kelionė į Siterą*) primena galutinį suirimą. *Įskilęs varpas* rodo pavojingai sužeistą sielą. *Lošimas* ir *Senutės* vaizduoja sukriošusias pabaisas, kurios „kažkada buvo moterys". *Kančioje* aprašomas Ropsas, vietoj atelje pasirinkęs Teisminės medicinos institutą.

Net miegas neišvaduoja Bodlero nuo žlugimo jausmo. Vieną dieną pabudęs jis aprašo tokį košmarą:

„Žlugimo simptomai. Milžiniški pastatai, pelazgiški, vienas ant kito. Butai, kambariai, „šventyklos", galerijos, laiptai, belvederiai, žibintai, fontanai, skulptūros. „Įtrūkimai, plyšiai". „Drėgmė", kylanti iš vandens telkinio, esančio šalia dangaus. Kaip perspėti žmones, tautas? Perspėkim į ausį pačius protingiausius.

Aukštai aukštai subraška kolonos, ir abu jos galai sujuda. Dar niekas nesugriuvo. Negaliu rasti išėjimo. Nusileidžiu, vėl užkopiu. „Bokštas. Labirintas. Aš niekaip negaliu išeiti. Visą laiką gyvensiu pastate, kuris tuoj virs griuvėsiais, pastate, kuriame plinta paslaptinga liga". Tyliai, norėdamas save pralinksminti, skaičiuoju, ar milžiniška akmenų, marmuro, statulų, sienų masė, kuri tuoj subyrės, bus labai subjaurota gausybės smegenų, žmonių kūnų ir sutrupintų kaulų. Sapnuodamas matau tokius siaubingus dalykus, kad kartais norėčiau nebemiegoti, jeigu būčiau įsitikinęs, kad per daug nepervargsiu".

Poezijos tikslas yra tik ji pati

Du kartus Bodlero kūryba buvo paduota į teismą. 1857 metų rugpjūtį prokuroras Pinaras priekaištauja *Piktybės Gėlėms*, kad jos nusižengia viešajai ir religinei moralei, o šeštieji administracinio teismo rūmai pritaria jam, pasmerkdami knygoje vaizduojamų „pražūtingų paveikslų“ poveikį. 1868 metų gegužės mėnesį, praėjus aštuoniems mėnesiams po poeto mirties, būtent Lilio administracinis teismas liepia sunaikinti paskutinį Bodlero kūrinį, kurį jis buvo ištaisęs, ploną knygelę *Nuolaužos*, kurią Briuselyje išleido Pulė-Malasi ir kurioje yra šeši eilėraščiai iš *Gėlių*, pasmerkti 1857 metais. Beje, persekiojama ar ne, Bodlero kūryba nuolat būdavo cenzūruojama jo amžininkų. Nuo 1843 metų, kai Bodleras, būdamas dvidešimt dvejų metų, dar buvo niekam nežinomas rašytojas, jo kūrinius atmesdavo vyriausieji laikraščių redaktoriai, bijantys prarasti prenumeratorius. Bet atmesti straipsniai vis dėlto nebuvo tokie, kad rašytojas negalėtų rodyti savo motinai; vieną dieną jis jai parašė:

„Būk maloni, perskaityk šį rankraštį, kuris yra užbaigtas ir kuriame nedaug taisytinų dalykų. Šįryt atsiėmiau jį iš vieno laikraščio (*La Démocratie*), kuris jį atmetė dėl amoralumo, bet puiku tai, kad jis labai nustebino žmones ir kad jie suteikė man garbę ir paprašė parašyti kitą“.

Po dvidešimt vienerių metų, 1864-aisiais, jaunas pedagoginės mokyklos studentas Eduaras Le Bušė, *La Revue libérale* vyriausiasis redaktorius, imdamas savo leidiniui keletą Bodlero eilėraščių proza, rengiasi padaryti „būtinus“ pataisymus ir rimtai paaiškina savo bičiuliui Tenui, kad žurnalas negali toleruoti „sadistinių priemonių“, kurias p. Floberas ir p. Bodleras vartoja savo kūryboje.

Tačiau Bodleras toli gražu niekad nesistengė pažeisti papročių. Nors ir nesibodėjo nuostabos efektų („grožis yra keistas“), palaidos literatūros prieskonis jam buvo svetimas. Patys aistringiausi jo eilėraščiai nepritampa prie sadistinės literatūros, jis nepataikauja, kaip pats sako, pikantiškiems XVIII amžiaus kūriniams; tai rodo vienas iš jo laiškų Pulė-Malasi, kuriame 1865 metų spalį jis prašo duomenų apie Sent Bevą:

„Jūs būtumėt labai malonus, jeigu atsiųstumėt man keletą pastabų, pasakydamas, kokia yra vieno *Žiustinos* egzemplioriaus kaina ir kur

dabar galima ją rasti; taip pat *Afrodičių*, *Įsikūnijusio velnio* kainą, ir kokios, Jūsų nuomone, yra moralinės bei literatūrinės kitų nešvankybių, tokių kaip Mirabo ar Retifo produktai, savybės".

Kokią velniavą ponas Bodleras nori padaryti su šiuo šiukšlių paketu? Ponas Bodleras yra pakankamai genialus, kad nagrinėtų nusikaltimą savo paties širdyje. Ši pastaba yra skirta vienam didžiam vyrui, kuris mano, kad gali to ieškoti tik kituose.

Bet vienas dalykas yra įžeisti viešąją moralę, o kitas – leistis, kad ji iš tavęs tyčiotųsi. Bodlero išvados apie moralės ir meno santykį labai aiškios: kurti meną visada moralu, nes tai sužadina grožio troškimą, poetas ir romanistas turi tik moralizuoti; jie yra kūrėjai, o ne teisėjai. Savo *Naujose pastabose apie Edgarą Po*, išleistose 1857 metais, kuriomis, kad ir kaip keista, Bodleras bus toks patenkintas, kad pažodžiui jas atkartos 1859 metais; rašydamas studiją apie Gotjė, jis išskiria su menu susijusius moralės paklydimus:

„Žmonių minia įsivaizduoja, kad poezijos tikslas yra koks nors mokymas, kad ji turi čia stiprinti sąmonę, čia tobulinti papročius, čia galų gale parodyti tai, kas yra naudinga... Poezijos iš didžiosios raidės, kai norima nors kiek pasinerti į save, įsiklausyti į savo sielą, prisiminti entuziastingus atsiminimus, tikslas yra tik ji pati; ji negali turėti kitų tikslų, ir joks eilėraštis nebus toks didingas, toks kilnus, tikrai vertas eilėraščio vardo, išskyrus tą, kuris buvo parašytas tik iš malonumo rašyti.

Aš nenoriu pasakyti, kad poezija netaurina papročių, – supraskite mane teisingai, – kad jos galutinis rezultatas nebūtų pakylėti žmogų virš vulgarių interesų; tai būtų visiškas absurdas. Aš sakau, kad jeigu poetas siekė moralinio tikslo, jis sumažino savo poetinę jėgą; ir būtų galima lažintis, kad jo kūrinys bus prastas. Poezija, gresiant mirties ar degradacijos bausmei, negali supanašėti su mokslu ar morale; Tiesa nėra jos objektas, jos objektas yra ji pati. Tiesos demonstravimo būdai yra kiti ir yra kitur. Tiesa neturi nieko bendra su dainomis. Visa, kas sudaro dainos žavesį, grakštumą, jėgą, pagrobtų iš Tiesos jos įtaką ir galybę. Šalta, rami, nejautri, parodomoji nuotaika atstumia Mūzos deimantus ir gėles; ji visiškai priešinga poetinei nuotaikai".

Iš tikrųjų nė vienas iš įvairiausių raiškos būdų, priimtinų menui, tiesiogiai neina iš moralės. Romanui tai irgi nesvarbu, ir Bodleras savo pratarmėje *Juokingoms kančioms* apgailestauja, kad Kladeliui pačiame jo pasakojimo įkarštyje pakenkė pamokslavimas:

„Geriausiose knygos vietose jis [Kladelis] vaizduoja narsų vyrą, garbingą ir sąmojingą, bet anksčiau laiko pasenusį karininką, kuris dėl alinančios širdgėlos ir piktnaudžiavimo alkoholiu patyrė girtuoklių gaujos patyčias. Skaitytojas, auklėtas senąja Pipabų moralės didybe, kentės dėl to buvusio narsuolio, besimaivančio, strakaliojančio, keliaklupsčiaujančio, deklamuojančio, meilikaujančio tam, kad gautų iš savo jaunųjų budelių... ką? Paskutinės taurės absento išmaldą. Autoriaus pasipiktinimas stentorine maniera staiga išsiliejo lūpomis vieno iš personažų, kuris iškart atkuria tiesą šių tepliotojų linksmybėse. Kalba yra labai-iškalbinga ir labai-jaudinanti; deja, asmeninė autoriaus nuomonė, prasiveržęs jo paprastumas nėra kaip reikiant užmaskuotas. Kad ir su kauke, poetas vis dar tebejaučiamas. Meno viršūnė esti tada, kai, išlikdamas šaltas ir užsidaręs, palieki skaitytojui galimybę piktintis. Pasibjaurėjimo efektas nuo to tik padidės. Tai, kad oficiali moralė išgauna sau naudos – neginčijama; bet menas dėl to nukenčia, o tikrą meną lydi tikra moralė: patenkintas savimi niekad nieko nepraranda".

Geresnis menininkas už Kladelį, Floberas, rūpestingai stengėsi moralizuojamais nukrypimais nuo temos neapsunkinti *Ponios Bovari* istorijos. Kitą dieną po *Piktybės Gėlių* kaltinamojo nuosprendžio Bodleras tuo pasidžiaugė straipsnyje *Menininkas*:

„Daugelis kritikų pareiškė: šiame tikrai puikiame, kruopštumu ir aprašymų gyvumu pasižyminčiame kūrinyje nėra nė vieno personažo, kuris atstovautų moralei, kalbėtų autoriaus mintimis. Kur tas žinomas legendinis personažas, paaiškinantis fabulą ir valdantis skaitytojo protą? Kitaip sakant, kur kaltinamoji kalba?

Absurdas! Nuolatinis ir nepataisomas funkcijų ir žanrų maišymas! – Tikram meno kūriniui nereikia kaltinamosios kalbos. Visiems moralės postulatams užtenka kūrinio logikos, daryti išvadas iš išvados turi pats skaitytojas".

Tik nemanykime, kad tai buvo atsitiktiniai Bodlero principai, atsiradę besistengiant duoti atkirtį kaltinimams, kurio objektu buvo jo paties poezija. Nuo 1851 metų jis teigė tuos pačius įsitikinimus straipsnyje apie *Padorias dramas ir romanus*, kur toli gražu nesibylinėdamas *pro domo sua* koneveikė absurdišką *Sveiko proto mokyklą*, iliustruotą Ponsaro ir Emilio Ožjė, ir peikė Žeromą Patiuro:

„Yra žodžių, skambių ir baisių, kurie nuolat pasirodo literatūrinėje polemikoje: menas, grožis, nauda, moralė. Kyla didžiulė sumaištis;

o trūkstant filosofinės išminties, kiekvienas pasiima dalelę nuopelnų, teigdamas, kad kitas yra bevertis... Skaudu pažymėti, kad tokias klaidas randame dviejose priešingose – buržuazinėje ir socialistinėje – mokyklose. „Moralizuokime! Moralizuokime!" – šaukia abi su misionierišku įkarščiu. Suprantama, viena pamokslauja apie buržuazinę moralę, kita – apie socialistinę. Nuo tada menas tampa propaganda.

Ar menas naudingas? Taip. Kodėl? Todėl, kad jis yra menas. Ar yra pavojingas menas? Taip. Tas, kuris gadina gyvenimo sąlygas. Yda yra viliojanti, ją reikia vaizduoti viliojamai; bet jai iš paskos velkasi ypatingos moralinės ligos ir skausmai; tai reikia aprašyti. Tyrinėkite visas žaizdas kaip gydytojas, atliekantis savo pareigą ligoninėje, ir sveiko proto mokykla, ypač morali mokykla, nebeturės kur įkąsti. Ar nusikaltimas visada yra baudžiamas, o dorybė – atlyginama? Ne, tačiau jeigu Jūsų romanas, jeigu Jūsų drama gerai parašyta, niekam nekils noras nusižengti gamtos įstatymams. Pirmoji būtina sąlyga sukurti sveiką meną yra tikėjimas integraline vienybe. Aš netikiu, kad kas nors surastų nors vieną vaizduotės kūrinį, jungiantį savyje visas

grožio apraiškas ir keliantį pavojų.

...Turiu draugą, kuris daugelį metų ūžė ausis apie Berkeną. Berkenas, tai bent rašytojas. Nuostabus, geras, paguodžiantis, nešantis gėrį autorius, didis rašytojas! Laimė ar nelaimė, vaikystėje skaitęs tik storas vyriškas knygas, apie jį nieko nežinojau. Vieną dieną, kai madinga problema – moralė mene – sujaukė man smegenis, rašytojų apvaizda pakišo po ranka Berkeno tomą. Pirmiausia pamačiau, kad vaikai čia kalba lyg suaugę žmonės, kaip iš knygos, ir moralizuoja savo tėvus. Štai kur dirbtinis menas, pamaniau. Bet skaitydamas toliau pastebėjau, kad išmintim nuolat skanaujamasi, iš pikto darbo visada pasityčiojama baudžiant. Jeigu esate išmintingas, gausite „skanėstą" – toks šios moralės pagrindas. Dorybė yra *sine qua non* sėkmės sąlyga. Kažin ar Berkenas buvo krikščionis. Štai kur, pamaniau, pavojingas menas. Berkeno mokinys, išeidamas į pasaulį, labai greitai atsilygins tuo pačiu: sėkmė yra *sine qua non* dorybės sąlyga. Beje, laimingo nusikaltimo etiketė jį apgaus, ir metro nurodymų dėka jis įsitaisys nedorybės užeigoje, tikėdamasis, kad gyvena vadovaudamasis morale".

Iš tų pačių principų kyla nepritarimas, kurį Bodleras išsako apie oficialius atlygius. Straipsnis, pasirodęs prieš pat gruodžio antrosios

Valstybės perversmą, straipsnis, kurį ką tik pacitavome (*Padorios dramos ir romanai*), pasisako prieš dekretą, kuriuo ministras Fošė įsteigia premijas už teatro pjeses, „iš esmės padedančias mokyti darbininkų klasę, propaguojančias sveikas idėjas ir pavyzdingus spektaklius":

„Premijos neša nelaimę, sako Bodleras. Akademinės premijos, doros premijos, ordinai, visi tie velnio pramanai skatina veidmainystę ir atšaldo spontaniškus laisvos sielos polėkius. Kai matau žmogų, prašantį kryžiaus, man atrodo, girdžiu jį sakant valdovui: „Aš atlikau savo pareigą, tai tiesa; bet jeigu jūs to nepasakysit visiems, prisiekiu, niekad to nebedarysiu".

Kas trukdo dviem niekšams susivienyti, kad gautų Montijono premiją? Vienas apsimes vargšu, kitas gailestinguoju. Oficialiose premijose esama kažko, kas žeidžia žmogų bei žmoniją ir nustelbia dorybės skaistumą. Savo ruožtu nenorėčiau, kad žmogus, gavęs doros premiją, būtų mano draugas: bijočiau įžvelgti jame žiaurų tironą.

Kalbant apie rašytojus, jų apdovanojimas yra gerbiamas tarp tokių kaip jie ir knygynų kasose.

Kokio velnio įsivelia p. Ministras? Nejaugi nori sukurti veidmainystę tam, kad galėtų su malonumu ją apdovanoti? Dabar bulvaras taps nesibaigančiu pamokslavimu. Kai ateis laikas kokiam nors autoriui mokėti nuomą, jis parašys padorią pjesę; jeigu turi daug skolų – angelišką pjesę. Graži institucija!"

Apdovanojimai, pažadėti „naudingam" menui, erzina Bodlerą kaip ir visas laisvas sielas, bet jos neužgauna nei buržuazinės moralės, nei socialistinės moralės, nes skatina kvailumą ir veidmainiavimą, esmines bet kurios policinės visuomenės vertybes.

Mano apnuogintoje širdyje skaitome:

„Visi tie silpnapročiai miesčionys, kurie be atvangos kartoja žodžius: amoralus, amoralumas, meno moralė ir kitus kliedesius, primena man Louise Villedieu, kekšę už penkis frankus, kuri kartą nuėjo su manim į Luvrą (prieš tai ten ji niekad nebuvo buvusi) ir ėmė raudonuoti, dangstytis rankomis veidą, be perstogės tampyti mane už rankovės prie šedevrų – paveikslų ir statulų – klausinėdama, kaip galima demonstruoti tokias nešvankybes".*

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 113.

Žiauri ironija, likimas lėmė, kad Bodleras, oficialios garbės niekintojas, iškeltų savo kandidatūrą į Akademiją ir svajotų apie garbės Legiono ordiną net nenumanydamas, kad prieštarauja teisėms, kurias kažkada gynė. Savo pažiūrų, ne tiek realių, kiek įsivaizduojamų, Bodleras išsižadėjo todėl, kad buvo pasmerktos *Piktybės Gėlės* ir kad jis nesugebėjo pragyventi iš savo poezijos. Kai poetas sulaukė trisdešimt penkerių, vis didėjantis jo skurdas pateisino motinos akyse administracinio teismo nutartį, dėl kurios ji seniai ėmėsi iniciatyvos ir kuriam jis visą laiką priešinosi. Stulbinami apdovanojimai, pirmiausia kryžius, vėliau Akademija, – jį būtų išaukštinę ponios Opik akyse, kuri, regis, bent jau iki 1858 metų laikė savo sūnų nevykėliu, iš kurio galima laukti tik nemalonumų.

1858 metų rugpjūčio 22 d. Bodleras rašė savo motinai:

„Taigi rugpjūčio 15 d. ordino negavau. Nežinau, ar aš Tau kada nors sakiau, kad apie tai buvo kalbama jau pernai, bet dėl *Piktybės Gėlių* proceso klausimas buvo atidėtas vėlesniam laikui. Beje, kalbant visai atvirai, ankstesni apdovanojimai man yra tokie nemalonūs, jog džiaugiuosi, kad nepatekau į grupę žmonių, ypač tokią".

„Tokia" nebuvo nei geresnė, nei blogesnė už kurią nors kitą. Miuržė gavo kaspino galą, o Sando – kokardą. Toks apdovanojimas neturėjo sukelti nei ypatingo noro, nei pasipiktinimo Bodlerui, kuris *Mano apnuogintoje širdyje* rašė:

„Jeigu žmogus nusipelnęs, kuriems galams jį apdovanoti? Jei neturi nuopelnų, galima jį apdovanoti, tai suteiks jam blizgesio.

Priimti apdovanojimą – tai pripažinti valstybės ar valdovo teisę jus vertinti, garbinti etc.".*

Vėliau, 1860 metais, Bodleras savo motinai vėl užsimins apie ordiną:

„Dar kartą iškilo klausimas apie tą juokingą garbės kryžių. Viliuosi, kad *Piktybės Gėlių*** pratarmė pasitarnaus tam, jog tai niekad neįvyktų. Beje, aš drąsiai atsakiau man tai pasiūliusiam bičiuliui: *„Prieš dvidešimt metų* (žinau, kad tai, ką sakau, yra absurdiška) tai būtų buvę nuostabu! Šiandien noriu būti *išimtis.* Tegul apdovanoja visus prancūzus, *išskyrus mane.* Aš niekada nepakeisiu nei savo įpročių, nei savo stiliaus.

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 46.

** Kalbama apie pratarmę antrajam *Piktybės Gėlių* leidimui.

Vietoj kryžiaus man turėtų duoti *pinigų, pinigų* ir tik *pinigų*. Jeigu kryžius vertas penkių šimtų frankų, tegul man duoda penkis šimtus frankų; jeigu jis tėra vertas dvidešimties frankų, tegul man duoda dvidešimt frankų. Trumpai tariant, tiem storžieviams atkirtau „kaip storžievis". Kuo aš nelaimingesnis, tuo labiau manyje sukyla išdidumas". (1860 spalio 11 d. laiškas)

Bet nepaisant paniekos, kurios nuoširdumu neabejojame, Bodleras nesiliauja svajojęs apie kryžių tam, kad pasipriešintų žmonėms, kurių nekentė, dviem trim kvailiems miesčionims iš ponios Opik aplinkos, ir norėdamas pagaliau pelnyti motinos pagarbą.

Nuostabą keliančią savo kandidatūrą į Akademiją 1861 metų pabaigoje jis iškelia pats. Akademija jį žavi ne daugiau nei Legionierių korpusas. Išskyrus Sent Bevą ir Vinji (Hugo ištremtas), nėra akademikų, kuriuos jis galėtų laikyti mokytojais, netgi sau lygiais. Laiške, kurį gruodžio 11 d. adresuoja nuolatiniam sekretoriui, norėdamas informuoti apie savo ketinimą būti įtrauktam į kandidatų, karštai trokštančių užimti laisvą vietą, sąrašą, jis rašo:

„Pagrindinis motyvas, skatinantis mane primygtinai prašyti Jūsų sutikimo, yra toks, kad jeigu nesiryžčiau jo prašyti tada, kai esu to vertas, neprašyčiau niekada. Pamaniau, kad nieko nepaisant verčiau to imtis tuojau pat; jeigu kas nors iš Jūsų žino mano vardą, galbūt teisingai supras mano įžūlumą, ir keletas balsų, gautų „per stebuklą" man bus kaip kilnus padrąsinimas ir įsakymas rašyti geriau".

Tiesa lengvai atspėjama: Bodleras neturi iliuzijų dėl savo kandidatūros; keletas balsų, „gautų per stebuklą", jį patenkintų – motina įsitikintų, kad žymūs veikėjai jo neniekina. Atsidūrus materialiniame ir moraliniame skurde toks paliudijimas jam būtų svarbus. Jis prisistato Akademijai kaip antstolių užpultas skolininkas, perkantis loterijos bilietą, kurį turėdamas išloštų didelę sumą, tačiau ji neišvaduotų iš rūpesčių. Bet paklausęs Sent Bevo patarimo atsiima savo kandidatūrą dar iki Lakordero įpėdinio rinkimų. Jis nebūtų gavęs nė vieno balso. „Jūsų kandidatūros atsiėmimas buvo sutiktas palankiai, – rašo jam Sent Bevas 1862 metų vasario 15 dieną, – bet kai perskaitė paskutiniąją Jūsų padėkos frazę, parašytą tokiais kukliais ir mandagiais žodžiais, buvo garsiai pasakyta: „Nuostabu!" Taigi Jūs padarėte gerą įspūdį; argi tai niekis?"

Palikime Sent Bevą ir jo kolegas su „geru įspūdžiu", kurį jie susidarė apie Bodlerą. Mokslininkas kritikas labai apsiriko dėl *Piktybės*

Gėlių vertės ir reikšmės; nesivaržykime su juo dėl paprasto ir rafinuotai mandagaus poeto, kurį jis bijojo globoti, pripažinimo nuopelnų.

Bodleras ir valdžia

Kaip Bodleras prieštaravo sau kreipdamasis į Akademiją, taip anksčiau prieštaravo sau kreipdamasis į valdžią.

1855 metais dar galėjo garsiai reikšti savo valią, kad nemeilikauja jokiai valdžiai. Perteikdamas poniai Opik ką tik įvykusį pokalbį su teismo taryba, gruodžio dvidešimtąją jis rašė:

„Netgi Anseliui šįryt pasakiau vieną dalyką, kuris man atrodo išmintingas. Paklausiau, nejaugi jis labiau norėtų, kad daryčiau tai, ką daro dauguma rašytojų, kurie yra ne tokie išdidūs kaip aš, tai, ko niekad nedariau su jokia ministerija, jokia valdžia. Prašyti pinigų iš ministro man bjauru, nors tai gana įprasta; tam yra fondai. Išdidumas ir atsargumas mane visada atitolindavo nuo tokių priemonių. Niekada mano pavardė nepasirodys niekinguose valdžios popiergaliuose. Geriau jau būti visiems prasiskolinusiam".

1857 metais jis jau nebegali laikytis žodžio. Jis visiškai prasiskolinęs. Pasinaudojo visais palūkininkais, kuriuos pavyko rasti. Viskas, ką jam skolingi laikraščiai ar leidėjai, užstatyta. *Piktybės Gėlių* pasirodymo išvakarėse įteikia švietimo ministrui prašymą „pagalbos iš Mokslo ir literatūros fondo", kurį Jo Ekscelencija p. Gustavas Rulanas patenkina po kelių dienų, – skiria jam 200 frankų „negrąžinamą pašalpą".

Ir vėliau Bodleras daugybę kartų reikalaus vyriausybės paramos. 1857 metų lapkritį, pasirašius nuosprendį jo knygai, jis netgi kreipiasi į imperatorienę, prašydamas, jeigu ir ne visai panaikinti, tai bent gerokai sumažinti 300 frankų baudą, kurią jam paskyrė administracinio teismo teisėjai 1858 metų sausio 20 dieną. Teisingumo ministras tą baudą sumažino iki 50 frankų, švietimo ministras ją panaikino, o sausio aštuonioliktąją paskyrė antrą 100 frankų pašalpą.

Hugo laiškas, kurį Bodleras gavo 1857 metų rugsėjį, kitą dieną po *Piktybės Gėlių* proceso, buvo taip dažnai cituojamas, kad daugeliui žmonių poetas pasirodo kaip viena iš buvusių Imperijos aukų. „Tai,

ką režimas vadina teisingumu, – rašė jam Hugo, – nuteisė Jus vardan to, ką vadina savo morale". Kad ir koks iškalbingas būtų, toks kalbėjimo būdas gerokai prasilenkia su tiesa. Imperinio režimo klaidos ir netgi nusikaltimai akivaizdūs, bet Bodleras nuo to režimo nenukentėjo. Jis buvo auka ribočiausios buržuazijos, kad ir kokį tikėjimą ji išpažintų, visiškai bedvasės, tos, kurios brevijorius – pasaulietinė užrašų knygutė. Kai prokuratūra jį persekioja, kai šeštieji Rūmai nuteisia, teisėjai nenusileidžia valdžios spaudimui, jie nesivadovauja *Moniteur*, kone oficialaus laikraščio, nuomone, kur Eduaras Tjeri ką tik išgyrė nuteistą kūrinį, jie laikosi *Figaro* nuomonės, pasak kurios, *Piktybės Gėlių* autoriui negalima atleisti, nes „niekas negali pateisinti žmogaus, kuris, nugyvenęs daugiau nei trisdešimt metų, viešai spausdina tokių šlykštynių knygą".*

Tuo galima paaiškinti tai, kad skausmingiausių negandų ir įniršio akimirkomis 1866 metais Bodleras pykdamas beveik ant visų ir ant visko, šaukdamas, kad nekenčia prancūzų, nuo kurių pabėgo, ir belgų, nuo kurių norėjo pabėgti, nemano kaltinti režimo, kurį Hugo kaltino dėl to, kad buvo pasmerktos *Piktybės Gėlės*.

Prancūzija nekenčia poezijos

Mums atrodė tikslingiau iš esmės nesiremti pačiais paskutiniais Bodlero tekstais; atrodo, kad liga iš tikrųjų neleido jam teisingai pasverti žodžių. Tačiau mūsų studijos pradžioje spausdinome ištrauką iš 1866 metų vasario laiško Anseliui, keletą eilučių apie *Piktybės Gėles*; o dabar pacituosime didesnę šio laiško ištrauką, kur Bodleras, išsakydamas „savo" tiesą, apibrėžia savo meiles, vardija tai, kas jam kelia pasibjaurėjimą:

„Jūs buvote gana vaikiškas, jei galėjote užmiršti, kad Prancūzija nekenčia poezijos, tikros poezijos; kad jai patinka tik tokie nevykėliai kaip Beranžė ir de Miusė, kad tas, kuris labai stengiasi taisyti rašybą, yra laikomas beširdžiu žmogumi (beje, tai yra logiška, nes aistra visada blogai pasireiškia); tuo tarpu gili, bet sudėtinga, kandi,

* *Le Figaro*, 1857 liepos 5 d.

velniškai šalta (iš pažiūros) poezija mažiau nei bet kuri kita tenkino tuštybę!

Ar reikia Jums sakyti, Jums, kuris neką geriau už kitus suprantate, kad į tą žiaurią knygą sudėjau visą savo širdį, visą savo švelnumą, visą savo tikėjimą (iškreiptą), visą savo neapykantą? Iš tiesų, prisiekiu kilniaisiais savo dievais, sakydamas, kad tai tikro meno, pamaiviška žongliravimo knyga, aš meluosiu per akis.

Beje, kas gi yra vaizduotės poezija? Niekad negalėčiau atspėti. Norėčiau, kad Dešanelis tai paaiškintų*, taip pat norėčiau, kad koks nors žurnalistas arba profesorius išaiškintų prasmę vieno iš žodžių, kuriuos vartoja. Taigi yra vaizduotės poezija ir poezija, kuri tokia nėra. Kas yra toji, kuri nesiremia menininko, poeto vaizduote, tai yra jo gebėjimu jausti?

Kai kalbate apie jausmus, širdį ir kitas moteriškas nesąmones, ar atsimenate svarų Lekonto de Lilio žodį: „Visi eleginiai poetai yra niekšai!"

...Visos šiuolaikinės padugnės, išskyrus Šatobrianą, Balzaką, Stendalį, Merimė, de Vinji, Floberą, Banvilį, Gotjė, Lekontą de Lilį, man kelia pasibjaurėjimą. Jūsų akademikai – pasibjaurėjimą. Jūsų liberalai – pasibjaurėjimą. Dorybė – pasibjaurėjimą. Yda – pasibjaurėjimą. Sklandus stilius – pasibjaurėjimą. Progresas – pasibjaurėjimą. Niekad man nebekalbėkit apie tuos, kurie neturi ko pasakyti".

Šios eilutės arba, tiksliau, šauksmai parašyti 1866 metų vasarį. Būtent Briuselyje Bodleras juos išrėkia vienu atsikvėpimu tarsi nujausdamas, kad netrukus praras kalbos dovaną. Kovo pabaigoje jis praranda sugebėjimą kalbėti. Be to, paralyžiuojama dešinioji jo kūno pusė. Jis netenka visų raiškos priemonių, nes nebegali nei kalbėti, nei rašyti. Vargais negalais kartais pavyksta išlementi žodį, vienintelį, ir tai vėl būna protestas: „Velniop!"; jis gąsdina Sent Žano ir Sent Elizabetos Instituto, kur buvo nugabentas laukiant, kol motina išsiveš jį į Paryžių, medicinos seseris. Balandžio devynioliktąją, jam išvykus iš Instituto, vienuolės pasikvies į jo kambarį piktųjų dvasių varytoją. Iš tikrųjų Bodleras, pasiskelbęs prakeiktuoju, nei niekino save, nei gyrė...

* Anselis buvo nuėjęs pasiklausyti Emilio Dešanelio, kurį Bodleras laikė „kvaileliu, panelių mokytoju" ir t. t., literatūros paskaitos.

Keturiasdešimt šešerių metų – neįgalus, paaštrėjusiais bruožais, pražilusiais plaukais – jis atrodo kaip senis. Kai 1867 metų rugpjūčio 31 d. į ligoninę Šajo gatvėje jo pasiimti atsėlina mirtis, galima sakyti, kad ji pagaliau išlaisvino pasmerktąjį, pasmerktąjį, kuriam paralyžius neleidžia suprasti, ar jis suvokia savo išsivadavimą, ar nenusipelnė nemalonės, apie kurią rašė *Mano apnuogintoje širdyje*:

„Duoti chloroformo pasmerktajam myriop būtų bedieviškumas, nes šitaip iš jo, kaip aukos, būtų atimta galimybė suvokti savo didybę ir panaikintos galimybės pasiekti Rojų".*

Patekti į Rojų?.. Per dvidešimt metų tai buvo viena iš įkyriausiai Bodlerą persekiojusių minčių. Be abejo, ji persekiojo jį visada, bet liga, skurdas, nerimas, viešas pasmerkimas tikrai sustiprino troškimą patekti į rojų, kurį sukelia ilgesys ar ieškojimas visų įmanomų – nuo „žaliojo vaikiškų meilių" iki dirbtinių – rojų, kuriuos suteikia alkoholis, opiumas ar hašišas.

Nebūties skonis, kurį daugybę kartų išsakė savo eilėse ar laiškuose, gali labai prieštarauti išganymo, kurį randame jo intymiuose dienoraščiuose, nerimui: iš tikrųjų tiek vienas, tiek kitas yra jam lygiareikšmiai, ir vienas, ir kitas išreiškia siekimą išsivaduoti – bet kokiomis priemonėmis, nepakeliamomis sąlygomis – ugningą troškimą išsilaisvinti iš savęs paties. Beviltiškas troškimas, nes jis neturi jokių iliuzijų. Galbūt praėjo tik kelios dienos tarp to, kai *Mano apnuogintoje širdyje* Bodleras parašė: „Susirūpinimas išganymu daro mus priklausomus nuo ateities"** ir Nadarui parašyto *Smalsuolio sapno*:

Ar tu pažįsti taip kaip aš tą saldų skausmą,
O gal gali man pasakyt: – „Žmogau, tu keistas!"
– Galėjau mirt. Ir sielą mylinčią sukausto
Kaip didis blogis su siaubu sumišęs geismas.

Gyva viltis ir nerimas be nuotaikos maištingos
Vis ėjo, tuštindami smėlio laikrodį fatalų...

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 60.

** Ten pat, p. 78.

Aitrus kankinimasis buvo ir žavingas,
Širdis toli nuo intymaus pasaulio idealo.

Buvau kaip vaikas iš spektaklio be vilties,
Nekenčiąs uždangos kaip nekenčia kliūties,
Teisybė pagaliau atsiskleidė šaltai:

Aš netikėtai numiriau, Aurora raudonplaukė
Dar apgaubė mane. – Kaip tat? Ar tai – ne tai?
Jau drobė pakelta, o aš dar laukiu.

Mirties dar tik laukiama; bet tai tik Mirties įvaizdis, vienas iš daugelio kitų, nes ji Bodlero kūryboje aptinkama visur. Sakytum visais laikais ir visomis kalbomis Mirtis įkvėpdavo poetus; tačiau nereikėtų čia įžvelgti vienos iš banalybių, apie kurias Gotjė sakė, kad jos jaudina pasaulį nuo jo sukūrimo. Joks prancūzų poetas, išskyrus Vinjoną, negyveno taip intensyviai kaip Bodleras, familiariai žaidžiantis su Mirtim. Ar dar kas nors būtų sugebėjęs pasakyti, kad ji „iš naujo perkloja varganų ir nuogų žmonių lovą"?

Bodleras ir kai kurie kiti

VIKTORAS HUGO
SENT BEVAS
ŠATOBRIANAS
BALZAKAS
MOLJERAS
BERANŽĖ

Bet koks Bodlero kūrybos nagrinėjimas būtų neišsamus, jeigu nekreiptume dėmesio į jo santykius su kitais rašytojais ir kūriniais, dėl kurių įtakos jis apgailestauja, arba, priešingai, su mokytojais, kuriuos jis laiko saviškiais. Bet yra buvę – pamatysime tai kalbėdami apie Hugo, – kad Bodleras ir žavisi, ir neapkenčia vienu metu.

Bodleras ir Viktoras Hugo

Tuomet, kai Bodleras debiutuoja literatūroje, Hugo, kuriam greitai sukaks keturiasdešimt, jau garsenybė. Poezija, o dar labiau teatras išvedė jį į pirmas gretas.

Pirmieji Hugo ir Bodlero susitikimai – jų buvo labai nedaug – įvyksta apie 1842 metus. Reikia manyti, kad Hugo gebėjimas sužavėti

visiškai nepadaro įspūdžio jaunajam kolegai, nes nuo 1845 metų laisvi pasisakymai apie garsų vyrą, akademiką, kurį Luji Pilypas netrukus rengiasi padaryti Prancūzijos peru, rodo, kad Hugo prestižas jam neimponuoja. 1845 *metų Salone* jis apkaltina Hugo, kad tapytojas Bulanžė išgarsėjo jo talento dėka:

„Štai paskutiniai buvusio romantizmo griuvėsiai, štai ką reiškia atsirasti laiku, kai priimta manyti, jog pakanka įkvėpimo, kad jis atstoja visa kita; štai praraja, į kurią veda besaikės Mazepos lenktynės. Būtent p. Viktoras Hugo prarado p. Bulanžė, prieš tai praradęs daugelį kitų; tai poetas, kuris įstūmė tapytoją į griovį. Tačiau p. Bulanžė tapo deramai (pažiūrėkite į jo portretus); bet iš kur, po velnių, jis gavo istorijos tapytojo ir įkvėpimo pagauto menininko diplomą? Gal savo garsiojo draugo pratarmėse ar odėse?“

1846 *metų Salone* – nauji išpuoliai prieš Hugo, ir dar karštesni. Šį kartą išaukštinamas Delakrua, suteikęs tam progą:

„Dažnai Eženą Delakrua lygindavo su Viktoru Hugo. Buvo poetas romantikas, reikėjo dailininko. Ši būtinybė bet kokia kaina surasti panašų ar analogišką kitos srities menininką dažnai baigiasi keistais apsikvailinimais...

P. Viktoras Hugo, kurio kilnumo ir didingumo nenoriu sumen-

kinti, yra ne tiek kūrybingas, kiek apsukrus darbininkas, ne tiek kūrėjas, kiek tvarkingas darbuotojas... Visuose savo aprašymuose, lyriškuose ir dramatiškuose, p. Viktoras Hugo leidžia pamatyti išdėstymo ir nesikeičiančių kontrastų sistemą. Netgi ekscentriškumas jo kūryboje įgauna simetriškas formas. Iš esmės jis išmano visus rimo tonus, visas priešpriešinimo priemones, visas priedėlio gudrybes ir nesikarščiuodamas jas naudoja. Tai dekadanso, pereinamojo laikotarpio kompozitorius, kuris naudojasi savo įrankiais su tikrai stebėtinu ir įdomiu apsukrumu. P. Hugo iš prigimties buvo akademikas, ir jeigu mes dar gyventume pasakiškų stebuklų laikais, aš nesunkiai patikėčiau, kad žali Instituto liūtai, eidami pro rūsčią šventovę, jam dažnai pranašišku balsu šnabždėdavo: „Tu pateksi į Akademiją!"

Toks būdas pavaizduoti Hugo kaip apsukrų intrigantą negali nestebinti. Bet reikia atsižvelgti į tai, kad 1846 metais Hugo reiškėsi kaip labai nuoseklus rašytojas, apdairiai besinaudojantis savo talentu, apie kurį būtų buvę galima pasakyti, kad jam labiau rūpi karjera, nei noras apdovanoti prancūzų poeziją negirdėtais motyvais. Nebeatrodė, kad jis norėtų mobilizuoti jaunimą naujiems *Hernani* mūšiams. Nuo 1841 metų, kai buvo priimtas į Prancūzų Akademiją, jis išleido tik *Reiną* ir *Burgravus*. Vienerius metus posėdžiavo Perų Rūmuose. Be to, jo meilės romanai įgavo miesčioniškumo atspalvį. 1845 metų liepos mėnesį vienas pavydus vyras liepė jį svetimaujantį sulaikyti nusikaltimo vietoje. Be abejo, banalus incidentas, apie kurį Lamartinas pasakė: „Tokie dalykai greitai užsimiršta, Prancūzija nepastovi, galima pakilti netgi nuo kanapos". Bet visi supranta, kad toji kanapa, toji akademiko kėdė ir pero sostas tada buvo Hugo aplinka, kurioje Bodleras nenorėjo įžvelgti „genijaus įžūlumo", kurį savo ruožtu visada rodė nenumaldomas Delakrua.

Tiesą pasakius, netgi didžiaisiais romantizmo laikais žavėjęs Bodlerą, koležo mokinį, Hugo nebepatenkino Bodlero rašytojo. Dendis savo vidumi priešinosi demagogijai, kurios buvo apstu daugelyje Hugo kūrinių, o *1846 metų Salone* randame griežtus žodžius apie *„Marionos Delorm* literatūrą, kurios pagrindą sudaro pamokslavimas apie žmogžudžių ir prostitučių dorybes".

1855 metais, kalbėdamas apie kitą parodą, jis vėl pasisako už Delakrua, prieš Hugo:

„Aš tiek girdėjau juokaujant apie Delakrua moterų bjaurumą ir, negalėdamas suprasti tokio pobūdžio juokų, radau progą protestuoti

prieš šį išankstinį nusistatymą. Kaip man pasakė, p. Viktoras Hugo tam pritarė. Jis apgailestavo – tai buvo gražieji Romantizmo laikai – kad tas, kuriam viešoji nuomonė teikė šlovę, tolygią jo šlovei, užuot kūręs grožį, daro tokias baisias klaidas. Jam yra tekę pavadinti Delakrua moteris varlėmis. Bet p. Viktoras Hugo yra didis poetas, aklas dvasingumui".

1846–1855 m. Bodleras tikrai nesuartėjo su Hugo. Gal jų nesutarimus sustiprino politika? Ne, nes politika labai mažai lemia Bodlero simpatijas ir antipatijas. Jam visai nesvarbu, kad Hugo pasuko socializmo link, kai jis pats buvo „nepriekaištingojo Mestro" pažiūrų. 1860 metų gegužę jis netgi rašys, kad jeigu reikėtų kalbėti apie politines Hugo satyras, jis būtų „greičiau su Hugo nei su Valstybės perversmo Bonapartu", nors laiko „politinį plūdimąsi kvailumo ženklu". Juo labiau kad jų politinė ar socialinė elgsena – metafizika, dėl kurios Bodleras ir Hugo tampa svetimi vienas kitam.

1859 metais Bodleras šiek tiek priartėja prie ištremto poeto, ir *Senutėse*, kurios bus dedikuotos jam, semiasi įkvėpimo. Siųsdamas tas eiles į Gernsį, jis apipila liaupsėmis, jam nebūdingomis, poetą, kurį tą dieną vadina savo mokytoju:

„Eilės, kurias pridedu prie šio laiško, krebždėjo mano smegenyse jau seniai. Antras eilėraštis buvo sukurtas norint imituoti Jus (nusijuokit iš mano išpuikimo, aš ir pats iš to juokiuosi), perskaičius keletą eilėraščių iš Jūsų rinkinių, kur toks nuostabus gailestingumas susipina su tokiu jaudinamu laisvumu. Keletą kartų tapybos galerijose mačiau pasigailėtinus tepliotojus, kopijuojančius metrų kūrinius. Į geriau ar blogiau atliktas kopijas jie, patys to nežinodami, įliedavo kai ką iš savo prigimties, didinga arba nuvalkiota. Galbūt (galbūt!) taip galėčiau atsiprašyti už savo įžūlumą. Kai vėl pasirodys trigubai storesnės *Piktybės Gėlės*, su medžiaga, kurios teisingumas neuždraudė, būčiau labai pamalonintas, jei galėčiau virš visų tų eilėraščių užrašyti pavardę poeto, kurio kūryba mane tiek daug ko išmokė ir suteikė mano jaunystei tiek džiaugsmo". (1859 rugsėjo 27 d. laiškas)

Be abejo, tos mandagumo frazės puošia laišką, kuriame Bodleras maldauja Hugo pratarmės jo studijai apie Gotjė, kuri netrukus turi išeiti atskira knygele. Bet kad ir kiek diplomatijos būtų šiame laiške, negalima abejoti, kad Bodleras, sveikindamas Hugo atsisakius amnestijos, kurią jam pasiūlė Imperija, buvo nuoširdus, antra vertus, aišku, jog jis pernelyg vertino savo poeziją, kad ją būtų galima priskirti ko-

kiai nors mokyklai, kad ir kieno ji būtų, dėl vienintelio tikslo – siekiant įgyti palankumo. Tebesiūlydamas *Senutes* Hugo, jis vis dėlto nedvejodamas teigė apie savo paties išskirtinumą:

„Primenu, kad po mano *Piktybės Gėlių* pasmerkimo Jūs atsiuntėte keistą komplimentą apie mano „nešlovę“, kurią pavadinote „apdovanojimu“. Nelabai gerai supratau, nes tebebuvau apimtas pykčio dėl prarasto laiko ir pinigų. Bet šiandien, Pone, „labai gerai“ suprantu. Man labai gera su savo „nešlove“, ir aš „žinau“, kad nuo šiol, kad ir kokio literatūros žanro imčiausi, aš vis tiek liksiu pabaisa ir vilkolakis“.

Beveik tuo pačiu metu, kai Hugo gavo šį laišką, pasirodė pirmasis jo *Amžių Legendos* tomas, kurį Bodleras rekomendavo savo motinai:

„Niekad Hugo nebuvo toks vaizdingas ir stulbinantis, kaip „Ratbero“(Ankonos vyskupų susirinkimas) pradžioje, „Zim-Zizimi“, „Rolano vestuvėse“, „Infantės rožėje“; čia atsiskleidžia stebinantys sugebėjimai, būdingi tik jam“. (1859 metų spalis)

Bet laikui bėgant entuziazmas pamažu blėsta. 1860 metų vasarį Bodleras rašo kritikui iš Liono Armanui Fresui, ką tik palankiai atsiliepusiam apie Hugo:

„Jūs nepakankamai išryškinote amžino grožio gausą, kuri Hugo kūryboje tėra komiški prietarai, pridengti įvykiais, tai yra kvailumas arba šiuolaikinė išmintis, tikėjimas progresu, žmogiškos giminės šlovinimas balionais...“

Iš tikrųjų niekas Hugo kūryboje taip neerzino Bodlero, kaip tai, ką reikėtų vadinti jo demagogija, kad ir koks nuoširdus būtų buvęs Hugo jai pasiduodamas. Bodleras demokratines Hugo pažiūras laikė svaičiojimais, bet jos nesikirto su kitomis politinėmis jo pažiūromis. Būtų susitaikęs su Hugo optimizmu, kaip susitaikė su Malasi skepticizmu, jeigu tas optimizmas nebūtų buvęs troškimas (Bodleras tai vadino kvailumu) sukurti savotišką socializuojančią ir vartotojišką religiją – progreso religiją. Kad ir kaip jis būtų nuo to nutolęs, Hugo idėjos jį šokiravo mažiau nei propagandos, kuria jis užvertė, tempas. Visi laiškai iš Gernsio panėšėjo į proklamacijas. Tas, kurį Bodleras gavo kaip pratarmę knygelei apie Gotjė, primena rinkiminės literatūros lapelį: „Aš niekad nesakiau „Menas Menui“, rašo Hugo; visad sakiau „Menas Progresui“. Iš esmės tai vienas ir tas pats... Pirmyn! Tai Progreso žodis; tai ir meno šūkis. Kiekvienas Poezijos veiksmažodis yra čia. *Ite** “.

* Eikite (*lot.*).

Suprantama, kad susidūręs su tokia proza Bodleras būtų galėjęs pagal nuotaiką nusišypsoti arba užsiplieksti. Bet sulaukus keturiasdešimties dėl nepriteklių, ligos ir ankstyvos senatvės jo gebėjimas šypsotis vis mažės.

Tačiau žavėjimasis Hugo poetu 1861 metais dar leis apie jį parašyti trumpą pratarmę, kurią Eženas Krepė užsakė antologijai. Pagiriamoji pratarmė parašyta remiantis įspūdžiais perskaičius *Amžių Legendą*, kur Bodleras jausmingai, kone iššaukdamas jau dešimt metų Prancūzijoje nesančio poeto dvasią, su malonumu primena romantizmo epochą, kai galėdavo retkarčiais sutikti Hugo „Eduaro Urliako draugijoje". Iš to, kuo mėgaujasi Hugo poezijoje, iš to, kas jam visada joje patiko, kaip jis sako, leidžia manyti, kad vėlyvosios *Visos Lyros* poemos jo nenuvylė:

„Viktoras Hugo yra labai talentingas žmogus, be abejonės, pašauktas poezija išreikšti tai, ką aš pavadinčiau „gyvenimo paslaptimi"... Viktoro Hugo eilių muzika prisitaiko prie gamtos harmonijos; kaip skulptorius, savo posmuose jis iškala nepamirštamą daiktų formą; kaip tapytojas, apšviečia juos tinkama spalva. Ir lyg tiesiai iš gamtos išplaukiantys trys įspūdžiai vienu metu prasiskverbia į skaitytojo smegenis. Iš šio trilypio įspūdžio išplaukia „daiktų moralė". Joks menininkas nepasižymi tokiu universalumu kaip jis, tokiu sugebėjimu užmegzti kontaktą su visuotinio gyvenimo jėgomis, nėra labiau už jį pasiruošusio nuolatos maudytis saulės voniose. Jis ne tik suprantamai išsako savo mintis, jis paraidžiui verčia aiškų ir lengvai suprantamą laišką; bet su „būtinu tamsumu" išreiškia tai, kas yra tamsu ir neaiškiai kilnu".

Šioje studijoje apie Hugo neužsimenama apie tai, kas jo kūryboje kelia Bodlerui priešiškumą. Girdint, kaip jis giria gailestingumo dvasią, įkvepiančią Hugo išsakyti „meilės žodžius puolusioms moterims", kyla klausimas, ar tie žodžiai galėjo sujaudinti tiek, kad priverstų jį užmiršti pasibjaurėjimą „*Marionos Delorm* literatūra". Šiaip ar taip, gali būti. Poezijos žavesys daro didžiausius stebuklus. Tačiau galima pajusti tik nerimą, kai savo liaupsių pabaigoje jis randa Hugo švelnių žodžių. Tie žodžiai žeidžia, nes mes žinome, kad jie nėra nuoširdūs. Nors galima be vargo pripažinti, kad vertindamas Hugo poetą Bodleras siekia išvengti žiaurios kritikos, kuria kaltina Hugo – naujųjų laikų pranašą, apgailestaudamas, kad mano galįs laikyti jį „brangiu ir gerbiamu poetu". Net jeigu ir pagarbiai žiūri į jį kaip į poetą, meilės jam tikrai nejaučia.

Straipsnis apie *Vargdienius,* kurį jis 1862 metų balandį atiduoda laikraščiui *Le Boulevard,* vos tik išėjus pirmajai daliai vėl apiberia komplimentais, kurie jam nebūdingi ir kuriuos prieš metus išsakė girdamas gailestingumo dvasią, kuria persunkta *„Marionos Delorm* literatūra". Prieštaraudamas visiems savo principams, nors progreso sąvoką ir laiko absurdu, nes, kaip rašo *Blyksniuose,* „Žmogus, [...] visuomet panašus ir lygus žmogui, visuomet laukinės būklės"*, jis pristato *Vargdienius* kaip pamokomą, taigi ir naudingą kūrinį. Bet iš tikrųjų jaučia tai, ką po mėnesio pasakys savo motinai, tai yra, kad jis tikriausiai knygos toliau nebeskaitys: „Hugo šeima ir jo mokiniai man kelia pasibjaurėjimą". (1862 m. gegužės 24 d.)

Rugpjūčio 10 dieną eina dar toliau; prisipažįsta poniai Opik, jog su *Vargdieniais* įrodė, kad „sugeba meluoti", nes galėjo parašyti ir pasirašyti po „šios šlykščios ir kvailos knygos" liaupsėmis.

Draugų rate nedvejodamas apipila sarkazmais kūrinį, kurį išgyrė laikraštyje *Le Boulevard.* Aselino atpasakojo sceną, ir, ko gero, tiksliai, nes, atrodo, tarsi skaitytum paties Bodlero parašytą puslapį: "O! – šaukė įpykęs. – Kas tie sentimentalūs nusikaltėliai, kuriuos graužia sąžinė dėl pjesių už keturiasdešimt su, valandų valandas besiginčijantys su savo sąžine ir nustatantys dorybės kainą? Ar tie žmonės samprotauja kaip kiti žmonės? Iš viso to aš parašyčiau romaną, kur pirmiausia pavaizduočiau piktadarį, tikrą piktadarį: žmogžudį, vagį, padegėją ir korsarą; romanas baigtųsi tokiu sakiniu: "Taigi pasėjęs nepasitikėjimą, apsuptas šeimos, kuri mane garbina, vaikų, kurie mane labai myli, ir žmonos, kuri mane dievina, aš ramiai mėgaujuosi visų savo nusikaltimų vaisiais".

Toji ironija visai nebe dendiška. Dendis būtų ją išsakęs abejingu veidu, lediniu tonu. Bodlero susierzinimas rodo, kad jis nebeįstengia susivaldyti.

Ne mažiau aštriai tyčiojamasi *Blyksniuose,* kurių datą patikslinti sunku, bet kurie, regis, rašyti panašiu metu kaip ir *Vargdieniai:*

„Hugo dažnai galvoja apie Prometėją. Jis užsideda įsivaizduojamą vanagą ant krūtinės, kurią smelkia tuštybės pelynai. Paskui, haliucinacijai vis tirštėjant, vis besikeičiant, vis progresuojant, pagal gydytojų aprašytą kreivę, jis patiki, kad Apvaizdos valia Šventa Elena užėmė Džersi salos vietą.

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai.* V., 1996, p. 33.

Hugo – dvasininko galva visą laiką palinkus, per daug palinkus, kad jis ką nors matytų, išskyrus savo bambą"*.

Tačiau 1862 metų gruodžio septynioliktą dieną Bodleras dar paprašys Hugo rekomenduoti jį vienam belgų leidėjui. Tik liga ir nerimu galima paaiškinti ne šį banalų veiksmą, o skausmingą melą, kuriuo Bodleras jį pridengia savo laiške priskirdamas Hugo prie asmenybių, kurioms jaučia „didžiausią meilę ir pagarbą".

Hugo, nors ir rekomendavęs Bodlerą, nebuvo kvailas. Gruodžio 22 dieną jis rašo Poliui Merisui: „Bodleras prašo, kad supažindinčiau jį su Lakrua ir belgais... Kalbama, kad jis yra gana priešiškai nusiteikęs mano atžvilgiu. Tačiau paslaugą, kurios manęs prašo, aš padarysiu".

Hugo rekomendacija Lakrua gal ir nepadėjo, bet Bodleras, atidėjęs savo išvykimą į Briuselį, dar galėjo tikėtis, kad ji jam pasitarnaus, kai 1864 metų balandį dėl būsimo iškilmingo Šekspyro paminėjimo laikraštyje *Le Figaro* sumanė atskleisti tikrąjį šio pasirodymo, kuriuo jo organizatoriai tikėjosi padaryti savotišką „Hugo festivalį", pobūdį. Jeigu negincytina, kad Bodleras tiksliai suprato šio paminėjimo reikšmę, tiesa yra ir tai, kad jo gestui trūko elegancijos. Nei tikras ar numanomas Hugo mokinių fanatizmas, nei kvailumas negali pateisinti šio nenuoširdaus tremtinio puolimo. Bet netgi *Le Figaro*, kaip manevravimo vietos pasirinkimas, išduoda Bodlero padarytą klaidą: ar jis nesusiejo šios nedidelės niekšybės su laikraščiu, kuris prieš septynerius metus ėmėsi iniciatyvos persekioti *Piktybės Gėles*?

Po to Bodleras apie Hugo užsimins tik laiškuose. Intelektualinis nuosmukis, išryškėjęs gyvenimo pabaigoje, jam, beje, neleis užbaigti net mažiausio darbelio. Laiškuose, kuriuos 1865 ir 1866 metais iš Briuselio siunčia savo motinai ir Anseliui, jis tik užsimena apie Hugo ir netgi ponią Hugo bei jų sūnus, kuriuos visus su varginamu atkaklumu laiko kvailiais. Vienintelė liguisto įtūžio keistenybė; tai aptinkame 1865 metų vasario 12 dienos laiške, kuriame Bodleras praneša Anseliui, kad Hugo netrukus įsikurs Belgijoje:

„Atrodo, kad jis ir Okeanas susipyko! Arba jam pritrūko jėgų pakęsti Okeaną, arba jis nusibodo pačiam Okeanui. Buvo labai sunku tinkamai įsirengti rūmus ant uolos!"

Gatvių ir girių dainos, išėjusios 1865 metų spalio pabaigoje, jam atrodė „siaubingai sunkus" kūrinys. Tačiau 1866 metų kovą jis dar vargs

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 35, 36.

skaitydamas *Jūros darbininkus* ir užrašys keletą pastabų ant popieriaus. Jos tokios skurdžios, kad negalima suprasti, kokią nuomonę jis susidarė apie naują Hugo romaną iki to, kai mėnesio pabaigoje jį užklupo vienos kūno pusės paralyžius.

Bodleras ir Sent Bevas

Labai glaustoje autobiografijoje Bodleras pavadina Sent Bevą „naujaisiais literatūriniais ryšiais", tai yra tokiais, kurie prasidėjo nuo 1842 metų vasario, jam sugrįžus iš Burbono salos. Bet atrodo, kad tai atsitiko tik 1844 metais, galbūt nusiuntus naują poemą, kurioje jis aprašo prisiminimus iš koležo ir kur atsiranda keletas eilių, prie kurių su didesniu džiaugsmu jis dar turėtų sugrįžti viename iš pačių garsiausių *Piktybės Gėlių* eilėraščių.

Sent Bevui

Kadais mes dar bebarzdžiai ant suolo ąžuolinio,
Blizgesnio ir tviskesnio negu žiedai grandinių,
O ir oda žmonių diena dienon labiau sublizgus,
Mes susigūžę nuobodžiavom, nes pabodo viskas,
Ir susirietę po dangum kvadratiniu vienatvės,
Kur geria aitrų mokslo pieną vaikėzas dešimtmetis.
Tai buvo tie seni laikai, atmintini ir tikslūs,
Kada norėdami praplėsti klasikos taisyklę,
Profesoriai, vis protestuojantys prieš rimą jūsų,
Pavargdavo nuo pastangų fechtuotės mūsų Mūzų
Ir leisdavo moksleivį, triumfuojantį, maištingą,
Lotyniškai staugt Tribulė taip, kaip tik jam patinka. –
Kuris iš mūsų tais laikais blyškiaisiais paauglystės,
Nepažinojo sustingimo, vargo vienuolystės?
Akis, įstrigusi į vasaros niūroką dangų tykų,
Ar žiemą sniego žilpesy – kažkur vis taikos, tyko...
Ausis gobši, ausis stačia – ir laka kaip ruja,
Ir knygos aidas, maišto riksmas kažkur tolumoje?..

Tai buvo būtent vasara, kai tirpti ima švinas,
Kada nuliūsta pajuodavusios didžiulės pilkos sienos,
Kada atostogos arba kada ruduo miglotas
Išspinduliuoja dausose savas liepsnas vienodas,
Užsnūsti priverčia donžonuos iškilminguos
Baltų balandžių siaubą — vanagėlius rėksmingus:
Svajonių metas, kada mūza dirba rimtą darbą,
Per visą kiaurą dieną daužo savo varpą.
Kai Melancholija vidudienį, kada kiekvienas miegti
Ant rankos pasidėjus smakrą, koridoriaus gelmėj —
Akis juodesnė ir žydresnė nei kokia Vienuolė,
Katros kiekvienas puikiai žino obsceniškąjį nuopuolį,
— Tempk savo koją sunkią nuobodulių piktų,
Ir savo kaktą, drėgną nuo nemigos naktų.
— Paskui ateis ir karštligiškos naktys, liguisti vakarai,
Jie pravimdys jaunų mergaičių kūnus, bus joms negerai.
Ir veidrodžiuos privers — o sterilus geidime! —
Stebėt prinokusius vaisius jų lytinio brendimo.

Itališkieji vakarai, mieli nerūpestingi,
— Kas melagingų malonumų pamokyt netingi?
— Kada tamsioji Venera į balkonus pakyla
Paliejus kvapą muskuso iš smilkstančių kodylų,

Toksai tatai konfliktas švelniųjų aplinkybių,
Pribrendusių sonetuose ir stansų prašmatnybėse,
Kai vieną vakarą, užuodęs knygą irgi savo protą,
Aš ant širdies nešiausi Amory istoriją miglotą.
Už žingsnių keleto bedugnė, netol nuo abejonės,
Lėtai įsismelkė kaip mistika, gėrimas, mieli žmonės!
Įtrauktas prarajon ir aš, penkiolikmetis,
Renė atodūsius dešifravau, nors vos ne vos įmetęs.
Iš nežinojimo man keistas troškulys pakilo,
— Ploniausios arterijos gelmių gelmė sukilo —
Aš viską viską susiurbiau — miazmas ir kvapsnius,
Numirusių atminimus ir šnabždesius švelnius,
Ilgus apsikabinimus simboliškųjų sakinių.
Ir porą murmesingų madrigalų prašmatnių.
Gašlioji knyga! Jeigu taip nebuvo niekada,

Paskui ar prieglobsty kokiam tamsiam kada.
Ar gal po saulės zonų įvairiausių –
Tas amžinas liūliavimas bangų svaigiausių.
Atgimstantis aspektas akiračių be galo,
Nuves šią jauną širdį linkui išsvajoto idealo, –
Labai sunkiu laisvalaikiu atostogų dienos
Ar tinginystėj šalčmiriškoj baltuose šerkšnuos,
Po debesim tabako, kurs lubas maskuoja,
Visur visur mane ta paslaptis kamuoja.
Išpaikintosioms sieloms brangi šita knyga,
Likimo pažymėta vienoda pabaiga – liga,
Ir priešais veidrodį patobulinau savo
Žiauriausią meną, ką užgimęs demonas man davė:
– Iš skausmo padaryti tikrąjį gašlumo vaizdą,
Sukruvint blogį ir draskyti žaizdą.

Poete, tai plūdimas ar vien komplimentas?
Aš vis-à-vis prieš jus nelyg koksai amantas,
Aš veidu prieš vaiduoklį, pagundos pilnas protas,
O jo akis, o jo ranka, jėgos kad pripumpuotų,
Kerės nežinomais kerais. – Būtybės visos gerosios
Tėra vien vazos su tulžim, akis užmerkę geriame...
Ir perverta širdis, kurią skausmai saldžiai įgėlę,
Kasdien apžiūrinti save, palaimindama strėlę.

Tik žengęs pirmuosius žingsnius literatūroje, Bodleras prisistatė kaip Žozefo Delormo sekėjas ir to Amory, kurio istorija, parašyta Sent Bevo, kaip žinome, vadinasi *Geidulingumas*, šalininkas. Iš tikrųjų nuo Sent Bevo iki Bodlero, ypač nuo *Žozefo Delormo eilėraščių* iki *Piktybės Gėlių*, ryšys ar bent jau artima giminystė neabejotinai juntama. Vadindamas Sent Bevą „dėde Bevu", Bodleras pats tai pripažins. Ir tarp eilučių, kurias tariamas Žozefo Delormo biografas paskyrė savo herojui 1829 metais, buvo tokių, kurios po keturiasdešimties metų tiko pomirtinio Bodlero leidimo pratarmėje: „Jo sieloje siautė neįsivaizduojamas chaosas, kur baisūs vaizduotės padariniai, švieži prisiminimai, nusikalstamos fantazijos, grandioziniai neišsipildę

sumanymai, išmintingos pranašystės, lydimos pamišėliškų veiksmų, pamaldumo priepuoliai po piktžodžiavimo be tvarkos bruzdėjo nevilties fone“.

Jeigu *Žozefas Delormas* ir *Piktybės Gėlės* yra labai giminingos (koks nors biologas galbūt čia atskleistų tam tikrą giminystę su *René*), jei abu šie kūriniai rodo susirūpinimą, kokio iki jų poezijoje nebuvo, jausmų analize, skirtumas yra labai aiškus. Taip būsimosios kartos, kurios labai vertino Bodlero eiles, iš tikrųjų pamiršo Sent Bevo kūrybą, palikdamos ją tik bibliofilų smalsumui tenkinti.

Bodleras pasirodė kilnesnis *Žozefo Delormo eilėraščių* atžvilgiu. Savo studijoje apie Gotjė 1859 metais jis cituoja Sent Bevą kaip vieną iš trijų rašytojų (kiti du – Hugo ir Vinji), kuris, pasak jo, romantizmo laikais atgaivino prancūzų poeziją. Savo pastabose apie Diuponą 1851 metais girdamas jis nuėjo dar toliau. Užuominomis, tačiau labai aiškiai, jis nedvejodamas Sent Bevo poeziją išaukštino labiau nei Hugo poeziją:

„Be abejonės, labai-išradingi literatai, labai-išsilavinę antikvarai, eiliuotojai, kurie, reikia pripažinti, pakėlė prozodiką beveik iki kūrybos lygio, buvo įsivėlę į šį judėjimą [romantizmo judėjimą], ir rezultatai, kurių susilaukė suvieniję pastangas, buvo labai-nuostabūs. Kai kurie iš jų netgi sutiko pasinaudoti politiniais sluoksniais. Navarenas nukreipė žvilgsnį į Rytus, ir filhelenizmas pagimdė stulbinamą tarsi indiška nosinaitė ar šalis knygą.* Visi katalikiški ar rytietiški prietarai buvo apdainuoti išmoningais ir keistais ritmais. Bet kodėl mes turime pasirinkti ne tuos grynai materialius žodžius, parašytus siekiant apakinti virpantį vaikišką žvilgsnį ar paglostyti tingią ausį, o liguistos asmenybės dejonę, kuri iš tariamo karsto gelmės neriasi iš kailio norėdama sudominti dėl savo nepagydomos melancholijos sunerimusią visuomenę“.

Jeigu Bodleras poetas jautėsi skolingas už keletą pamokų Žozefui Delormui, mažiausia, ką galima pasakyti, jis savo skolą sumokėjo karališkai. Bet pikta, kad per dažnai tai darė Hugo sąskaita. Kyla įtarimas, kad „dėdė Bevas“ pokalbiuose su savo mokiniu klastingai kurstė jo priešiškumą Hugo. Žinoma, kaip Sent Bevas sugebėjo išreikšti sa-

* Stulbinamai spalvingai Hugo knygai *Rytiečiai* Bodleras priešpriešina *Žozefo Delormo* eilėraščius. Juos Sent Bevas pristatė kaip jauno, „neseniai mirusio nuo plaučių džiovos, kuri pakenkė širdžiai“, medicinos studento kūrinį.

vo diskretišką ir budrų nepalankumą. Taip pat žinoma, kokius apmaudo proveržius jam sukeldavo vien Hugo vardo paminėjimas. Po gruodžio 2 dienos Valstybės perversmo, tuomet, kai Hugo palieka tėvynę, Sent Bevas prisijungia prie Imperijos, kurios dėka greitai taps Prancūzijos koležo profesoriumi (nušvilptu), o vėliau senatoriumi. Neapykanta Hugo, atrodo, bent iš dalies valdo jo elgesį.

Savo *Patarimuose jauniems literatams* Bodleras rašė, kad neapykantą reikia labai tausoti, nes „neapykanta yra brangus likeris", pagamintas „iš mūsų kraujo, sveikatos, miego ir dviejų trečdalių mūsų meilės". Galima pamanyti, kad pagiežoje, nukreiptoje prieš Hugo ir jo pasekėjus tekėjo ir šiek tiek Sent Bevo likerio. Tačiau matėme, kad Bodlerui paprašius Hugo pratarmės ar rekomendacijos, šis nedvejodamas tai padarė. Kai Po ar sau pačiam jis prašo Sent Bevo, profesionalaus kritiko straipsnio, ką jis gauna? Nieko.

Sent Bevas kalbėjo apie Bodlerą tik tarp kitko visų pirma 1860 metų vasarį ginamojoje kalboje *pro domo*, parašytoje kaip atsakas į teisingą ir aštrią kritiką; vėliau, 1862 metų spalį, straipsnyje apie artėjančius rinkimus į Akademiją kaip anekdotinis atvejis buvo paminėtas Bodlero, iškėlusio savo kandidatūrą akademiko vietai gauti, vardas. Ta proga Sent Bevas pagaliau paminėjo *Piktybės Gėles*, kurių antrasis leidimas buvo pasirodęs beveik prieš metus. Kad ir kiek laiko būtų turėjęs skaityti ir apmąstyti, Bodlero rinkinyje jis įžvelgė tik savotišką keistą kūrinį, teikiantį vilčių tik *happy few* pasigardžiavimui: „Ši keista altana, parašyta su darnaus ir įmantraus originalumo inkrustacijomis, jau kurį laiką traukia žvilgsnius į tolimiausią romantiškosios Kamčiatkos viršūnę; aš tai vadinu „Bodlero Manija".

Šiandien šiuos kelis žodžius laikome nedovanotinais, tačiau iš tikrųjų jais nebuvo pasakyta nieko, kas 1862 metais būtų galėję sugriauti nei juos parašiusiojo reputaciją, ar sukompromituoti jo akademinę, universitetinę ar politinę padėtį. Tai, ką jie sakė apie Bodlerą, neišgąsdino jį nuteisusių teisėjų. Publikos akyse užkelti prancūzų poetą ant Kamčiatkos viršūnės nereiškė akivaizdaus pagyrimo, nors ji ir labai romantiška.

Kad ir koks kuklus buvo gyvybės ženklas, kurį jam rodė Sent Bevas, Bodlerą jis sužavėjo. Jis taip ilgai laukė, kol „dėdė Bevas" liausis jį ignoravęs savo straipsniuose, kad pats mažiausias, pats menkiausias palankumo ženklas, santūriausias mirktelėjimas galėjo jį tik sujaudinti. Straipsnis, kuriame Sent Bevas ypač stengėsi iškelti Akademijos

kadrų komplektavimo reformos klausimą ir kuriame Bodleras buvo paminėtas tik dėl savo kandidatūros, pradžiugino poetą taip, tarsi tai būtų nuoširdžia plunksna parašyta reikšminga jo kūrybos analizė. Akivaizdu, kad tai, ką Sent Bevas pasakė apie jo asmenį, jam buvo svarbiau už tai, ką jis parašė apie jo poeziją.

Iš tikrųjų Sent Bevui atrodė išmintingiau parodyti džentelmeniškas Bodlero manieras, o ne *Piktybės Gėlių* kokybę, kurios jis galbūt neįvertino: „Tikra yra tai, – rašė jis, – kad p. Bodleras nusipelnė, jog jį pastebėtų ten, kur tikimasi išvysti svetimą, ekscentrišką žmogų, kur susiduriama su mandagiu, pagarbiu, pavyzdingu kandidatu, maloniu vyriškiu, mokančiu kalbą ir žinančiu klasikines jos formas". Bodlerui galėjo nepatikti sakinys, leidžiantis manyti, kad iš jo knygos galėjai įtarti jį esant maniaką ar velnio apsėstąjį. Kitu metu ir iš kito žmogaus lūpų jis tikrai to nebūtų pripažinęs. Bet 1862 metų sausį, tuomet, kai prislėgtas rūpesčių laksto po valstybinės ministerijos kabinetus kaulydamas pagalbos ir dažnai persekiojamas antstolių, malonumas būti viešai pripažintam aukštuomenės žmogum vieno iš tų akademikų, kurių rinkiminio balso jis reikalauja, padaro visai kitokį įspūdį.

Tuo galima paaiškinti džiaugsmingą toną jaudinančio padėkos laiško, kurį jis rašo Sent Bevui:

„Keliais žodžiais, mano mielas bičiuli, noriu išreikšti Jums ypatingą džiaugsmą, kurį man padovanojot. Jaučiausi labai įžeistas (bet apie tai nieko nesakau) daugelį metų numanydamas, kad esu laikomas vilkolakiu, nesugyvenamu ir atstumiančiu žmogumi...

Pagaliau, mano mielas bičiuli, Jūs visam tam padarėte galą, ir aš žinau gerus Jūsų norus, – aš, kuris visada sakiau, jog nepakanka būti išmanančiam, kad reikia būti ir maloniam.

Apie tai, ką vadinate mano „Kamčiatka", kad dažniau gaučiau tokius tvirtus padrąsinimus kaip šis, man atrodo, kad tai suteiks jėgų parašyti milžinišką „Sibirą", tik karštą ir apgyvendintą. Kai matau, koks Jūs aktyvus ir gyvybingas, man pasidaro labai gėda; laimė, ūmūs šuoliai ir krizės, nors ir nepakankamai, atstoja nenutrūkstamą valios veiklą.

...Nepaisydamas tonzūros ir žilų plaukų, noriu kalbėtis su Jumis kaip mažas berniūkštis. Mano motina, kuri labai nuobodžiauja, be paliovos klausinėja, kas „naujo". Nusiunčiau jai Jūsų straipsnį. Žinau, kokį motinišką džiaugsmą ji dėl jo patirs. Dėkoju už save ir už ją".

Po kelių dienų, tiksliau, vasario devintąją, Sent Bevas jį paragina atsisakyti kelti savo kandidatūrą į Akademiją: „Palikite Akademiją tokią, kokia ji yra..." Jis buvo visiškai teisus. Bodleras ten nebūtų gavęs nė vieno balso, taip pat ir Sent Bevo.

ŠATOBRIANAS IR DIDŽIOJI MELANCHOLIJOS MOKYKLA

Prisimindamas Delakrua mirtį, 1863 metais Bodleras rašė:

„Kai [...] tas unikalus Europos meno istorijoje žmogus mirė [...], mes visi pajutome kažką panašaus į sielos depresiją, stiprėjantį vienatvės pojūtį, kurį patyrėme mirus Šatobrianui ir Balzakui, pojūtį, visai neseniai atsinaujinusį po Alfredo de Vinji mirties. Didžiuliame nacionaliniame gedule esama visuotinio gyvybingumo nuosmukio, intelekto užtemimo, primenančio saulės užtemimą, momentinės pasaulio pabaigos imitacijos". (*Eženo Delakrua kūryba ir gyvenimas*)

Šatobrianas yra vienas iš tų nedaugelio rašytojų, kuriuos Bodleras laiko mūsų literatūros ir netgi visuotinės literatūros metrais. Jis jį mini šalia Viktoro Hugo ir Balzako kaip vieną iš tų, kurių „mums pavydi visata"*. Jis stato jį greta La Briujero ir Biufono, tarp „tikriausių ir rečiausių kalbos ir stiliaus atžvilgiu**" metrų. 1859 *metų Salone* jis cituoja ištraukas iš Šatobriano, kalbėdamas apie Delakrua paveikslus, kuriuose atpažįsta „tapymo ir jausmo platumą, būdingą plunksnai, parašiusiai *Načėzus*". Jis jas dar cituoja intymiuose dienoraščiuose, kur tokia trumpa pastaba apie stilių, – „Amžinas tonas, amžinas ir kosmopolitinis stilius. Šatobrianas, Alf. Rabas, Edgaras Po", – leidžia atspėti susižavėjimo, kurį jam teikdavo Vikonto vargonų muzika, prigimtį ir kokybę.

Pastabose, kurias parašė pamatęs straipsnį apie Laklo ir jo *Pavojingus ryšius*, yra frazė, pasiskolinta iš *Načėzų*: „Aš visad buvau dorybingas be džiaugsmo; buvau nusikaltėlis be sąžinės graužimo", po kuria Bodleras būtų mielai pasirašęs ir kurią būtų galėjęs pasirinkti *Piktybės Gėlių* epigrafu.

* *Teofilis Gotjė*, literatūriniai užrašai (Pulė-Malasi ir de Bruazas, 1859).

** „Apmąstymai apie kai kuriuos mano amžininkus", *La Revue fantaisiste*, 1861 m. liepos 15 d.

Šatobriano balsą jis prilygina „didžiųjų vandenų balsui"*, o *Dirbtiniuose rojuose* patikslina, kad jį žavi būtent to balso tonas, kaip žavi Kensė *Suspiria de profundis*, apie kurią jis sako:

„Iš esmės aš mielai pavadinčiau tai „vėlės" tonu; akcentas ne antgamtinis, bet beveik svetimas žmonijai, iš dalies žemiškas, iš dalies nežemiškas, kokį kartais aptinkame *Prisiminimuose iš ano pasaulio*, kai pykčiui arba įžeistai savimeilei nurimus, didžiojo Renė panieka žemiškiesiems dalykams tampa visiškai nesavanaudiška".

Šatobriano asmenyje Bodleras mato „didžiosios Melancholijos mokyklos", kuriai jis pats giriasi priklausąs, kūrėją, ir pripažįsta jį „išsiskiriantį savo pagrindiniu sugebėjimu" „apdainuoti skausmingą melancholijos ir nuobodulio šlovę".**

Jeigu pridursime, kad Šatobrianu žavisi dar ir todėl, kad jis buvo „didysis senjoras, toks didis, kad būtų ciniškas", tai yra didis senjoras, norintis matyti save dendžiu ir juo tampantis, be vargo galima įsivaizduoti, kad jis buvo numatęs imtis žiaurios gynybos prieš Vilmeno išpuolius, duodamas atkirtį, kurio pagrindus jau turėjo:

„Vilmenas vaizduoja tokį užimto ir pikto žmogaus nenaudingumą, koks yra būdingas Tersitui. Jo sakinys perkrautas, jis neišmano sakinio rašymo, kaip ir knygos rašymo, meno.

„Jo neapykanta Šatobrianui". – Tai tikrai sveikas protas pedagogo, nesugebančio įvertinti didžiojo dekadanso bajoro, norinčio sugrįžti prie laukinio gyvenimo.

Kai Šatobrianas žengia pirmuosius žingsnius pulke, Vilmenas priekaištauja jam dėl pomėgio puoštis. Jis jam prikiša kraujomaišą kaip genialumo šaltinį. Ė! Ar man svarbu šaltinis, jeigu aš esu genijus!

Vėliau priekaištauja dėl Šatobriano sesers Liusilės mirties. Kiekviena proga jam priekaištauja dėl jautrumo stokos. Šatobrianas kitoniškai jautrus nei Vilmenas.

Sėsliam mokytojui atrodo keista, kad klajūnas rengiasi kaip laukinis, kaip miškų dykūnas. Jis jam prikiša garsią dvikovą su Napoleonu. Taigi! Ar tai nebuvo ir viena iš Balzako aistrų? Žodis „Napoleonas" yra daiktavardis, reiškiantis viešpatavimą; karaliavimas karaliavimu, tačiau kai kam Šatobriano karaliavimas gali patikti labiau nei Napoleono.

* *P. Vilmeno Dvasia ir Stilius Pomirtiniuose kūriniuose* (Mercure de France, 1908).

** Teofilis Gotjė (Pulė-Malasi ir de Bruazas, 1859).

Vilmenai niekad nesupras, kad Šatobrianai turi teisę į privilegijas ir atlaidumą, kokių visi žmonijos Vilmenai niekad negalės trokšti".

Balzakas, arba Aistringas svajotojas

Bodleras mini Balzaką tarp savo ankstyvųjų „literatūrinių ryšių" ir yra žinoma, kad vienas iš pirmųjų jo publikuotų tekstų buvo anekdotiškas straipsnis *Kaip mokamos skolos, kai esi genialus,* kuriame jis pasišaipė iš romanisto teismo išlaidų.

Balzakas ten buvo pavaizduotas liūdnai žingsniuojantis „dvigubu Operos pasažu", kuris užbaigus Osmano bulvarą dingo apie 1925 metus:

„Tai tikrai buvo jis – jis, stipriausia devynioliktojo amžiaus komercijos ir literatūros figūra; jis, poetinės smegenys, prikimštos skaičių kaip finansininko kabinetas, tai tikrai jis, mitologinių nesėkmių, nerealių ir fantasmagoriškų sumanymų, kurių žibintą buvo nuolat pamirštama uždegti, žmogus; didysis svajonių persekiotojas, nuolat „ieškantis absoliuto"; jis, smalsiausias, keisčiausias, įdomiausias ir labiausiai pasipūtęs iš *Žmogiškosios komedijos* personažų, originalas, nepakenčiamas gyvenime, bet subtilus savo rašiniuose, rubuilis vaikas, genialus ir pasipūtęs, turintis tiek gerų savybių ir tiek ydų, kad net baisu vieną iš jų atmesti, kad neprarastum kitų ir tokiu būdu nepagadintum tos nepataisomos ir fatalios pabaisos!"

Nors šio straipsnio šmaikštumas leidžia atskleisti ir simpatiją Balzakui, ir susižavėjimą jo talentu, pagrindinė mintis buvo tokia, kad Eženas Krepė galėjo palaikyti jį pamfletu, taip apibrėždamas kandų pasityčiojimą, ir iš to netgi padaryti išvadą, kad Bodlerą tikriausiai žeidė matant, kaip masinantys pinigai priverčia jo veržlų kolegą pasinaudoti „netikusia prancūzų kalba" ir rašyti menkaverčius tekstus.

Mes visai negalvojame, kad Bodleras norėjo cenzūruoti Balzaką, labiau būtume linkę manyti, kad jis paprasčiausiai pasilinksmino, savo draugo panosėn pakišdamas jo paveikslą tokį, kokį galėjo atspindėti kreivas veidrodis. Netgi pats faktas, kad tas straipsnis iš pradžių pasirodė be parašo 1845 metų lapkričio 24 dieną mažo laikraštuko *Le*

Corsaire-Satan „skandalų kronikoje", regis, puikiai rodo, kad autorius jo nelaikė netikėtu užpuolimu, o tik mistifikacija, kurioje užteko ir draugystės apraiškų, ir susižavėjimo.

Vėliau, regis, Bodleras tik gyrė tą, kurį *Dirbtiniuose rojuose* vadina „mūsų brangiuoju ir didžiuoju Balzaku". Jis santūriai atsiliepia apie jo stilių, tačiau pripažįsta Balzako nuopelną pastebėti silpnybes:

„Kalbama, kad Balzakas sukrauna savo rankraščius ir juodraščius fantastiškai netvarkingai. Taigi romanas pereina daugybę genezių, kur išsibarsto ne tik sakinio vientisumas, bet ir kūrinys. Tai, be abejo, netikęs metodas, dažnai teikiantis stiliui ištęstumo ir netvarkingumo, – tai vienintelis šio didžiojo istoriko trūkumas". (*Patarimai jauniems literatams*)

„Ne tik turėti stilių, bet dar ir savitą stilių buvo vienas iš didžiausių, kitaip sakant, pats didžiausias *Šagrenės odos* ir *Absoliuto beieškant* autoriaus siekis. Nepaisant sakinių griozdiškumo ir painumo, jis visada buvo to, kas lengviausia, ir to, kas sunkiausia, žinovas." (*Teofilis Gotjė*)

1846 *metų Salono* skyriuje, kuriame svarstoma apie modernų grožį ir šiuolaikinio gyvenimo heroizmą, Bodleras netgi sušunka:

„Iliados herojai jūsų neverti, o Votrenai, o Rastinjakai, o Biroto, o Jūs, o Fontanaresai, kuris neišdrįsote viešai papasakoti apie savo skausmą po laidotuvių, kurio konvulsijas pajuntame mes visi; o Jūs, Onorė de Balzakai, Jūs – herojiškiausias, ypatingiausias, romantiškiausias ir poetiškiausias iš visų personažų, kuriuos išplėšėt iš savo krūtinės!"

Rašydamas apie Teofilį Gotjė, jis pabrėžia Balzako kūrybinę galią ir persikūnijimo dovaną, leidusią jam pakylėti buitinį romaną, kurį sausas stebėjimas pasmerkė būti banaliam:

„Balzakas iš šio prasčiokiško žanro padarė nuostabų dalyką, įdomų, o dažnai ir didingą todėl, kad tam atidavė visą savo esybę. Daugybę kartų buvau nustebintas didžiąja Balzako šlove išlikti stebėtoju; man visad atrodė, kad pagrindinis jo nuopelnas yra tas, kad jis yra svajotojas ir aistringas fantazuotojas. Visi jo personažai apdovanoti gyvybingu užsidegimu, kurio jis pats buvo įkvėptas. Visos jo fikcijos nuspalvintos sodriai tarsi sapnai. Nuo aristokratijos viršūnės iki liaudies padugnių, visi jo *Komedijos* aktoriai šiurkštesni gyvenime, aktyvesni ir gudresni kovoje, kantresni nelaimėje, godesni malonumuose, labiau angeliški pamaldume, nei matome juos tikro gyvenimo komedijoje. Trumpai tariant, netgi Balzako portjeros persmelktos genialu-

mu. Visos sielos iki dantų apginkluotos valia užtaisytais ginklais. Tai tikrasis Balzakas. Ir kai visos išorinio pasaulio būtybės su galinga jėga ir jaudinančiomis grimasomis atsivėrė jo sielai, jis mėšlungiu sutraukė jų veidus, patamsino jų šešėlius ir uždegė jų šviesą. Stiprus troškimas išryškinti detales, kylantis iš begalinio noro viską aprėpti, viską pastebėti, viską numatyti, be kita ko, gelbstint visumos perspektyvą vertė jį su didžiausia jėga išryškinti svarbiausias eilutes. Kartais jis priverčia mane pagalvoti apie tuos ofortistus, kurie niekad nebūna patenkinti raižinio išėsdinimu ir kurie lengvai pakeičia pagrindinius graviūros štrichus. Stulbinamai natūralus taisymas duoda stebuklingus rezultatus. Jis paprastai apibrėžiamas taip: Balzako trūkumai, tiksliau pasakius, gerosios jo savybės. Bet kas gali pasigirti esąs taip sėkmingai apdovanotas ir galįs pritaikyti metodą, kuris jam leistų šviesa ir purpuru pridengti nuogą banalumą? Kas gali tai padaryti? Taigi tas, kuris norėdamas atskleisti tiesą, to nepadaro, nedaug nuveikia".

Pasak Bodlero, „Balzakas didis, baisus, be to, kompleksuotas, vaizduoja civilizacijos siaubą su visomis jo kovomis, ambicijomis ir pamišimu".* Jis netgi išdrįsta jį apibrėžti kaip milžinišką meteorą, kuris uždengs mūsų šalį šlovės debesiu, kaip keistas ir nepaprastas suklestėjimas, kaip poliarinė aušra, užliejanti ledinę dykumą savo pasakiškomis šviesomis".**

Moljeras ir Beranžė — progreso religijos patronai

Mano apnuogintos širdies pastabose yra šie keli žodžiai:

Juokingos šiuolaikinės religijos.

Moljeras.

Beranžė.

Garibaldis.

Šių trijų asmenybių suartinimas gali atrodyti keistas. Tačiau 1860 metais brūkštelėdamas jų vardus ant popieriaus, Bodleras turėjo lo-

* *Teofilis Gotjė* (Pulė-Malasi ir de Bruazas, 1859).

** „P. Gustavas Floberas". *L'Artiste*, 1857 m. spalio 18 d.

gišką paaiškinimą. Juose jis įžvelgė šventuosius, kuriuos būtų galėjusi įrašyti į savo kalendorių naujoji religija; jos kvailumą jis daugybę kartų pabrėžė: progreso religija.

1860 metais džiaugėsi liberalioje spaudoje aptikęs nesąmonių, kurios ten buvo išspausdintos apie Garibaldį; jis laikomas lyg savotišku Mesiju, lyg vėliavnešiu, paskui kurį žingsniuoja respublikonai, trokštantys sukurti visuotinę laimę. Kalbėdamas apie Moljerą, jis nedvejodamas susieja jo vardą su Beranžė, tikėdamasis, kad pirmasis *Tartiufe*, antrasis savo dainose, atidavė tokią pat duoklę niekingai demagogijai. Beje, jis juos sugretino ir pratarmės antrajam *Piktybės Gėlių* leidimui apmatuose:

„Prancūzija išgyvena vulgarumo fazę. Paryžius, visuotinio bukumo centras ir spindesys. Nepaisant Moljero ir Beranžė, niekad nebūtum pamanęs, kad Prancūzija įgaus tokį didelį pagreitį „progreso" kelyje". Ir visai tikėtina, kad jis vis dar turi galvoje juos, kai naujame tos pačios pratarmės juodraštyje užsimena apie „kelis žymius grubius pedantus", ištiesusius pagalbos ranką „prigimtiniam žmogaus kvailumui".

Dėl Moljero yra aišku, kaip pastebėjo Žakas Krepė ir Žoržas Blenas, kad Bodleras priskyrė sau priekaištą, kurį Žuberas taikė *Tartiufo* autoriui, kad jis „pasityčiojo iš religinių meilės formų". Tą priekaištą ir vėl randame *Mano apnuogintoje širdyje*, kur Bodleras rašo:

„Mano galva, *Tartiufas* jokia komedija, tai – pamfletas. Ateistas, jeigu tik jis gerai išauklėtas žmogus, šį veikalą skaitydamas pagalvos, kad kai kurių svarbių klausimų nevalia patikėti padugnėms".*

Be abejo, Bodleras ne visada taip drąsiai reiškė savo nuomonę apie tai, kad reikia atsargiai stebėti religijos problemas. Be abejonės, jis dar nepatyrė skrupulų 1852 metų spalį, kai *Revue de Paris* išspausdino jo poemą *Švento Petro Išsižadėjimas*; tai vos nesibaigė teisminiu persekiojimu. Bet nei bajoro Šryzalio autorius, nei Lizetės ir Yveto karaliaus dainius niekad nekėlė jam simpatijos. Nieko nėra labiau nutolusio nuo dendizmo kaip vulgarumas, kuriuo tiek vienas, tiek kitas jį šokiravo, iš kurio jis tyčiojosi jau 1848 metais, įtikinėdamas laikraščio *La Tribune nationale* redakciją, kur birželio 1 dienos „Paryžiaus naujienų" skiltyje pasirodė atsiliepimas, tikriausiai parašytas jo paties ranka.

„Taip, kaip nemirtingasis Moljeras kartais klausdavo patarimų savo tarnaitės, mūsų garsusis dainų kūrėjas Beranžė, kaip kalbama, niekad neniekino savo kambarinės panelės Juditos nuomonės. Sakoma,

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai*. V., 1996, p. 101.

kad panelė Judita, gyvendama pas populiarų poetą, pasinaudojusi visomis namų šeimininkės privilegijomis, išsireikalavo dokumentą, liudijantį, kad gaus išlaikymą, ir privertė poetą suteikti jai garbę turėti jo pavardę. Beranžė, įsivaizduodamas, kad surado savąją Lizetę, atidavė ranką panelei Juditai, kuri dabar, kai mes rašome, turi garbę vadintis ponia Beranžė".

1857 metų rugpjūtį, *Piktybės Gėlių* proceso išvakarėse, Bodleras tebegalvoja apie Beranžė, kurio nešvankios dainos gali pasitarnauti kaip apsauga ginant eilėraščius, kuriuos kaltina prokuratūra. Savo advokatui metrui Šė d'Est-Anžui jis rašo:

„Būtinai pacituokite (su pasišlykštėjimu ir siaubu) puikiąsias Beranžė nešvankybes: *Gerąjį Dievą, Margo, Žanetoną...*"

O atmintinėje, atiduotoje Šė d'Est-Anžui, keletas argumentų, kurie praverstų per teismo posėdį:

„Ar p. Šarlis Bodleras neturi teisės nesivaržyti, kaip tai sau leido Beranžė (pilni raštai su leidimu)? Tokį siužetą, dėl kurio priekaištaujama p. Š. Bodlerui, panaudojo Beranžė; kurį Jūs pasirinktumėt: liūdną ar linksmą ir begėdišką poetą, bjaurėjimąsi blogiu ar išdykavimą, sąžinės graužatį ar kvailystę?"

Iš tiesų Šė d'Est-Anžui vedant bylą teisme atrodė sumaniau peikti Beranžė laisves ir netgi laikyti jas natūraliomis, reikalaujant savo klientui jeigu ne visai identiškų, tai bent jau panašių laisvių. Tuo pačiu jis reikalavo *Piktybės Gėlių* autoriui teisės, kurią turėjo Moljeras – *Tartiufe* pavaizduoti ydą. Aplinkybės susiklostė taip, kad advokatas poeto naudai buvo priverstas remtis dviem autoriais, kuriuos šis vertino be skrupulų.

Tačiau Moljeras nesusilaukė tokio plataus Bodlero nepritarimo kaip Beranžė. Bodleras pasmerkė „stiprų" Moljero „sąmojį", Voltero ir *Le Siecle* redaktorių protėvį, bet probėgšmais pagyrė jo „gerą poetinę nuotaiką, būtiną tikram groteskui" bei „tvirtą ir nerangų komedijos žanrą", tuo tarpu Beranžė niekino visą laiką. Vienas iš paskutiniųjų jo tekstų, atviro laiško, kurį siūlėsi parašyti 1865 metais Žiuliui Žanenui, apmatai rodo, kad iki pat savo gyvenimo pabaigos Beranžė vardas išprovokuodavo jo sarkazmą.

Kvailokame straipsnyje Žanenas supriešino Bairono melancholiją ir Heinricho Heinės „žavingą dvidešimtmečių apsvaigimą", išgarbintą prancūzų poetų, nuo Deporto iki Beranžė, kuriam 1857 metais Imperija surengė oficialias laidotuves.

Taip pat laiško, kuriame Bodleras ketino atsakyti Žanenui, juodraščiuose randame daugybę bruožų, kurie taikomi Beranžė:

„Man būtų įdomu sužinoti, ar Jūs iš tiesų esate įsitikinęs, kad Beranžė yra poetas. (Maniau, kad niekas nebedrįs kalbėti apie šį žmogų.)

Ar esate įsitikinęs, kad gražios laidotuvės yra velionio genialumo ar padorumo įrodymas (aš manau, kad tik niekšai ir kvailiai nusipelno gražių laidotuvių).

Beranžė? Jau pasakyta šiek tiek tiesos apie šį nešvankėlį. Dar daug ką būtų galima apie jį pasakyti. Tiek to".

1821 Balandžio 9 d.: Paryžiuje, Otvėjaus 13, gimė Šarlis Pjeras Bodleras.

1827 Vasario 10 d.: Eidamas šešiasdešimt aštuntuosius metus mirė Bodlero tėvas. Pakeičiama gyvenamoji vieta: motina, trisdešimt trejų metų našlė, iš pradžių gyvens Sent-Andrė-Dezar gatvėje 58, vėliau Sent-Andrė-Dezar aikštėje 30. Švelniuoju metų laiku viešnagė mažoje kaimo trobelėje Ternė ir Neji pakraštyje, Debarkadero 11, netoli Bulonės miško.

1828 Ponia Bodler susituokia su trisdešimt devynerių metų majoru Opiku.

1833 Bodleras – Liono koležo, kur gyvena jo tėvai, auklėtinis. Opikas tampa papulkininkiu, jis paskiriamas 7-osios karo divizijos štabo viršininku.

1836 Sugrįžimas į Paryžių, papulkininkis perkeliamas į 1-ąją karo diviziją. Bodleras – Liudviko Didžiojo koležo auklėtinis.

1839 Balandis: Bodleras pašalinamas iš Liudviko Didžiojo koležo už nedrausmingą elgesį; jis rengiasi bakalauro egzaminams Leveko ir Beji pensione Estrapado gatvėje.
Rugpjūčio 12 d.: Tampa bakalauru.

1841 Laisvas gyvenimas Paryžiuje. Pirmieji literatūriniai ryšiai su Eduaru Urliaku, Žeraru de Nervaliu, Balzaku, Gustavu Le Vavaseru.
Birželio 9 d.: Šeimos tarybos, kurią sušaukė sutuoktiniai Opikai, nerimaujantys dėl palaido Bodlero gyvenimo ir jo noro atsidėti vien literatūrai, sprendimu, išvyksta į ilgą kelionę jūra.
Rugsėjis: Viešnagė Maurikijaus saloje.
Spalis: Viešnagė Burbono saloje.

1842 Sugrįžimas į Paryžių. Nauji literatūriniai ryšiai su Teofiliu Gotjė, Teodoru de Banviliu.
Birželis: Išsinuomoja kambarį Sen Luji saloje, Betiuno krantinėje 10 (dabar 22). Susitinka su Žana Diuval, mulate, nedidelio teatro statiste.

1843 Bendradarbiauja su savo vienmečiu Ernestu Prarondu, rašo eiliuotą dramą *Ideolus*, kuri niekad nebus užbaigta.
Balandis: Apsigyvena Vano gatvėje.

Rugsėjis: *Le Tintamarre* atmeta straipsnį, nes jis jiems pasirodo per daug įžūli satyra.

Spalis: Sugrįžta į Sen Luji salą, kur Anžu krantinėje 17 išsinuomoja vieną iš Pimodano rūmų, buvusios Lozeno rezidencijos, butų.

Lapkritis–gruodis: *Le Tintamarre* ir *La Démocratie Pacifique* atmeta straipsnius, manydami, kad jie gali būti baustini arba amoralūs. Penkiolika eilėraščių, kurie vėliau atsidurs *Piktybės Gėlėse*, jau parašyti.

1844 Kovas: Knygininko Kazelio firma išleidžia nedidelį anoniminį kūrinėlį *Paryžiaus teatrų meilės paslaptys*; jį rengiant dalyvavo ir Bodleras.

Liepa: Didėjant sūnaus skoloms, ponia Opik pradeda procedūrą – siekia parūpinti sūnui teisminį patarėją.

Rugsėjo 21 d.: Civilinis teismas jam paskiria teisminį patarėją, kurio norėjo šeima, – metrą Anselį, Neji notarą.

1845 Balandis: Parašo kūrinį, po kuriuo pirmą kartą pasirašo – *1845 metų Salonas* (leidėjas Labitas); 72 puslapių brošiūra geltonu viršeliu.

Gegužės 25 d.: Laikraštis *L'Artiste* išspausdina sonetą *Kreolei*, kurį rasime *Piktybės Gėlėse*.

Birželio 30 d.: Bando nusižudyti (peilio dūriu), surašęs testamentą, kuriuo viską, ką turi, palieka savo meilužei, panelei Žanai Lemė (dar vadinamai Žana Diuval).

Liepa: Apsilanko pas motiną Aikštės rūmuose, oficialioje generolo Opiko, kuris tuo metu komanduoja vienoje Paryžiaus aikštėje (Vandomo aikštė 7), rezidencijoje. Nauji nesutarimai su šeima, vėl nutrūksta santykiai su patėviu. Apsigyvena „Dunkerko" viešbučio kambaryje, Lafito gatvėje 32.

Lapkričio 24 d.: Laikraštyje *Le Corsaire-Satan* be parašo išspausdina fantaziją apie Balzaką *Kaip mokamos skolos, kai esi genialus*; po kelių mėnesių atiduos kitam laikraščiui.

1846 Sausis–balandis: Bendradarbiauja laikraščiuose *Le Corsaire-Satan* ir *L'Esprit public*. Pavasarį apsigyvena Kokenaro 33 (dabar Lamartino gatvė), o truputį vėliau – Provanso 24.

Gegužė: Mišelis Levi išleidžia tomą rožiniu viršeliu 1846 *metų Salonas*. Paskutiniame viršelyje anonsuojama, kad greitu laiku pasirodys to paties autoriaus poezijos tomas *Lesbietės* (po vienuolikos metų tai bus *Piktybės Gėlės*).

Rugsėjo 6 d.: Laikraštyje *L'Artiste* išspausdina *Nepataisomąjį* [*Don Žuaną Pragare*]. Pradeda anonimiškai bendradarbiauti laikraštyje *Le Tintamarre;* tai truks iki 1847 metų kovo.
Gruodžio 13 d.: Laikraštis *L'Artiste* išspausdina eilėraštį *Indei* [*Malabarietei*].

1847 Sausis: Literatų Draugijos Biuletenis išspausdina novelę *Pagyrūnė*. Tais metais pablogėja santykiai su motina. Retkarčiais gyvena pas Žaną Diuval Fam-San-Tet gatvėje 6. Kitą adresą, Orleano miestelis 15, nurodo aistringame laiške aktorei Mari Dobren, kurią yra įsimylėjęs ir kurią nori suvilioti. 1847 metų Salonas nepriima Kurbė nutapyto Bodlero portreto *Vyras su pypke* (šiuo metu jis yra Monpeljė muziejuje).
Lapkričio 14 d.: Šanfleri laikraštis *Corsaire-Satan* išspausdina Bodlero sonetą *Katės*.
Gruodis: Persikrausto į Babilono gatvę 36 beveik tuo pačiu metu, kai generolas Opikas, perėjęs iš kariuomenės vadovybės į Politechnikos mokyklą, apsigyvena Kliši gatvėje 66.

1848 Sausis: Bendradarbiauja laikraštyje *Corsaire-Satan*.
Vasario pabaiga: Dalyvauja riaušėse, įstoja į Centrinę respublikonų draugiją, kurią įkuria Blanki, ir su savo bičiuliais Šanfleri bei Tubenu leidžia socialistinės pakraipos laikraštį *Le Salut public*, kurio išeis tik du numeriai.
Balandis–birželis: Konservatorių laikraščio *La Tribune nationale* redakcijos sekretorius. Opikų šeima išvyksta į Konstantinopolį, kur generolas siunčiamas kaip įgaliotasis ministras. Likus kelioms dienoms iki išvykimo, generolas karštai priekaištauja Bodlerui dėl jo santykių su Žana Diuval, kuri gyvena jo išlaikoma ir jį apgaudinėja. Poetas galutinai susipyksta su motina.
Birželio 22–25: Dalyvauja darbininkų sukilime.
Liepos 15 d.: *La Liberté de Penser* išspausdina Po vertimą.
Spalis: Išvyksta į Šatoru dirbti vyriausiuoju redaktoriumi naujame, dukart per savaitę išeinančiame konservatoriškos pakraipos laikraštyje *Le Représentant de l'Indre*. Savaitės pabaigoje grįžta į Paryžių.
Lapkritis: Pranešama, kad 1849 m. vasarį Mišelis Levi išleis Bodlero rinkinį *Limbai* (kalbama apie rinkinį, kuris iš pradžių turėjo vadintis *Lesbietės* ir kuris, kai jis galų gale pasirodys Antrosios Imperijos laikotarpiu, vadinsis *Piktybės Gėlėmis*).

Gruodis: *L'Echo des marchands de vins* išspausdina *Žmogžudžio Vyną*.
1849 Apie tų metų Bodlero gyvenimą žinoma labai nedaug. Jau tada jis susižavi Vagneriu, kurio *Tanhoizerį* paryžiečiai išgirs tik 1850 metais. Patiki vienam liaudies rašytojui iš Biržos aikštės kaligrafiškai parašyti eilėraščių kopiją ir įrišti šagrenės oda. Susipažįsta su jaunu chartistu, spaustuvininko Alansono sūnumi Ogiustu Pulė-Malasi, neseniai pabėgusiu iš Bresto, kur jį buvo nubloškęs 1848 metų birželio sukilimas.
Gruodžio 3 d.: Išvyksta į Dižoną. Ką ten veiks? Niekas nežino. Galbūt jį pasikvietė koks nors laikraštis, kaip atsitiko prieš metus Šatoru. Aišku tik tai, kad Dižone tikisi užtrukti gana ilgai, nes apsistojęs viešbutyje rengiasi išsinuomoti nedidelį butą ir apstatyti jį išnuomotais baldais.
1850 Sausio 9 d.: Į Dižoną atvažiuoja Žana Diuval. Poeto viešnagės Dižone metu prasideda lengvi sifilio, kuriuo užsikrėtė prieš kelerius metus, priepuoliai. Sugrįžimo į Paryžių tiksli data nežinoma. Aselino sakosi jį aplankęs 1850 metais netoli Puasonjer bulvaro. Be abejonės, šis apsilankymas įvyko iki gegužės mėnesio, tuo metu, kai Bodleras turėjo būstą Neji, Respublikos prospekte 95, kur išbus iki 1851 m. birželio.

Birželis: Žurnale *Le Magasin des familles* išspausdina du eilėraščius proza: *Išdidumo bausmė* ir *Garbingų žmonių vynas* (vėliau *Vyno Dvasia*).
1851 Kovas: į *Messager de l'Assemblée* atiduoda savo studiją *Apie vyną ir hašišą*.
Balandžio 9 d.: Vienuolika eilėraščių proza, kuriuos pavadina *Limbai*, išspausdina *Le Messager de l'Assemblée*; vėliau juos rasime *Piktybės Gėlėse*.
Birželio pradžia: Iš Konstantinopolio grįžę generolas ir ponia Opik, prieš išvykdami į Prancūzijos ambasadą Madride, apsigyvena Daniubo viešbutyje, Rišpanso gatvėje. Ponia Opik randa savo sūnų baisiame skurde.
Liepa: Ponia Opik išvažiuoja į Madridą, kur anksčiau išvyko jos vyras. Bodleras iš Neji persikelia į Marė-diu-Tampl gatvę 25. Bendradarbiauja „demokratiniame almanache" *La République du Peuple*. Laikraščiui *Le Pays* nesėkmingai siūlo straipsnius apie karikatūrą, kurie ras pirkėją tik po šešerių metų.
Rugpjūtis: Išspausdina studiją apie Pjerą Diuponą (20-as Pjero Diupono *Giesmių ir Dainų sąsiuvinis*).

Spalis: Iš Londono užsisako pilnus Po raštus.
Lapkričio 27 d.: *Semaine théâtrale* išspausdina straipsnį apie *Padorias dramas ir romanus.*
Gruodžio 2 d.: Valstybės perversmas. Vėliau Bodleras parašys: „Mano įniršis valstybės perversmo metu. Kiek kartų lindau po šūviais! Dar vienas Bonapartas! Kokia gėda!“* Bet nežinome, kokius nuotykius jis tą dieną patyrė.

1852 Sausio 22 d.: *La Semaine théâtrale* išspausdina jo straipsnį apie *Pagonišką mokyklą.*
Vasario 1 d.: Paskutiniame *La Semaine théâtrale,* kuris nustoja ėjęs dėl lėšų stokos, numeryje išspausdinami du Bodlero eilėraščiai – *Dvi Prieblandos.* Su Šarliu Monselė, Šanfleri, Andrė Toma ir Armanu Bašė Bodleras vietoj *La Semaine Théâtrale* tikisi išleisti savaitraštį *Le Hibou philosophe;* projektas sužlunga atsisakius užsakovui, kuriuo jie pasitikėjo.
Vasario 23 d.: Literatų draugijos biuleteniui Bodleras pasiūlo novelę, kurią Draugijos komitetas atmes ir kuri iki mūsų dienų neišliks.
Kovas–balandis: Žurnale *La Revue de Paris,* kur Bodlerą pristatė Teofilis Gotjė, išspausdina pirmą rimtą studiją Prancūzijoje, skirtą Edgarui Po.
Balandžio 7 d.: Išsikelia iš savo buto Marė-du Tampl gatvėje ir išsiskiria su Žana Diuval, tvirtai pasiryžęs jai padėti, bet niekad su ja nebesusitikti.
Gegužė: Apsigyvena Bon-Nuvel bulvare 11.
Spalis: Apsigyvena viešbutyje Pigalio gatvėje 60. Skolos savininkui sulaikys jį čia iki 1854 metų gegužės. Žurnale *La Revue de Paris* išspausdina du eilėraščius proza (*Švento Petro Išsižadėjimas* bei *Laisvas žmogus ir jūra*) ir vieną Po vertimą. Kitas Po vertimas *Baldų filosofija* išspausdinamas žurnale *Magasin des familles.*
Gruodžio 9 d.: Dedikuoja ir nepasirašęs išsiunčia poniai Sabatjė eilėraštį. *Per daug linksmai moteriai.* Pavadintas *Tai, kuri per daug linksma,* jis bus vienas iš pasmerktų *Piktybės Gėlių* eilėraščių.

1853 Sausio 10 d.: Laikydamasis prieš kelis mėnesius pasirašytos sutarties, Bodleras įteikia Po *Nepaprastų istorijų* vertimą Viktorui Leku ir gauna sutartą sumą. Bet tekstas toks neužbaigtas, kad

* Cit. iš: Charles Baudelaire. *Intymūs dienoraščiai.* V., 1996, p. 50.

susirūpinęs Bodleras netrukus paprašys sustabdyti knygos sudarymą ir sutiks atlyginti jau pradėto rengimo spaudai išlaidas.
Vasario 4 d.: Laikraštis *Paris* išspausdina vieną iš Po vertimų (*Atvira širdis*).
Kovo 1 d.: Laikraštyje *L'Artiste* išspausdinamas kitas Po vertimas (*Varnas*). Materialinis ir moralinis skurdas trukdo Bodlerui atsakyti į Operos direktoriaus Rokplano raginimus parašyti libretą ir vieno bulvarinio teatro prašymą sukurti dramą. Serganti Žana Diuval taip pat skursta.
Kovo 8 d.: Generolas Opikas tampa senatoriumi; po kelių savaičių Opikų šeima grįš į Paryžių ir įsikurs Šerš-Midi gatvėje 91.
Balandžio 17 d.: *Le Monde littéraire* išspausdina reikšmingą Bodlero studiją *Žaisliuko moralė*.
Gegužė: Viešnagė Versalyje ir nauji anoniminiai eilėraščių poniai Sabatjė siuntinėjimai.
Lapkričio 13 ir 15 d.: Pasirodo Bodlero vertimų laikraštyje *Paris* (Po *Juoda katė* ir *Morela*).
Lapkričio 16 d.: Miršta Žanos Diuval motina. Nors ir skursdamas, Bodleras apsiima sumokėti laidotuvių išlaidas.

1854 Sausis: Rašo scenarijų penkių veiksmų dramai *Girtuoklis*, kurią skiria Odeonui, bet pati drama niekad nebus parašyta.
Vasaris: Anonimiškai siuntinėja eilėraščius poniai Sabatjė. Norėdamas pasislėpti nuo kreditorių, dešimt ar penkiolika dienų praleidžia „Jorko“ viešbutyje Sent Anos gatvėje 61. Bergždžiai siūlo laikraščiui *Moniteur* Po apsakymų vertimus.
Gegužė: Siuntinėjami eilėraščiai poniai Sabatjė, ir vėl anonimiškai. Išsikrausto iš viešbučio Pigalio gatvėje kambario, kuriame praleido septyniolika mėnesių, ir išsinuomoja kitą „Maroko“ viešbutyje, Senos gatvėje 57.
Liepos 25 d.: *Le Pays* pradeda spausdinti Po *Nepaprastų istorijų* vertimą; daugybę kartų nutrauktas, jis bus spausdinamas iki 1855 metų balandžio. Svajoja atiduoti savo dramą, tiksliau, dramos projektą Gaitė teatrui; jame vaidina labai jam rūpėjusi Mari Dobren, kuri, pasak biografų, regis, tuo metu „sutiko paguosti“ poetą.
Gruodis: Pavargęs nuo nuolatinio savininkų, kuriems sumokėti nuolat vėluoja, persekiojimų, praneša motinai, kad greitu laiku „rengiasi grįžti prie nesantuokinio gyvenimo“, galbūt vėl

apsigyventi su Žana Diuval, o gal įsikurti „pas kitą". Tikrai nėra žinoma, kas buvo toji „kita": Mari Dobren ar paslaptingoji Ž. G. F., kuriai bus dedikuoti *Dirbtiniai rojai.* Maždaug tuo metu susitinka su Barbė d'Orevili.

1855 Kovas–balandis: Per vieną mėnesį šešis kartus pakeičia viešbutį. Generolas Opikas nusiperka nedidelį namelį Honflere, prie jūros.

Gegužės 26 d.: *Le Pays* pradeda spausdinti Bodlero studiją apie pasaulinę parodą, prieš kelias dienas atidarytą Naujuosiuose Meno Rūmuose, Montenio prospekte. Birželio 3 dienos numeryje išspausdina antrąją jos dalį, bet trečios dalies (apie Engrą) atsisakoma. Ją *Le Portefeuille* išspausdins rugpjūčio 12 dienos numeryje.

Birželio 1 d.: *La Revue de Deux Mondes* išspausdina aštuoniolika Bodlero eilėraščių, pavadintų *Piktybės Gėlėmis.* Tuo metu poetas gyvena „Normandijos" viešbutyje, Nef-de-Bon-Anfan gatvėje.

Liepos 8 d.: *Le Portefeuille* išspausdina studiją *Apie Juoko esmę.* Nuo liepos iki gruodžio Bodleras gyvena baldais apstatytame kambaryje, Senos gatvėje 27.

Rugpjūčio 3 d.: Su Mišeliu Levi jis tariasi dėl dviejų tomų jo verstų Po *Istorijų* ir *Naujų nepaprastų Istorijų.*

Lapkričio 4 d.: *Le Figaro,* komentuodamas *Piktybės Gėles,* pasirodžiusias žurnale *La Revue de Deux Mondes,* teigia, kad jų autoriaus „reputacija ir talentas subyrėjo į tūkstantį gabalėlių" ir kad Bodleras, „praradęs nuostabą keliančio poeto vardą, nuo šiol bus cituojamas tik kaip šiuolaikinės poezijos nevykėlis".

Gruodis: Leidinyje *Naujoji gyvų dramos aktorių Galerija* Bodleras išspausdina pagiriamąjį straipsnį apie aktorių Ruvjerą.

Gruodžio pabaiga: Įsikuria Angulem-diu-Tampl gatvėje 18, šįkart tuščiame bute, kurį stengiasi apstatyti baldais.

1856 Kovas: Mišelio Levi kolekcijoje už vieną franką pradedamos pardavinėti Po *Nepaprastos istorijos.*

Gegužė: Bodleras išsikrausto iš savo buto Angulem gatvėje. Apsistoja „Voltero" viešbutyje, Voltero krantinėje 19; čia praleis daugiau kaip dvejus metus.

Rugpjūtis arba spalio pradžia: Dar vienas išsiskyrimas su Žana Diuval.

Spalio 21 d.: Su Mišeliu Levi tariasi dėl vėlesnio *Arturo Gordono Pymo nuotykių* vertimo išleidimo.

Gruodžio 30 d.: Su Pulė-Malasi tariasi dėl *Piktybės Gėlių* išleidimo.

1857 Vasario pradžia: Pulė-Malasi gauna *Piktybės Gėlių* rankraštį.

Vasario 25 d.: *Le Moniteur* pradeda spausdinti *Arturo Gordono Pymo nuotykius.*

Kovas: Mišelio Levi kolekcijoje pradedamos pardavinėti *Naujos nepaprastos istorijos.*

Balandžio 20 d.: *La Revue française* išspausdina pluoštą poemų, kurios pasirodys *Piktybės Gėlėse.*

Balandžio 28 d.: Šerš-Midi gatvėje miršta generolas Opikas; Bodlero vardo nėra nei jo testamente, nei oficialiame pranešime apie laidotuves.

Gegužės 10 d.: *L'Artiste* išspausdina poemas iš *Piktybės Gėlių,* kurios turi pasirodyti greitu laiku.

Gegužės pabaiga: Ponia Opik išvažiuoja į Honflerą.

Birželio 16 d.: Švietimo ministras Bodlerui, prašiusiam jo paramos, skiria 200 frankų „pašalpą" *Nepaprastoms istorijoms* versti.

Birželio 25 d.: Pradedamos pardavinėti *Piktybės Gėlės,* kaina 3 frankai; knyga išleista 1300 egzempliorių tiražu.

Liepos 5 d.: *Le Figaro* užsipuola knygą ir jos autorių ir, išvardijęs eilėraščius, kurie jam atrodo labiausiai smerktini, daro išvadą: „Niekas negali pateisinti žmogaus, kuris, išgyvenęs daugiau nei trisdešimt metų, viešai spausdina tokių šlykštynių knygą".

Liepos 16 d.: Prokuratūra nurodo konfiskuoti knygą, o autorius ir leidėjas patraukiami baudžiamojon atsakomybėn.

Rugpjūčio 18 d.: Pirmą kartą Bodleras rašo poniai Sabatjė laišką nekeisdamas rašysenos ir pasirašo jį: „Visi eilėraščiai nuo 84 iki 105 puslapio [persekiojamos knygos] skiriami Jums".

Rugpjūčio 20 d.: Administracinis teismas priteisia Bodlerui 300 frankų baudą, jos leidėjams Pulė-Malasi ir de Bruazui – po 100 frankų baudos ir liepia išimti iš *Piktybės Gėlių* šešis eilėraščius.

Rugpjūčio 24 d.: *Le Présent* išspausdina šešis Bodlero eilėraščius proza, pavadinęs *Naktinėmis poemomis.*

Rugpjūčio 31 d.: Rytojaus dieną po to, kai ponia Sabatjė atsi-

liepė į Bodlero meilę, laiške, kuriame jis kreipiasi tai „Tu", tai „Jūs", atsisako santykių, kurių taip seniai troško. Nuo tada jo santykiai su ponia Sabatjė liks tik draugiški.
Spalio 1 ir 15 d.: *Le Présent* priima keletą Bodlero esė apie prancūzų ir užsienio karikatūristus.
Spalio 18 d.: Laikraštyje *L'Artiste* išspausdinama Bodlero studija apie Floberą.
Lapkričio 6 d.: Bodleras rašo imperatorienei, maldaudamas sumažinti baudą, kurią jam priteisė už eilėraščių knygą.
Lapkričio 15 d.: Laikraštyje *Le Présent* spausdinami nauji Bodlero eilėraščiai, kurie bus įdėti į antrą ir trečią *Piktybės Gėlių* leidimą.
Gruodžio 31 d.: Bodleras vėl prašo švietimo ministro paramos.

1858 Sausis: Skausmas kojose, sunkumas vaikščiojant, dusulys, pilvo ir skrandžio skausmai; eteris, opiumas. Bodleras, raginamas motinos, ketina apsigyventi Honflere.
Sausio 18 d.: Švietimo ministras skiria 100 frankų pašalpą *Naujoms nepaprastoms istorijoms.*
Sausio 20 d.: Teisingumo ministras 50 frankų sumažina baudą, paskirtą už *Piktybės Gėles.*
Vasario pabaiga: Bodleras įniršta ant savo teisminio patarėjo metro Anselio, seno ponios Opik bičiulio, kurio netaktiška priežiūra jį labai įskaudino. Jis ketina eiti pas metrą Anselį į namus ir skelti jam antausį.
Kovo 3 d.: Išsigandusi ponia Opik paprašo, kad įsikištų vienas iš jos draugų, p. Žakoto, kuris nuramina Bodlerą.
Kovo 20–balandžio 4 ar 5 d.: Bodleras išvažiuoja į Korbė taisyti trečiojo Po tomo, kurį Mišelis Levi spausdina šiame mieste.
Balandžio pabaiga: Pradedami pardavinėti *Arturo Gordono Pymo nuotykiai.*
Rugsėjo 19 d.: *L'Artiste* išspausdina sonetą *Duellum.*
Rugsėjo 30 d.: Žurnale *La Revue contemporaine* išspausdinama Bodlero studija apie hašišą.
Spalio 21 d.: Trumpas apsilankymas Honflere pas motiną.
Spalio pabaiga: Išsikrausto iš „Voltero" viešbučio, ketina netrukus įsikurti Honflere.
Lapkritis: Neturi pastovios gyvenamosios vietos Paryžiuje, atrodo, dažniausiai glaudžiasi Botreji gatvėje 22 pas Žaną Diu-

val, nuo kurios, nepaisant dažnų ketinimų nutraukti ryšius, niekad neatitols.

Gruodis: Dvylika dienų svečiuojasi pas Pulė-Malasi Alensone.

Gruodžio 31 d.: Dviem paroms sugrįžta į Alensoną pas Malasi; kaip autorius ir leidėjas, jie turi bendrų reikalų, ir vienas, ir kitas be pinigų, keičiasi „nuolaidžiavimo vekseliais".

1859 Sausio 9 d.: Laikraštyje *L'Artiste* išspausdinama studija apie Šarlio Aselino novelių rinkinį (*Dvigubas Gyvenimas*).

Sausio 20 d.: Žurnale *La Revue française* paskelbiami du eilėraščiai (*Apsėstasis* ir *Nebūties skonis*).

Antroje sausio pusėje išvyksta į Honflerą. Švietimo ministras jam skiria dar vieną 300 frankų pašalpą *Naujoms nepaprastoms istorijoms* versti.

Vasario 23 d.: Iš Honflero Maksimui diu Kampui atsiunčia dedikuotą eilėraštį.

Kovo pradžia: Sugrįžta į Paryžių ir apsigyvena pas Žaną Diuval.

Kovo 10 ir 20 d.: Žurnale *La Revue française* išspausdinami Po vertimai (*Eleonora* ir *Atsitikimas Jeruzalėje*).

Kovo 13 d.: *L'Artiste* išspausdina studiją apie Teofilį Gotjė.

Kovo 15 d.: *La Revue contemporaine* išspausdina eilėraštį *Makabriškas šokis.*

Balandžio 5 d.: Suparalyžiuota Žana Diuval nugabenama į Diubua ligoninę Sent Deni priemiestyje, kur išbus iki gegužės 19 dienos.

Balandžio 10 d.: Žurnale *La Revue française* Bodleras išspausdina tris eilėraščius proza (*Sizina, Kelionė* ir *Albatrosas*). Sugrįžta į Honflerą.

Balandžio 20 d.: Žurnale *La Revue française* – Po vertimas.

Gegužės 20 d.: Tame pačiame žurnale – eilėraštis *Šukuosena.*

Birželio 10–liepos 20 d.: Tame pačiame žurnale *Laiškas apie 1859 metų Saloną.*

Antroji birželio pusė: Bodleras sugrįžta į Paryžių.

Nuo rugpjūčio pradžios, o gal ir anksčiau apsigyvena „Diepo" viešbutyje, Amsterdamo gatvėje 22, tačiau dažnai laiką leidžia Botreji gatvėje, pas Žaną Diuval.

Rugsėjo 15 d.: Žurnale *La Revue contemporaine* išspausdina du eilėraščius, pavadintus *Paryžietiškomis šmėklomis* (*Septyni Seniai* ir *Septynios Senės*).

Spalis: Ženevoje einantis mėnraštis *La Revue internationale* pradeda spausdinti Po *Eureka* vertimą, kuris pasirodys 1859 metų lapkričio ir gruodžio bei 1860 metų numeriuose, paskui jo spausdinimas bus nutrauktas.

Lapkritis: Atskira knygele išeina studija apie Teofilį Gotjė su įžanginiu Viktoro Hugo žodžiu (Pulė-Malasi ir de Bruazo leidimas, kaina – vienas frankas).

Lapkričio 30 d.: Žurnale *La Revue contemporaine* – trys eilėraščiai (*Kaukė, Rudens daina* ir *Rudens sonetas*).

Gruodžio pradžia: Nepaisydamas nepriteklių, Bodleras nusiperka Gizo piešinių.

Gruodžio 17 d.: Trumpai apsilanko Honflere pas motiną.

1860 Sausio 1 d.: Bodleras ir Pulė-Malasi pasirašo sutartį keturiems tomams (antrasis *Piktybės Gėlių* leidimas, *Dirbtiniai rojai, Estetinės įdomybės* ir vienas literatūrinių užrašų tomas); tomai turi būti išleisti 1500 egzempliorių tiražu, už kiekvieną tomą autoriui turi būti sumokėta po 300 frankų, dalis – įteikus rankraštį, likusi dalis – pasirašius spausdinti.

Sausio 13 d.: Trumpai ištinka smegenų priepuolis, sąmonės ne-
praranda.

Sausio 15 ir 31 d.: *La revue contemporaine* išspausdina esė *Opiumo vartotojas.*

Sausio 22 d.: Laikraštyje *La Causerie* išspausdinami trys eilėraščiai (*Madonai, Gulbė, Skeletas artojas*).

Sausio pabaiga ir vasario pradžia: Bodleras patiria didžiulį malonumą klausydamasis Italų salėje vykstančių Vagnerio koncertų.

Vasario 7 d.: Paskiriama dar viena 300 dydžio frankų pašalpa už straipsnius apie meną.

Vasario 17 d.: Laikraštyje *La Presse* – Po vertimas (*Keistumo angelas*).

Gegužė: Knygynuose pasirodo *Dirbtiniai rojai,* kuriuos Pulė-Malasi išleido tik 1200 egzempliorių vietoj sausio 1 d. sutartyje numatytų 1500.

Gegužės 15 d.: *La Revue contemporaine* išspausdina penkis eilėraščius (*Paryžietiškas sapnas, Meilė melui, Smalsuolio sapnas, Semper eadem* ir *Įkyri mintis*).

Liepa: Bodleras išsinuomoja nedidelį butuką Neji, Luji-Filipo gatvėje 4, ir ten persigabena savo „lūženas", tai yra keletą bal-

dų ir daiktų, kuriuos sugebėjo išsaugoti. Jis rengiasi gyventi tame bute tada, kai parvyks iš Honflero, iš motinos namų. Iš tikrųjų pasiliks „Diepo“ viešbutyje, Amsterdamo gatvėje iki gruodžio, o pusiau paralyžiuota Žana Diuval nuo rugpjūčio ar rugsėjo apsigyvens Neji.

Spalio 15 d.: *L'Artiste* išspausdina aštuonis eilėraščius (*Skausmo alchemija, Simpatiškas siaubas, Bokšto laikrodis, Neregiai, Praeivei, Šmėkla, Popietinė daina ir Himnas grožiui*).

Spalio 15–20 d.: Vieši Honflere.

Lapkričio 15 d.: Švietimo ministerija skiria Bodlerui 200 frankų „literatūrinę pašalpą“.

Gruodžio 15 d.: Bodleras įsikuria savo bute Neji pas Žaną Diuval.

1861 Sausio 10 d.: Po dvidešimt penkių dienų Bodleras pabėga iš Neji, susierzinęs, kad Žanos kambaryje visą laiką būna jos brolis, kuris, atrodo, gyvena šios invalidės sąskaita. Vėl persikelia į „Diepo“ viešbučio kambarį Amsterdamo gatvėje.

Vasario pradžia: Pradedamas pardavinėti antrasis *Piktybės Gėlių* leidimas, papildytas trisdešimt penkiais eilėraščiais; knyga, kurios tiražas 1500 egzempliorių, pardavinėjama po tris frankus.

Vasario 28 d.: *La Revue contemporaine* išspausdina du eilėraščius (*Balsas* ir *Taikos Pypkė*).

Kovas: Žanai Diuval atsigulus į ligoninę, jos brolis parduoda dalį Neji buto baldų.

Balandžio 1 d.: *La Revue européenne* išspausdina Bodlero studiją apie Richardą Vagnerį. Dantiu, žurnalo leidėjas, išleidžia šią studiją, pavadinęs *Richardas Vagneris ir Tanhoizeris.*

Balandžio 3 d.: Valstybės ministerija skiria Bodlerui 300 frankų „pašalpą“.

Balandis–gegužė: Nauji sifilio simptomai: spuogeliai, sąnarių reumatizmas. Materialinė padėtis – nepaprastai sunki, moralinė būklė – siaubinga, jis ir vėl galvoja apie savižudybę.

Gegužės 15 d.: *La Revue fantaisiste* išspausdina eilėraštį *Liūdnas madrigalas.*

Birželio 15 d.: *La Revue fantaisiste* pradeda spausdinti seriją kritinių straipsnių *Apmąstymai apie kai kuriuos mano amžininkus*, skirtų poezijos antologijai; pirmiausia pasirodo straipsnis apie Viktorą Hugo.

Liepa: Bodleras ketina kelti savo kandidatūrą į Prancūzų akademiją.

Liepos 1 d.: Žurnale *La Revue fantaisiste* išspausdinamas straipsnis apie Marseliną Debor-Valmor; liepos 15 d. – straipsniai apie Ogiustą Barbjė, Teofilį Gotjė ir Petrusą Borelį.

Rugpjūčio 1 d.: Pasirodo straipsniai apie Gustavą Le Vavaserą ir Teodorą de Banvilį.

Rugpjūčio 15 d.: Straipsniai apie Pjerą Diuponą ir Lekontą de Lilį.

Rugsėjo 15 d.: *La Revue européenne* išspausdina keturis eilėraščius (*Pagonio malda, Maištininkė, Signalas, Epigrafas pasmerktai knygai*), žurnalas *La Revue fantaisiste* – straipsnį apie Delakrua freskas Sent Sulpise.

Spalio 15 d.: Žurnale *La Revue fantaisiste* paskelbiama studija (1862 metais ji bus panaudota knygos pratarmei) apie Leono Kladelio *Juokingas kančias.*

Lapkričio 1 d.: Žurnale *La Revue européenne* išspausdinamas sonetas *Susimąstymas;* žurnale *La Revue fantaisiste* – devynios *Poemos proza.*

Gruodžio 11 d.: Bodleras praneša nuolatiniam Akademijos sekretoriui apie savo pageidavimą būti įrašytam kandidatu į vieną iš tuo metu esančių laisvų vietų (Skribo ir Lakordero). Be to, netrukus atlieka įprastus vizitus ir iki metų pabaigos aplanko Vinji, Lamartiną, Vjenė, Vilmeną ir Pateną.

1862 Sausio 12 d.: Laikraštyje *Le Boulevard* išspausdinami Bodlero sonetai (du iš jų dar niekur nespausdinti (*Romantiškos Saulės Saulėlydis* ir *Dangtelis*).

Antroji sausio pusė: Anoniminis Bodlero straipsnis žurnale *La Revue anecdotique* (*Reforma Akademijoje*). Sausio mėnesį Bodleras patiria „didžiulį sielvartą“ – sužino „siaubingą dalyką“, apie kurį niekam nenori pasakoti. Jo geriausias biografas Žakas Krepė iškėlė labai įtikimą hipotezę, kad Bodleras sužinojo, jog vadinamasis brolis, kuris gyveno Žanos Diuval sąskaita, iš tikrųjų buvo jos meilužis.

Vasario 10 d.: Sent Bevui patarus atsiima savo kandidatūrą į Akademiją.

Kovo 1 d.: Laikraštyje *L'Artiste* pasirodo Bodlero poemos (taip pat du nespausdinti sonetai: *Praraja* ir *Įžeistas mėnulis*).

Antroji kovo pusė: Žurnalui *La Revue anecdotique* Bodleras atiduoda nepasirašytą nekrologą savo draugui romanistui Poliui de Molenesui, kurio novelę (*Husaro kančios*) seniai siūlėsi pritaikyti scenai.
Balandžio 2 d.: Žurnale la *Revue anecdotique* paskelbia straipsnį be parašo (*Ofortas yra madingas*). Valstybės ministerija skiria Bodlerui 300 frankų pašalpą.
Balandžio 14 d.: Klodas Alfonsas Bodleras, to paties tėvo poeto brolis, išėjęs į pensiją teisėjas, sulaukęs penkiasdešimt septynerių metų, miršta nuo kraujo išsiliejimo į smegenis ir vienos kūno pusės paralyžiaus. Poetas buvo jo nematęs apie dvidešimt metų.
Balandžio 20 d.: Laikraštyje *Le Boulevard* išspausdinamas Bodlero straipsnis apie *Vargdienius*.
Liepos 12, 19, 26 ir rugpjūčio 2 d.: *Le Monde illustré* išspausdina Po *Šachmatų lošėją iš Maelzelio*.
Rugpjūčio 26, 27 ir rugsėjo 24 d.: *La Presse* išspausdina dvidešimt *Poemų proza* (iš jų keturiolika dar niekur nespausdintų).

Rugsėjo 14 d.: Laikraštyje *Le Boulevard* paskelbiamas straipsnis apie *Tapytojus ir ofortistus*; jame Bodleras giria Manė, Jongkindą, Merioną ir Vistlerį.
Lapkričio 12 d.: Vienam spaustuvininkui įskundus, suimamas subankrutavęs Pulė-Malasi; jis uždaromas į Kliši kalėjimą už skolas.
Gruodis: Malasi perkeliamas į Madelonečių kalėjimą, Fontendiu-Templ 12. Bodleras svajoja gauti subsidijuojamo Odeono teatro direktoriaus vietą.
Gruodžio 28 d.: *Le Boulevard* išspausdina *Ikaro dejones*.

1863 Sausio 13 d.: Bodleras perleidžia leidėjui Hetzeliui penkeriems metams išimtinę leidybos teisę vienam eilėraščių tomui (trečiąjį papildytą *Piktybės Gėlių* leidimą) ir eilėraščių proza tomui (*Paryžiaus splinas*). Sutartis numato, kad pirmasis kiekvieno iš šių dviejų tomų tiražas bus 2000 egzempliorių po 600 frankų už kiekvieną leidimą; juos Bodleras gauna tuoj pat. (Bet pažadėto rankraščio Hetzelis niekad negaus.)
Sausio 25 d.: *Le Boulevard* išspausdina nespausdintą eilėraštį *Netikėtumas*.
Vasario 1 d.: Laikraštyje *Le Boulevard* pasirodo dar vienas ne-

spausdintas eilėraštis *Vidurnakčio stebėjimas.* Dėl Pulė-Malasi bankroto atpinga Bodlero kūriniai, kurie buvo įtraukti į jo katalogą: už vieną franką galima nusipirkti antrąjį *Piktybės Gėlių* leidimą ir *Dirbtinius rojus,* už 50 santimų – brošiūrą apie Gotjė.
Balandžio 22 d.: Po penkių kardomojo suėmimo mėnesių aštuntasis Administracinis teismas nuteisia Malasi (bausmės terminas nežinomas, 1863 metų teismo archyvams sudegus per Komuną, tik žinoma, kad buvo nuteistas kalėti).
Gegužės 13 d.: Bodleras labai domisi neperspektyvios jaunos šviesiaplaukės aktorės Luizos Dešan, atliekančios Andromachės vaidmenį Odeono scenoje, debiutu.
Birželio 10 d.: Žurnale *La Revue nationale et etrangère* išspausdinami du eilėraščiai proza (*Gundymai* ir *Gražioji Dorotėja*).
Birželio 14 d.: Laikraštyje *Le Boulevard* išspausdinami dar du eilėraščiai proza (*Mėnulio geradarystės* ir *Kuri tikroji?*).
Liepos 12 d.: Malasi išnaudoja visas apeliacijos galimybes, tačiau jo malonės prašymas atmetamas; jis įkalbinėjamas atsiduoti į teisingumo rankas.
Rugpjūtis: Bodleras ketina išvažiuoti į Belgiją skaityti mokamų paskaitų, bendradarbiauti laikraštyje *L'Indépendance belge,* ten užbaigti pradėtus kūrinius ir pasiūlyti Briuselyje įsikūrusiems leidėjams Lakrua ir Verbekhovenui savo kritinius straipsnius ir naują *Dirbtinių rojų* leidimą.
Rugsėjo 2 ir 14 bei lapkričio 22 d.: Laikraštyje *L'Opinion nationale* išspausdina reikšmingą studiją apie Eženo Delakrua kūrybą ir gyvenimą.
Rugsėjo 10 d.: Ponia Opik keletą dienų praleidžia Paryžiuje.
Rugsėjo vidurys: Pulė-Malasi išvyksta į Briuselį.
Spalio 10 d.: Žurnale *La Revue nationale* išspausdinami nauji eilėraščiai proza (*Herojiška mirtis* ir *Aistra tapyti*).
Lapkričio 1 d.: Leidėjui Mišeliui Levi Bodleras už nusikalstamą 2000 frankų sumą perleidžia visas savo Po vertimų teises (trys jau išėję tomai ir du dar tik išeisiantys: *Eureka* bei *Juokingos ir rimtos istorijos*).
Lapkričio pabaiga: Knygynuose pasirodo Po *Eureka* vertimas.
Lapkričio 26, 28 ir gruodžio 3 d.: Laikraštyje *Le Figaro* Bodleras išspausdina studiją apie Konstantiną Gizą: *Modernaus gyvenimo dailininkas.* Ji anonsuojama trumpame pristatomajame tekste,

pasirašytame G. B., Gustavo Burdeno, kuris turėjo garbės 1857 metais pradėti persekioti *Piktybės Gėlių* autorių, inicialais.

Gruodžio 10 d.: Nauji eilėraščiai proza žurnale *La Revue nationale* (*Tirsas, Langai, Jau*).

1864 Vasario 7 ir 14 d.: *Le Figaro* pradeda spausdinti *Paryžiaus spliną* (trumpus eilėraščius proza). Įdėjęs šešis eilėraščius ir nurodęs, kad „bus spausdinama toliau“, laikraštis spausdinimą nutraukia. Redaktorius pareiškia Bodlerui, kad jo eilėraščiai proza „visiems nusibodo“.

Kovo 1 d.: *La Revue nouvelle* išspausdina keturis eilėraščius, trys iš jų – nespausdinti (*Apie Tasą kalėjime, Labai toli nuo čia, Bertos akys*).

Antroji kovo pusė: Fanten-Latūras eksponuoja Salone *Delakrua atminimui*, kur Bodleras atsiduria tarp svarbiausiųjų personažų.

Balandžio 14 d.: *Le Figaro* išspausdina Bodlero laišką be parašo apie Šekspyro gimimo metinių minėjimą, kuriame demonstruoja reklaminę manipuliaciją Hugo garbei.

Balandžio 24 d.: Bodleras išvažiuoja į Briuselį, kur apsistoja „Didžiojo veidrodžio“ viešbutyje, Montenio gatvėje.

Nuo gegužės 2 iki 23 d.: Artistų ir Literatų klube perskaito penkias paskaitas (vieną apie Delakrua, vieną apie Gotjė ir tris apie dirgiklius), iš kurių užmokama tik už dvi pirmąsias (už paskaitą – 50 belgiškų frankų). Išskyrus pirmąją (apie Delakrua), jo paskaitos, kurios būdavo skaitomos dažniausiai, neturėjo jokio pasisekimo. Apie birželio 15 d., išmėginęs savo šansus pas leidėjus Lakrua ir Verbekhoveną, Bodleras rengiasi grįžti į Paryžių.

Gegužės pabaiga: Trumpai išvyksta į Namiūrą aplankyti Ropso.

Birželis: Ketina parašyti laikraščiui *Le Figaro* seriją laiškų apie Belgiją, labai nemalonių šiai šaliai ir belgams.

Birželio 13 d.: Prosperas Krabas, pinigų keitimo Briuselyje agentas, atveria jam savo salonus naujam pokalbiui. Į trisdešimt kvietimų atsiliepia tik dešimt žmonių, „labai liūdnai atrodančių“ trijuose erdviuose salonuose, paruoštuose šiam vakarui; visiška nesėkmė. Bodlerą kankina vis didėjantis nusivylimas, kurį dar sustiprina besikartojantys širdies ir virškinimo sutrikimai.

Birželio 23 d.: Lakrua ir Verbekhoveno nesudomina jo pasiūlyti kūriniai. Bodleras nusprendžia parašyti knygą apie Belgiją *Vargšė Belgija!*, o baigęs darbą apie rugpjūčio 15-ąją grįžti į Prancūziją.
Rugpjūtis: Įpareigoja literatūros agentą Paryžiuje derėtis dėl *Dirbtinių rojų*, kritikos rinkinių ir knygos *Vargšė Belgija!* teisių perleidimo.
Rugpjūčio 13 d.: *La Vie parisienne* išspausdina vieną eilėraštį proza (*Planai*).
Spalis: Kasnakt besikartojantys drugio priepuoliai. Nors Belgija kelia pasibjaurėjimą, Bodleras užtrunka Briuselyje, regis, todėl, kad grįžęs į Prancūziją bijo susitikti su kreditoriais.
Lapkričio 1 d.: Laikraštyje *L'Artiste* išspausdinami trys eilėraščiai proza, iš kurių tik vienas iki tolei buvo nespausdintas (*Netikra Moneta*).
Pirmoji gruodžio pusė: Viešnagė pas Ropsą Namiūre.
Gruodžio 25 d.: *La Revue de Paris* išspausdina šešis eilėraščius proza, trys iš jų dar nebuvo spausdinti (*Vargšų akys, Durys, Veidrodis*).

1865 Sausis: Vienintelis žmogus, su kuriuo, pasak Bodlero, jis gali maloniai bendrauti, yra Pulė-Malasi, kuris, deja, gyvena už miesto (Ikselyje, Merseli gatvėje). Tačiau tais metais Bodleras gana dažnai svečiavosi pas ponią Hugo, kuri, atrodo, mielai klausėsi jo pagyrų apie Sent Bevą.
Sausio 7, 14, 21 ir 28 d.: *Le Monde illustré* išspausdina jo išverstą Po *Daktaro Gudrono ir profesoriaus Pliumo sistemą* (bet autorinės teisės priklauso jų pirkėjui Mišeliui Levi...).
Kovo vidurys: Mišelis Levi pradeda pardavinėti Bodlero išverstą Po knygą *Juokingos ir rimtos istorijos.*
Balandžio 29 d.: *La Petite Revue* Pulė-Malasi straipsnelyje be parašo cituoja Bodlero eilėraščius, parašytus Belgijoje.
Gegužės 13 d.: Ir vėl pateikus Malasi, tas pats žurnalas išspausdina sonetą *Apie Aminos Bočeti debiutus.*
Birželio 21 d.: Briuselio dienraštis *L'Indépendance belge* išspausdina vieną eilėraštį proza (*Gerieji šunes*).
Birželio 24 d.: Po *Paryžietiško gyvenimo* vertimas.
Liepos 4–15 d.: Kelionė į Paryžių, į Honflerą ir sugrįžimas į Briuselį. Bodleras skubiai grįžo į Prancūziją, mėgino ten rasti

fondų, galinčių padėti apmokėti jo vekselius, kuriuos turi Pulė-Malasi; bijo, kad jie gali būti parduoti, tai reikštų atiduoti trečdalį užstatyto nekilnojamojo turto, kurį įkeitė užstatęs savo kūrinius; poetas jau seniai stengiasi derėtis, kad už juos jam būtų sumokėta. Ponia Opik paskolina sūnui 2000 frankų, jis galės iš dalies atsilyginti Pulė-Malasi, kuriam buvo skolingas 5000 frankų, ir išvengti jo kūriniams kilusios grėsmės.

Liepos 8 d.: *La Petite Revue* išspausdina poemą *Vandens tėkmė*.

Spalis: Bodleras skundžiasi, kad dažnai jaučiasi apsnūdęs, toji būsena verčia jį abejoti savo sugebėjimais. Iš tikrųjų jie gerokai sumenkę. Nuo atvykimo į Belgiją jis nesugebėjo baigti nė vieno savo kūrinio, kuriuos buvo žadėjęs baigti (kritikos rinkinį, eilėraščių proza rinkinį), taip pat kūrinio *Vargšė Belgija!*, kurio netgi pavadinimą dažnai keitė (rugpjūtį – *Juokingas kapitalas*; gruodį – *Apnuoginta Belgija*).

Spalio 28 d.: Žurnalui *La Petite Revue* atiduoda aktoriaus Ruvjero nekrologą.

Gruodis: Ūmios neuralgijos; opiumas, digitalis, beladonas, chininas.

1866 Sausis: Galvos svaigimas, neuralgijos, pykinimas. Literatūros agentui Paryžiuje, kurį jis buvo įgaliojęs vesti derybas dėl savo kūrinių, nieko nepešus, Bodleras paprašo savo teisminį patarėją metrą Anselį dalyvauti vedant derybas su daugeliu leidėjų: broliais Garnjė, Dantiu ir kt.

Kovo 5 d.: Jauni poetai, kurių Bodleras niekad nėra matęs ir kurie dar nėra išleidę nė vienos knygelės, sveikina jį kaip savo mokytoją, o tikrieji amžininkai jo nepripažino. Briuselyje Bodleras pavėluotai sužino apie jam skirtus tūlo Stefano Malarmė (dvidešimt trejų metų) pagiriamuosius žodžius laikraštyje *L'Artiste* ir entuziastingą Polio Verleno (dvidešimt vienerių metų) jam skirtą studiją naujame savaitraštyje *L'Art*. Sirgdamas Bodleras rašo Trubą, Sent Bevo sekretoriui, kuris rodė susidomėjimą tais nepažįstamais jaunuoliais: „Tie jauni žmonės mane labai gąsdina. Nieko nemėgstu labiau, nei būti vienas“. Kovo mėn. nuvykęs į Namiūrą, apsilankęs Sent Lu bažnyčioje, kur jį lydėjo Ropsas ir Pulė-Malasi, Bodleras pajunta, kad apkurto. Rytojaus dieną ima trikti protas. Draugai parveža jį į Briuselį; suparalyžiuota dešinioji kūno pusė, jis sunkiai ir neaiškiai kalba.

Kovo 29 ir 30 d.: Dar gali diktuoti trumpus laiškus.
Kovo 31 d.: *Le Parnasse contemporain* išspausdina šešiolika Bodlero eilėraščių (pavadinimą *Naujosios Piktybės Gėlės* davė Katulis Mandesas), parašytų vėliau, nei pasirodė antrasis *Piktybės Gėlių* leidimas, ir tuos, kurių autorius nepasirūpino į jį įdėti.
Balandžio 3–19 d.: Kalba dar labiau sutrinka. Bodleras gali ištarti tik vieną žodį „velniop"; jis paguldomas į vienuolių išlaikomą Briuselio ligoninę, Sent Žano ir Sent Elizabetės Institutą, Sandr gatvėje. Metras Anselis atvažiuoja jo aplankyti į Briuselį, kur netrukus lydima tarnaitės atvyksta septyniasdešimt dvejų metų ponia Opik.
Balandžio pabaiga, gegužė, birželis: Bodlerą, pervežtą į „Didžiojo veidrodžio" viešbutį, dažnai lanko jo bičiuliai Styvensas ir Pulė-Malasi. Lydimas draugų ir motinos, nekalbantis ir pusiau paralyžiuotas poetas kartais automobiliu vežiojamas po Briuselio apylinkes. Balandžio mėnesį 260 egzempliorių tiražu Pulė-Malasi išleidžia knygelę *Nuolaužos*, kurios korektūrą perskaitė Bodleras ir kurioje yra dvidešimt trys eilėraščiai, iš jų šeši (pasmerkti) iš *Piktybės Gėlių*; Ropso frontispisas pagražina leidinį, kurį „pamatęs" Bodleras „džiaugėsi kaip vaikas".
Birželio 1 d.: *La Revue du XIX siècle* išspausdina du eilėraščius proza *Maži likantrofiniai eilėraščiai proza.*
Liepos 2 d.: Bodleras, lydimas motinos, jos tarnaitės ir Artūro Styvenso, išvyksta iš Briuselio ir važiuoja į Paryžių.
Liepos 4 d.: Po dviejų dienų, praleistų ligoninėje, jis perkeliamas į hidroterapinę daktaro Emilio Diuma kliniką Domo gatvėje, Šajo kvartale. Atsiliepdamas į prašymą, kurio iniciatoriumi buvo Aselino ir kurį pasirašė Banvilis, Šanfleri, Lekontas de Lilis, Merimė, Sent Bevas ir Sando, švietimo ministras sutinka padengti išlaidas už Bodlero gydymą Diuma klinikoje. Norėdamos pamaloninti ligonį, ponios Meris ir Manė ateina paskambinti ligoninės pianinu keletą fragmentų iš *Tanhoizerio.*
Spalio 27 d.: *La Petite Revue* išspausdina eilėraštį proza *Gerieji Šunes.*

1867 Rugpjūčio 31 d.: Vienuoliktą valandą ryto Bodleras miršta.
Rugsėjo 2 d.: Po religinių apeigų Sent Onorė bažnyčioje, Hipodromo aikštėje, palaidojamas Monparnaso kapinėse. Kalbas prie kapo sako jo bičiuliai Banvilis ir Aselino.

Rugpjūčio 31–spalio 11 d.: *La Revue nationale* išspausdina šešis eilėraščius proza, tris iš jų – pirmą kartą.
Lapkričio 22 d.: Kadangi Bodleras mirė neparašęs testamento ir atsirado paveldėtojas iš tėvo pusės, teismo pirmininko nutarimu visų jo kūrinių nuosavybės teisės buvo parduodamos iš varžytynių; pradinė kaina – 1000 frankų. Už 1750 frankų jos atiteks Mišeliui Levi, kuriam jau priklauso Po vertimų teisės.
1868 Gegužės 6 d.: Lilio administracinis teismas *Nuolaužų* leidėją Pulė-Malasi už akių nuteisia vieneriems metams kalėti, 500 frankų bauda ir liepia sunaikinti knygelės, prieš dvejus metus išleistos Belgijoje, aptiktus egzempliorius.
1870 Paskutinį kartą senas Bodlero bičiulis Nadaras bulvare pamato Žaną Diuval. Ji klibikščiuoja pasiramstydama ramentais.
1871 Rugpjūčio 16 d.: Ištikta apopleksijos priepuolio, Honflere miršta ponia Opik.

Pia, Pascal

Pi-01 Bodleras : liūdesio riteris / Pascal Pia ; iš prancūzų kalbos vertė Vitalija Gylikienė. – Vilnius : Tyto alba, 2001. – 130[2] p. – (Portretai)

ISBN 9986-16-171-1

Paryžiaus bohema, laisvų menininkų draugijos, moterys, svaigalai, opiumas – tai aplinka, kurioje gyveno didysis prancūzų poetas Šarlis Bodleras (1821–1867). Ši knyga, pasakojanti apie Bodlero gyvenimą, kūrybą, jo santykį su visuomene, parašyta tikro erudito: P. Pia buvo nepralenkiamas XIX ir XX a. pradžios literatūros žinovas, nenuilstantis Bodlero ir Apolinero tyrinėtojas.

UDK 840:929Baudelaire

Pascal Pia

BODLERAS

Liūdesio riteris

Iš prancūzų kalbos vertė *Vitalija Gylikienė*

Serijos dailininkė *Ilona Kukenytė*

SL 1686. 2001 02 20. 6,34 leidyb. apsk. l. Užsakymas 178

Išleido „Tyto alba“, J. Jasinskio 10, 2600 Vilnius

Spausdino AB „Vilspa“, Viršuliškių skg. 80, 2065 Vilnius

Leidyklos „Tyto alba“ serija

PORTRETAI

Herbert Genzmer
✓ SALVADORAS DALI IR GALA
Dailininkas ir jo mūza

Luca Goldoni
✓ KAZANOVA
Romantiškasis šnipas

Irving Stone
✓ PROTO AISTROS
Biografinis romanas apie Zigmundą Froidą

Stefan Zweig
✓ FUŠĖ
Politikos veikėjo portretas

André Maurois
✓ TRYS DIUMA
Amžini muškietininkai

Kenne Fant
✓ ALFREDAS BERNHARDAS NOBELIS
Didysis išradėjas

Jean-Michel Thibaux
✓ KLEOPATRA
Karalių karalienė

Pascal Pia
✓ BODLERAS
Liūdesio riteris

Brian Moynahan
RASPUTINAS
Šventasis nusidėjėlis

Walter Nigg
FRIEDRICHAS NIETZSCHE
Regėtojas, pranašas, šventasis

Michel Rio
MORGANA

Renè Maurry, François de Candè-Montholon
NAPOLEONAS
Gyvenimo saulėlydžio mįslė

Armand Lanoux
MOPASANAS
Mielas draugas

PORTRE

BIOGRAFINIŲ KNYGŲ SERIJA APIE ASMENYBES, KŪRUSIAS ŽMONIJOS SIELOVAIZDĮ IR KEITUSIAS MINTIES RAIDĄ

Pascalis Pia (1902–1979) – žurnalistas, leidėjas, rašytojas, literatūros kritikas – buvo nepralenkiamas eruditas. Jis artimai bendravo su André Malro, Alberu Kamiu, Klodu Burdė. 1970 m. gavo literatūros kritikos *Grand Prix* premiją už romaną „Erdvės melodija". Jis, XIX a. ir XX a. pradžios literatūros žinovas, buvo ištikimas ir nenuilstantis Bodlero ir Apolinero tyrinėtojas.

Paryžiaus bohema, laisvų menininkų draugijos, moterys, svaigalai, opiumas – tai aplinka, kurioje gyveno ir kūrė didysis prancūzų poetas, rašytojas, E. Po kūrybos vertėjas Šarlis Bodleras (1821–1867). Vos pasirodžius jo poezijos rinkiniui „Piktybės Gėlės" (1857 m.), poetas apkaltinamas viešosios moralės įžeidimu. Kas jis, tas dendis, melancholišku žvilgsniu stebintis gyvenimo piktžaizdes ir svajojantis apie Grožio idealą, draskomas kūniškų aistrų ir pakylantis į dvasios tobulybės aukštumas?

Teofilis Gotjė apie Bodlerą sakė: „Poetas, kurį mėginama pavaizduoti kaip šėtonišką būtybę, besimėgaujančią Blogiu ir ištvirkimu (suprantama, kūryboje), mylėjo Gėrį ir Grožį pačiu aukščiausiu laipsniu".

Rinkinys „Piktybės Gėlės" yra tarsi jo sielos veidrodis. Pagrindinės kūrybos temos – meilė, moterys, mirtis. Jis rašė apie tai, kas visad buvo šalia, apie tai, ką jautė ir giliai išgyveno.

Francisas de Miomandras sakė: „Tai galbūt pats didžiausias mūsų poetas, tai galbūt tas, kurio šlovė neišblės ilgiausiai, nes ji kyla iš pačių amžiniausių ir pačių giliausių mūsų širdies jausmų".

Laikas patvirtino jo žodžius.

ISBN 9986-16-171-1

